

epcsg

Електропривреда

Лист Електропривреде Црне Горе АД Никшић

ГОДИНА: XXXI

БРОЈ 319

НИКШИЋ

27. НОВЕМБАР 2009.

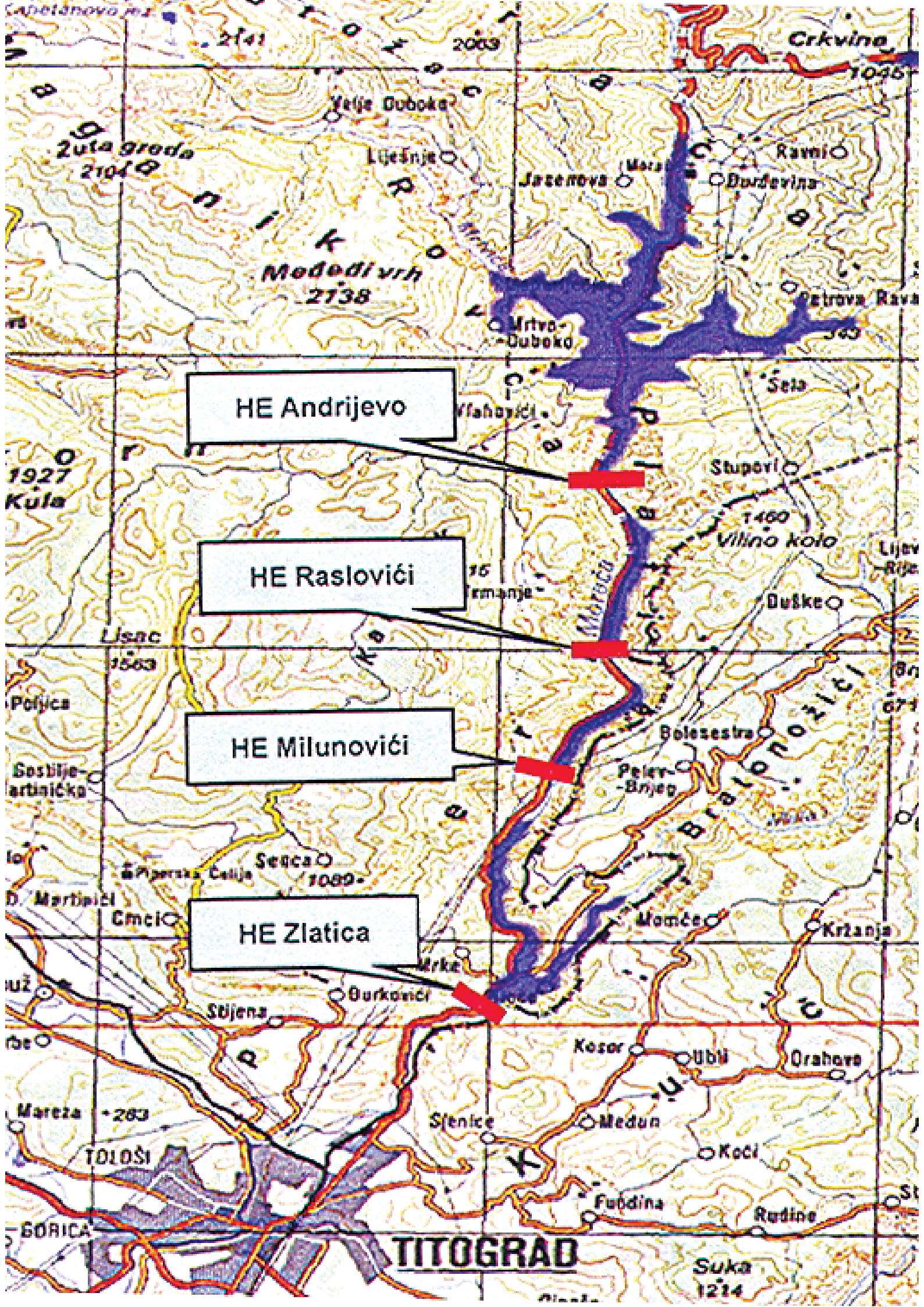
ISSN 1805136

а2а

Интервју председника Одбора директора Срђана Ковачевића

**Веома позитиван уговор
и за ЕПЦГ и за Црну Гору**

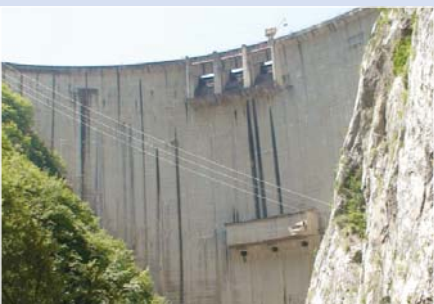
HE Andrijevo

HE Raslovići

HE Milunovići

HE Zlatica

TITOGRAD

УВОДНИК

СИГУРНА ФИРМА

У периоду у којем је рецесија свјетских размјера, као посљедица глобалне економске кризе, али и због проблема транзиционе природе привреда многих земаља, па и наше, многе раднике оставила без зарађених плата, па и без радног мјеста, мислим да је право да се у овој рубрици нађе и скромни запис о сигурности радних мјеста за запослене у ЕПЦГ, али и о приликама у нашем друштву које је, као привредна грана, сама по себи, оличење успјешности у пословању и сигурности за запослене.

Чини ми се да је управо ово тренутак за то, јер већ од 1. јануара наредне године управљање фирмом преузима њен сувласник, италијански А2А, а и не могу се једноставно пренебрећи бројни закључци органа Друштва, као ни оцјене најодговорнијих и челних људи о успјешном пословању, успјешно завршеним ремонтима и реконструкцијама производних објеката, о добрим производним резултатима, сигурном и квалитетном снабдијевању потрошача, те финансијским показатељима који још од тромјесечног, преко полугодишњег и деветомјесечног извјештаја обећавају да ћемо послје ко зна колико година пословну 2009. годину завршити са до-

битком. Уз све то немогуће је изоставити ни оцјене са највиших мјеста у Друштву и Држави да је процес докапитализације и дјелимичне приватизације добро урађен посао и веома позитивна ствар и за Друштво и за Државу. Додамо ли томе и тврдње о сигурности радних мјеста за све запослене, које убједљиво стижу не само од садашње управе него и од новог сувласника Електропривреде - италијанског А2А који ће ускоро преузети управљање Друштвом, онда нема сумње да је Електропривреда заиста сигурна кућа. Нема, дакле технолошког вишка, нити ће га бити, не само за три године, колико је утврђено Уговором, него ни касније. Кажу, развој ће учинити своје. А то је још једна страна вриједности фирме, али и својерсна мјера њених могућности и значаја.

Ж. Петковић

**ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА
ЦРНЕ ГОРЕ**

 Предсједник Одбора
директора
Срђан Ковачевић

 Извршни директор
Ранко Војиновић

 ЦЕНТАР ЗА ОДНОСЕ
СА ЈАВНОШЋУ

 Руководилац и главни
и одговорни уредник
Жарко Ћетковић

 Редакцијски одбор:
предсједник

Драгутин Мартиновић,
чланови:

Мирослав Вукчевић,
Сретен Гојковић,
Мирослава Пејовић,
Жарко Ћетковић,
Ивана Радловић Гатолин
и **Госпава Голубовић**

Новинар - координатор

Биљана Митровић

Новинар

Иван Зорић

Компјутерска обрада:

Видоје Зековић

Адреса редакције:

 Улица Вука Караџића 2
Никшић

Телефони:

040/204-130, 214-252

Факс: 040/214-252

E - mail: listepcg@cg.yu

Web site: www.epcg.cg.yu

Штампана: ОБОД- Цетиње

Тираж: 2500

 Издавач: Електропривреда
Црне Горе А.Д. Никшић

VII ВАНРЕДНА СКУПШТИНА АКЦИОНАРА ЕПЦГ

Докапитализација Електропривреде

■ Докапитализацијом ЕПЦГ и повећањем њеног акцијског капитала путем затворене понуде упућене унапријед одређеном лицу промијењена структура акцијског капитала, у којем италијанска компанија А2А партиципира са преко једне трећине власништва и стиче стратешког инвеститора, на основу чега је донесен нови Статут и изабран нови Одбор директора од седам чланова, у који су ушла и три представника фирме из Милана

П оред одлука о емисији акција затвореном понудом упућеној унапријед одређеним лицима и укидању права прече куповине акција, те о повећању акцијског капитала, као и Стату-

структура представљала је основу рада и одлучивања VII ванредне Скупштине акционара Електропривреде Црне Горе АД Никшић. Према подацима Централне депозитарне агенције,

Радно предсједништво

та Електропривреде Црне Горе АД Никшић, на дневном реду VII ванредне Скупштине акционара ЕПЦГ, одржане 28. септембра 2009. године у Никшићу, нашле су се и одлуке о избору ревизора Електропривреде Црне Горе АД Никшић, разрешењу и избору чланова Одбора директора Електропривреде Црне Горе АД Никшић.

На основу захтјева Министарства економије од 8. септембра 2009. године дневни ред Скупштине је допуњен двијема тачкама: Статутом Електропривреде Црне Горе АД Никшић и одлуком о избору ревизора Електропривреде Црне Горе АД Никшић.

У међувремену, од претходног окупљања, односно VI ванредне Скупштине акционара од 23. марта 2009. године, није дошло до значајнијих промјена у структури акцијског капитала Електропривреде. Држава је и даље била власник 70,59 одсто, Компанија А2А 17,42 одсто, а остала правна и физичка лица са збирним кастоди рачунима 11,99 одсто. Ова власничка

укупан број акционара на дан одржавања ове скупштине износио је 7441.

Нови развојни циклус

Г оворећи о разлозима за одржавање ванредне Скупштине акционара, извршни директор ЕПЦГ **Ранко Војиновић** је у свом уводном излагању истакао да је пета ванредна Скупштина акционара 31. марта 2008. године, у вези са закључцима Владе Црне Горе од 6. марта 2008. године који се односе на приватизацију све изразитијег електроенергетског дефицита, донијела Одлуку о покретању поступка обезбјеђења услова за изградњу нових и ревитализацију постојећих електроенергетских објеката, по којој је докапитализација Компаније један од основних модела за остварење циља. Реализација ове одлуке стављена је у надлежност Одбора директора и ресорних државних органа али уз обавезу да се Скупштини акционара остави коначно одлучивање.

Савјет за приватизацију је, након опсежних припрема у Тендерској комисији, Електропривреди Црне Горе и Агенцији за реструктурирање и страна улагања 2. фебруара 2009. године објавио јавни позив за докапитализацију ове компаније емисијом 11.457.357 нових акција и продају исто толико постојећих акција у власништву државе Црне Горе. Поступак избора најповољнијег понуђача завршен је рјешењем истог органа 6. августа 2009. године. Као прворангирана одређена је реномирана италијанска електроенергетска компанија А2А, од раније наш квалификациони акционар, са којом је већ закључен купопродајни уговор.

Због свега тога овој скупштини је и препуштено да се изјасни о предложеној Одлуци о емисији акција затвореном понудом унапријед одређеном лицу, те пратећим одлукама о укидању права прече куповине акција постојећих акционара и повећању капитала ЕПЦГ.

Из ове одлуке Одбор директора је првобитно предложио да Измјена и допуна Статута само дефинишу промјене у капиталу али је држава Црна Гора као још увијек двотрећински акционар 8. августа 2009. године предложила измјене и проширење дневног реда објављеног 29. августа 2009. године. Према том предлогу, умјесто Измјена и допуна Статута донио би се овај акт у новом тесту и извршило разрешење и избор чланова Одбора директора, што значи да би се нормативно и управљачки већ дефинисала нова власничка структура Компаније након успјешно реализоване докапитализације.

Овај предлог квалификационог акционара, Одбор директора је прихватио, јер је на то био дужан. Обавјештење о измјени и проширењу дневног реда објављено је благовремено 16. септембра 2009. године у црногорским штампаним медијима.

Када је у питању докапитализација као база тачка рада VII ванредне Скупштина акционара, ово је, по Војиновићевим ријечима, сигурно најповољнији начин обезбјеђења средстава за пријекто потребне инвестиције. Приходована средства биће у цјелости намјенски утрошена за ревитализацију и оптимизацију постојећих и изградњу нових електроенергетских објеката и то како она којима се повећава акцијски капитал за 87.628.157 € тако и емисиона добит од 8.613.641 €.

С обзиром на бројне потребе које имамо, овом приликом определијели смо се за најповољније и најпрофитабилније инвестиције које би требале да дају позитиван енергетски ефекат од 450 GWh на годишњем нивоу. Објективност те наше промјене требају да дају надлежни органи овјером проспекта односно емисије, у што не сумњамо. Баш као што не сумњамо да ће после овог инвестиционог циклуса и својинских промјена материјално и технолошки ојачана и обогаћена са

управљачко-манаџерским искуствима нашег новог стратешког партнера и квалификационог акционара Електропривреда Црне Го-

стратешког партнера, односно квалификованог инвеститора који ће обезбиједити за то потребна финансијска средства и

Са сједнице Скупштине акционара

ре постати профитабилна компанија која ће ускоро сопственим средствима покренути нови развојни циклус, свој и цијелог црногорског друштва, закључио је Ранко Војиновић.

Промијењена власничка структура

Разлоге за предлагање одлука које су се нашле на дневном реду ове скупштине образложио је **Миливоје Вујачић**, секретар Друштва.

Неке одлуке, као и нови Статут ЕПЦГ А.Д. Никшић, присутни акционари су, без расправе (што је био риједак случај на претходним Скупштинама Друштва), усвојили већином гласова, а неке и једногласно.

Тиме је процес докапитализације Електропривреде ушао у завршну фазу а стратешком партнеру (италијанској А2А из Милана) који је побједио на јавном конкурс за докапитализацију и дјелимичну приватизацију отворена врата за улазак у црногорску националну електроенергетску компанију.

Група А2А, чији су представници присуствовали овој скупштини, тендерским правима је обавезана да откупи дионице мањинских акционара по истој цијени коју је понудила држава. На тај начин ће, након докапитализације, ова италијанска фирма постати власник 45 одсто ЕПЦГ.

Значи, докапитализација Електропривреде, као нужност у овом тренутку, руковођена је, прије свега, потребом обезбјеђења услова за изградњу нових и ревитализацију постојећих електроенергетских објеката у циљу смањења елементарних електроенергетског дефицита и што потпуније валоризације црногорских електроенергетских потенцијала, те избором

управљачко знање. Према одлуци Савјета за приватизацију то је италијанска компа-

МОДЕЛ ЗА ЕФИКАСНИЈЕ ПОСЛОВАЊЕ

Као десета фирма на миланској берзи, центру италијанске економије, наша група А2А, чији приход у тренутку свјетске кризе износи око 5 милијарди €, која је много допринијела развоју града Милана, трудиће се да се дође до што ефикаснијег модела Електропривреде Црне Горе, истакао је у свом првом обраћању дионичарима **Ђулијано Цуколи**, председник Управног одбора ове компаније.

По његовом мишљењу, докапитализација као добра одлука омогућиће црногорској компанији да створи своје ресурсе за сигурнију будућност.

Позвавши се на стогодишње искуство компаније, он је изразио наду да ће компанија А2А својим уласком у Електропривреду Црне Горе у наредном периоду допринијети њеном економском процвату.

- Увјерен сам да ћемо са ЕПЦГ наћи заједничку форму за профитабилно пословање, а добит подијелити са акционарима. Нијесу само цијене најбољи начин за економски развој, него и тржишта, казао је Цуколи додајући да ће стратешки партнер о свему томе водити рачуна.

нија А2А S.p.A. са којом ће се водити преговарачки поступак за продају 11.457.357 новоемитованих акција у поступку докапитализације овог привредног друштва.

На овај начин, како је истакнуто, успје-

шиће се и поступак приватизације ЕПЦГ АД Никшић смањењем процентуалног учешћа државног капитала у његовој власничкој структури.

Како се према Закону о привредним друштвима, у случају повећања капитала

ји одлука предложених VII ванредној Скупштини акционара.

Притом, ваља истаћи, да ће само дио остварених средстава докапитализације у висини номиналне вриједности акција од 7,6482 € бити исказан као увећани акцијски капитал ЕПЦГ.

ПРЕЛОМНИ ТРЕНУТАК ЗА ЕЛЕКТРОПРИВРЕДУ

По мишљењу **Крста Стевановића**, председника Надзорног одбора Удружења пензионера ЕПЦГ, након одустајања од приватизације ТЕ и Рудника угља Плевља, докапитализацијом и добијањем стратешког партнера – италијанска фирма А2А, ово је преломни моменат за ЕПЦГ, након чега ће се многе ствари промијенити, а тиме и престаје полемика да ли ЕПЦГ треба приватизовати. Докапитализација је сада реалност.

Према изјави владе, у потпуности је испоштован поступак избора А2А за стратешког партнера у складу са Законом о приватизацији, са којом је закључен уговор, и беспредметне су све полемике по том питању. Иако је приватизација ЕПЦГ и Рудника угља било најбоље рјешење за ЕПЦГ, заговорници фантомског плана „Б“ су и против докапитализације која је једино могуће рјешење, а због тог плана изгубили смо вријеме за рјешавање проблема, казао је он, а затим истакао да су јавна предузећа не само економски неефикасна него су и погодно тло за разне злоупотребе, од чега није била имуна ни ЕПЦГ у периоду до 2006. године, што је последица непостојања одговарајућих контролних агенција.

Међутим, додаје Стевановић, у Електропривреди се у последњих пар година доста урадило у погледу ефикасности пословања и свођења трошкова у неке нормалне границе. Енормно високи губици на дистрибутивној мрежи који су у 2005. години износили 36 одсто (или 734.681.000 kWh) сведени су на око 21 одсто. Инвестиционо одржавање које је у извјесном периоду било запостављено повећано је у највећем могућем обиму како на производним објектима тако и на дистрибутивној мрежи.

Стевановић сматра да ће Компанија А2А, уз економску докапитализацију, помоћи да се ЕПЦГ „докапитализује“ у погледу ефикасности пословања, редуцирања трошкова, побољшања организације и осавремењавања менаџмента.

Поред тога, интересовало га је како ће Компаније А2А, која је у докапитализацију уложила велики новац, остварити профит када Електропривреда, као највредније предузеће у Црној Гори, чији је држава већински власник, не послује на тржишним принципима, а цијена електричне енергије, којом се умањује притисак инфлације и обезбјеђује социјални мир, није тржишна. Држава као већински власник ЕПЦГ са доласком стратешког партнера више неће моћи да се понаша популистички и да толерише и опрашта дугове.

А ту је и питање дугова за испоручену електричну енергију. Као што је познато, само Комбинат алуминијума и Жељезара Никшић дугују 32 милиона €, а са осталим потрошачима дуг је преко 100 милиона €. Како у таквој ситуацији размишљати о профитабилном пословању? – запитаво се Стевановић.

новчаним улозима односне акције морају понудити на куповину постојећим акционарима сразмјерно броју акција које посједују да би се остварио назначени стратешки циљ и да не би дошло до такозваног расипања својинских права, било је неопходно предложити доношење одлуке о укидању права прече куповине.

Иначе, поменуто одлуку, сходно Закону о привредним друштвима, доноси Скупштина акционара двотрећинском већином.

Један од елемената понуде по јавном тендеру од 2. фебруара 2009. године била је и јединствена цијена и за постојеће и новоемитоване акције Електропривреде које су изложене продаји. За прворангираног понуђача, Компанију А2А S.p.A. та цијена је 8,4 € по акцији, па је као таква узета у квантификаци-

буруара 2009. године ЕПЦГ у емисији затвореном понудом унапријед одређеном лицу емитује 11.457.357 акција номиналне вриједности 7,6482 € и на тај начин повећава свој акцијски капитал за 87.628.157,8074 €.

Паралелно са одлуком о повећању капитала Скупштина акционара је промијенила и Статут Друштва.

Према Закону о привредним друштвима измјене Статута које се односе на повећање акцијског капитала региструју се у Централном регистру Привредног суда тек након што се новоименоване акције упишу и уплате.

С обзиром да је мандат претходног ревизора Друштва истекао 30. марта 2009. године, а нови није изабран на VII редовној Скупштини акционара, Електропривреда је,

како је објаснио извршни директор Ранко Војиновић, у досадашњој пракси настојала да путем јавне набавке обезбједи најповољнију ревизорску понуду коју је на Скупштини акционара стављала у конкуренцију са непосредним предлозима кандидата које су дали квалификациони акционари. Међутим, увјеривши се у нецјелисходност такве праксе, Електропривреда се обавезала да коначно доследно примијени одредбе Закона о привредним друштвима које предлагање кандидата за ревизора стављају само у надлежност акционара са преко 5 одсто капитала.

Због тога је одлучено да се предлагање кандидата за избор ревизора, као што је то иначе предвиђено Законом о привредним друштвима препусти квалификованим акционарима, што је и иначе њихово неутуђиво право баш као и право Скупштине акционара да врши њихов избор. А то је ова скупштина у право и урадила када је за ревизора изабрала Pricewaterhouse Coopers из Подгорице.

Због промјене власничке структуре Скупштина је разријешила дужности чланове дотадашњег Одбора директора Електропривреде Црне Горе АД Никшић, који су сачињавали **Срђан Ковачевић**, мр **Милорад Катнић**, **Миодраг Чановић**, **Никола Мартиновић**, **Драгутин Мартиновић**, **Борис Бушковић** и **Мауро Миљо**, и изабрала нови Одбор директора, у који су, поред **Срђана Ковачевића**, **Миодрага Чановића**, **Николе Мартиновића** и **Бориса Бушковића**, ушла и три представника компаније А2А: **Ђулијано Цуколи**, **Ренато Раванели** и **Мауро Миљо**. На сједници која је услједила након Скупштине акционара нови Одбор директора за председника је изабрао **Срђана Ковачевића**.

Најбитније у свему реченом је да је у поступку докапитализације Електропривреде и повећања њеног акцијског капитала путем затворене понуде упућене унапријед одређеном лицу дошло до промјене структуре акцијског капитала у којем компанија А2А партиципира са преко једне трећине власништва и стиче стратешког инвеститора.

Имајући то у виду као и одредбе уговора о купопродаји акција ЕПЦГ који су закључили Влада Црне Горе и компанија А2А, а којима су се обавезале да се прије затварања понуде изврши избор чланова Одбора директора и донесе Статут у новом тексту, Министарство економије је у име државе као већинског власника акцијског капитала Електропривреде предложило измјене и проширење дневног реда VII ванредне Скупштине акционара и доставило предлоге нормативног акта и поменутих одлука.

Мада је тврдио да је власник одређеног броја акција након продаје већег дијела по кастоди моделу, а био је вољан да приложи доказе о томе, **Василије Милички**, председник Удружења мањинских акционара ЕПЦГ, ипак је напустио Скупштину кад му је објашњено да нема право гласа, јер оне нијесу регистроване у ЦДА.

И.З.

НОВИ САЗИВ ОДБОРА ДИРЕКТОРА ЕПЦГ (изводи из биографија)

СРЂАН КОВАЧЕВИЋ, дипломирани инжењер електротехнике, рођен 1971. године у Београду.

Основну и средњу школу завршио је у Сарајеву, гдје је и започео студије на Електротехничком факултету, а наставио и окончао у Подгорици 1995. године.

Након дипломирања био је ангажован као стручни сарадник на Електротехничком факултету у Подгорици, одакле је прешао у ЕПЦГ у Диспечерски центар. Након завршеног приправничког стажа радио је у Сектору за пренос и управљање на припреми електроенергетских објеката за даљинско управљање, а 2001. године се вратио у Национални диспечерски центар на мјесто главног инжењера за купопродају електричне енергије.

За директора Сектора за пренос и управљање именован је 2003. године, а за директора Функционалне цјелине Пренос почетком јануара 2005. године. Једно вријеме је био савјетник потпредседника Владе Црне Горе за питања енергетике. Такође је радио на изради тарифног система са ино савјетницима, на Студији о пресеку стања у ЕПЦГ и реализацији донација норвешке Владе (ТС на Цетињу и осавремењавање НДЦ).

Од јула 2005. до јула 2008. године обављао је функцију извршног директора ЕПЦГ, а у мандатном периоду 2008 - 2009. био је председник Одбора директора ЕПЦГ.

Члан је УСТЕ групе за статистику и SETSO групе за успостављање тржишта електричне енергије у Југоисточној Европи.

ЂУЛИЈАНО ЦУКОЛИ (GIULIANO ZUCCOLI), рођен је 12. априла 1943. године у Морбењу, провинција Сондрио - Италија.

Дипломирао је 1968. године на Електротехничком факултету Политехничког универзитета у Милану, гдје живи. Уписан је у Регистар инжењера Провинције Сондрио.

Своју професионалну активност започиње у индустрији гвожђа „Falck“, преузимајући током вријеме веће одговорности све до 19990. године када постаје генерални директор „Falck Nistri“, предузећа лидера у производњи специјалних ламината.

За генералног директора „Societa Nordelettrica“, предузећа квотираног на Миланској берзи вриједности, које дјелује у сектору производње електричне енергије, чији затим постаје и извршни директор.

У септембру 1997. године постаје извршни директор „АЕМ S. р. А“, а од маја 1999. председник је и делегирани члан Одбора директора.

Од 1999. до 2002. године био је председник „Fastweh S. р. А“.

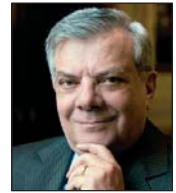
Од октобра 1999. члан је Управног одбора „Credito Valtellinese S. р. А“, чији постаје потпредседник у априлу 2007. године.

Од марта 2002. до јула 2006. председник „Edipower S. р. А“, побједничког конзорцијума на тендеру куповине „Eurogen“-а, једне од „Genco“ компанија продатих од стране „Enel“-а.

У априлу 2003. именован је члана Управног одбора предузећа „Aar Ticino SA di Elettricitа (ATEL)“, од 2008. године „ALPIQ“-а, лидера на европском нивоу у сектору енергије. Предузеће послује у Швајцарској, Италији, Њемачкој и у земљама централне и источне Европе.

У октобру 2005. именован за председника Управног одбора „Edison S. р. А“.

У марту 2008. године именован је за председника Управног одбора „A2A S. р. А“, предузећа насталог у јануару 2008. услед спајања „АЕМ S. р. А“ и „ASM Brescia S. р. А“, а у мају 2009. именован је за председника „Assoelettrica“, националног удружења електричних предузећа, члана Конфиндустрије.

МИОДРАГ ЧАНОВИЋ, дипломирани инжењер електротехнике, рођен је 14. марта 1954. године у Никшићу, гдје је завршио основну и средњу школу. Електротехнички факултет је завршио 1977. године у Подгорици.

У периоду од 1977. до 1997. године радио је у Жељезари Никшић као технолог одржавања електро опреме у погонима: Хладна ваљалница, Вучионица и Профилне ваљалнице. У периоду од 1989. до 1992. године радио је и као шеф Одјељења за одржавање електро опреме погона Жељезаре Никшић.

Од 1997. до 2002. године обављао је функцију потпредседника Скупштине општине Никшић.

Од 2002. до 2004. године радио је као савјетник у Републичком секретаријату за развој. У периоду од 2004. до 2006. године био је помоћник министра економије за Сектор енергетике, а од 2006. године био је помоћник министра за економски развој у Сектору за енергетику. Радио је на реализацији више значајних пројеката у области енергетике.

Био је члан Одбора директора Електропривреде Црне Горе АД Никшић у претходном мандатном периоду 2008 - 2009.

Говори енглески, а служи се италијанским, руским и њемачким језиком.

РЕНАТО РАВАНЕЛИ (RENATORAVANELLI)

(дипломирани економиста, је рођен 14. априла 1965. године у Милану - Италија.

Члан је Управног одбора и генерални директор фирме А2А од јануара 2008. године. Иначе, компанија А2А, која запошљава 9000 радника, једно је од најјачих италијанских предузећа по тржишној капитализацији. Група послује како у Италији тако и иностранству у енергетском сектору (гас и електрична енергија), сектору отпада (сакупљање и коришћење у енергетске сврхе), топланама, даљинском гријању и секторима управљања мрежама електричне енергије, гаса и водовода са приходима који прелазе 6 милијарди €.

Ренато Раванели је председник Савјета једног британског инвестиционог фонда, а од септембра 2005. до децембра 2007. године био је директор и финансијски директор групе Edison SpA. У АЕМ SpA групи радио је као шеф Одјељења за економско истраживање (1996 - 1997.), а затим шеф Одјељења за стратешко планирање (1998 - 2002.), док је у АЕМ Trading srl обављао дужност оперативног (2000 - 2002.), а од 2003 до 2005. и извршног директора.

Поред тога, члан је одбора бројних фирми: Transalpina di Energia (коју контролише Edison SpA, чији су власници EdF и Delmi SpA. Заједно са А2А, власник Delmi-ја су и други индустријски и финансијски акционари, међу којима је и Mediobanca). Edison SpA (члан стратешког одбора). Edipower SpA (једна од водећих италијанских енергетских компанија коју посједују Edison, А2А, Alpiq и Irade). Ecosco SpA (које послује у сектору скупљања отпада и коришћења у енергетске сврхе са постројењима у италијанским покрајинама Ломбардија и Пијемонт, као и Великој Британији и Шпанији). А2А Beta (заједнички пословни подухват „Газпром групе“ и А2А), те других компанија које чине дио групе А2А.

БОРИС БУШКОВИЋ, дипломирани економиста, рођен је 1969. године у Загребу.

Основну и средњу школу је завршио у Подгорици.

Након завршеног факултета уписао је двогодишње постдипломске студије »Предузетничка економија« на Економском факултету у Подгорици, гдје је стекао звање „специјалиста економских наука“.

Од 1994. до 2003. године радио је на пословима наплате потраживања од купаца у оквиру Сектора за дистрибуцију, а затим је три године обављао послове помоћника директора Сектора за корпоративно планирање.

Од 2006. године обавља функцију директора Сектора за корпоративно планирање.

Учествовао је на великом броју стручних курсева и семинара.

Радио је на реализацији више значајних пројеката у области енергетике.

Посједује активно знање енглеског и пасивно знање италијанског језика.

НИКОЛА МАРТИНОВИЋ, адвокат, рођен је 22. новембра 1969. године на Цетињу.

Правни факултет завршио је у Подгорици, а затим положио државни и правосудни испит.

Завршио је специјализацију за европско право на Универзитету у Оксфорду.

Ради у самосталној адвокатској канцеларији у Подгорици. Сарадник је на Факултету политичких наука у Подгорици и на Универзитету Тусција, Витербо у Италији.

Члан је Националног удружења кривичних адвоката САД, Интернационалног удружења адвоката за медијско право у Оксфорду, а такође и сертификовани медијатор у Црној Гори и арбитар арбитраже при Привредној комори Црне Горе.

Био је члан Одбора директора Електропривреде Црне Горе АД Никшић у претходном периоду 2008-2009.

Говори италијански и енглески језик.

Мр МАУРО МИЉО (Mr MAURO MIGLIO), dipl. есс је рођен у Милану 19. октобра 1961. године.

У претходној деценији је радио у великим енергетским групама, односно у Едисону и А2А (спајања и куповина), на менаџерским позицијама у области Пословног развоја и М&А. Његово претходно професионално искуство обухвата менаџерске позиције у другим већим индустријским групама, као што су Фијат и Монтедисон.

Тренутно је задужен за М&А за А2А групу. Такође је ангажован на нивоу Одбора у одређеном броју компанија из групе које су посвећене међународним активностима А2А.

Његово образовање обухвата диплому из Економије на Универзитету Воссони (Милано) и магистарску диплому INSEAD-а (Фонтенблоу - Француска).

У НОВИМ УСЛОВИМА - НОВИ НАЧИН РАДА

- Електро енергетска ситуација изузетно повољна. Акумулације 100% веће од плана
- Производња ел. енергије, и поред одређених проблема, остварена у веома високом проценту, а у купопродаји ел. енергије остварени позитивни финансијски ефекти
- Утврђен Биланс 2010. и мјере за његову реализацију
- Одлука о намјенском коришћењу средстава из докапитализације за модернизацију постојећих и изградњу нових ел. енергетских објеката
- Утврђене оштре мјере за раднике Друштва који имају више неизмирених рачуна за утрошену ел. енергију

Друга редовна сједница Одбора директора ЕПЦГ, која је, у ствари, била прва радна сједница овог органа у

Милана. За званичне преводиоце на италијански и са италијанског језика одређене су Ирена Зец Барашин и Кристина - Бе-

Производња. На сједници је, с обзиром на нови начин рада овог органа, као и нове услове везано за сувласника ЕПЦГ - италијанског А2А, било ријечи и о потреби израде измјена и допуна, или новог текста Пословника о раду Одбора и закључено да радна група за наредну сједницу припреми предлог тог акта.

Ел. ен. ситуација: без проблема и у наредном периоду

Поводом прве тачке дневног реда - Актуелна електроенергетска и финансијска ситуација, Одбор је прихватајући информацију, оцијенио да је ел. енергетска ситуација изузетно повољна и то, како са аспекта садашњег стања, тако и са аспекта

Са сједнице Одбора дирекџора

новом сазиву, јер је претходна била само конститутивна, одржана је 9. новембра ове године. Сједницом је председавао **Срђан Ковачевић**, председник Одбора. За разлику од свих досадашњих, с обзиром на састав Одбора, ову сједницу карактерише то што се рад одвијао преко мултимедијалне, видео линк везе, а у једном дијелу и преко телефонске конференс везе, јер су чланови Одбора из италијанског А2А **Ђулијано Цуколи**, **Ренато Раванели** и **Мауро Миљо** учествовали у раду сједнице из

ба Лутовац, па је закључено да се њихови симултани преводи сматрају званичним.

Сједница је, иначе, имала обиман дневни ред. Осим актуелне електроенергетске и финансијске ситуације, као устаљене тачке свих сједница, овога пута су разматрана и следећа питања: **предлог Биланса електричне енергије за 2010. годину**, **предлог уговора о куповини имовине Рудника угља - Пљевља**, **предлог одлуке о инвестицијама у ФЦ Производња** и **предлог одлуке о инвестицијама у ФЦ**

наредног периода, јер су акумулације хидроелектрана 100 одсто изнад планираних. Такође је закључено да је производња ел. енергије, иако је било одлагања почетка рада послје ремонта због одређених проблема, остварена у веома високом проценту, 99,6 одсто у односу на план, односно Електроенергетски биланс за 2009. годину, док је потрошња ел. енергије остварена са 0,8 одсто испод планиране за тај период, с тим што је у потрошњи највише варијација, и по снази и по енергији, било код Жељезаре,

о чему ЕПЦГ није увијек била благовремено обавјештавана, због чега је закључено да убудуће то треба потенцирати као обавезу потрошача.

Увоз је остварен у износу од 913,1 GWh по просјечној цијени од 38,88 €/MWh, или у вриједности од 35,5 милиона еура.

У истом периоду, због промјена планиране потрошње, дотока, временске ситуације и других параметара који утичу на дугорочну процјену потреба и недостајућих количина остварен је извоз вишкова ел. енергије у износу од 87,16 GWh у вриједности од 4,64 милиона еура по просјечној цијени од 52,06 €/MWh, па је закључено да су у протеклом периоду у купопродаји ел. енергије постигнути позитивни финансијски ефекти.

Везано са електроенергетском ситуаци-

Комуникација видео линком

јом на овој сједници су конституисана задужења за предузимање мјера како би се ремонт ТЕ Пљевља завршио до краја новембра, затим за израду информације о припреми електроенергетских објеката за рад у зимским условима са посебним освртом на 35 kV мрежу, за израду биланса потребних количина ел. енергије до краја текуће године и за израду информације о проблемима које је ЕПЦГ имала приликом ремонта ТЕ Пљевља и о ефектима који ће се постићи након ремонта и реконструкције, јер је претпоставка да ће ТЕ производити око 30 одсто ел. енергије више него до сада.

Полазећи од улоге и значаја рада ТЕ Пљевља у електроенергетском систему Црне Горе и обавезе завршетка ремонта и реконструкције њених постројења до краја новембра Одбор је закључио да је потребно да чланови Одбора и менаџмент ЕПЦГ у сарадњи са надлежним државним органима са добављачем опреме усагласе рокове испоруке најкасније до 11. тог мјесеца, јер ће у противном ЕПЦГ одустати од те набавке и приступити реализацији

алтернативних рјешења за оспособљавање за рад ТЕ Пљевља у што краћем року, с тим што ће са овим закључком бити упознат ресорни министар, а о евентуалној промјени добављача и компанија А2А.

Одлука о коришћењу средстава докапитализације

Поводом Информације о актуелној финансијској ситуацији, у склопу које је разматрано и питање коришћења средстава докапитализације, Одбор је, на основу припремљеног материјала и извјештавања финансијског директора уз прихватање Информације, задужио извршног директора да припреми предлог Бизнис плана и да га у року од седам дана достави члановима Одбора и компанији А2А

ради усаглашавања, а затим и разматрања на првој сједници Одбора директора.

У склопу ове тачке донесена је и одлука о начину коришћења средстава докапитализације. Утврђен је, на име, начин коришћења 96,24 милиона еура о с т в а р е н и х докапитализаци-

јом ЕПЦГ. Према тој одлуци ова средства ће се намјенски користити за модернизацију постојећих и изградњу нових електроенергетских објеката, сходно одлуци пете ванредне Скупштине акционара. Међутим, како је ЕПЦГ у току 2009. године приступила реализацији дијела инвестиција ангажавањем обртних средстава у износу од 16,47 милиона еура и то за Пројекат модернизације турбине и електроенергетске опреме за мјерење, регулацију и управљање у ТЕ Пљевља, те санацију грађевинских објеката доводног дијела хидроенергетског система и турбинска радна кола за агрегате бр. 1 и бр. 5 у ХЕ Перућица, закључено је да се, сходно овој одлуци, наведени износ ангажованих обртних средстава надомјести из средстава докапитализације, али само у дијелу од 6,24 милиона еура, закључено је.

Одлучено је такође да ће се наставак реализације започетих инвестиција вршити на терет средстава остварених докапитализацијом ЕПЦГ, која ће се, након издвајања 6,24 милиона валоризовати преко послов-

них банака, и то преко Прве банке, НЛБ Монтегро банке и Хипотекарне банке.

Дисциплински поступак за наше раднике – неуредне платише

У склопу информације о финансијској ситуацији Друштва разматран је и извјештај о реализованој наплати испоручене ел. енергије за период јануар – септембар, поводом чега је закључено да ФЦ Снабдијевање у сљедећем извјештају, уз приказ 25 највећих дужника из категорија потрошње „домаћинства“ и „остала потрошња“ уради и преглед резултата наплате потраживања за период између двије сједнице, као и да извршни директор, у складу са Колективним уговором Друштва покрене дисциплински поступак према запоселним у ЕПЦГ ако имају неизмирене рачуне за ел. енергију, а одбијају да потпишу протокол о репрограму дуга и не дозвољавају искључење са мреже.

Поводом овог закључка председник нове Синдикалне организације **Зоран Остојић** је тражио да радници ЕПЦГ буду третирани као и остали грађани - потрошачи ел. енергије.

У циљу рјешавања проблема наплате утрошене ел. енергије од по 25 највећих дужника из објекта наведене категорије потрошача, за ФЦ Снабдијевање су предвиђене прецизне радње и одређени поступци, међу којима: издавање налога за искључење, асистенција полиције уколико је потребно, измјештање мјерних мјеста ван посједа потрошача и утужење, док је за дужнике раднике ЕПЦГ предвиђено искључење за дуг већи од три мјесечне рате независно од тога да ли су они власници мјерног мјеста, затим утужење ако јесу власници а из било којег разлога нијесу искључени са мреже, или нијесу склопили протокол о измирењу дуга путем административне забране на зараду од 1.12.2009. године, те досљедно спровођење административних забрана, било по склопљеном протоколу или по судском налогу за извршење.

Закључено је и да извршни директор предложи стимулативне, односно дестимулативне мјере директорима функционалних цјелина по основу остварених годишњих резултата у наплати потраживања од највећих дужника.

Биланс и мјере

У наставку сједнице Одбор је својом одлуком утврдио Биланс ел. енергије за 2010. годину и тим поводом, посебним закључцима задужио извршног директора да обезбиједи израду краће верзије Биланса која ће бити достављена члановима

Одбора и Министарству економије, као и да ће се приступити изради ребаланса Биланса за 2010. годину у случају да се завршетак ремонтних радова у ТЕ Пљевља не оствари у планираном року, јер неостављање планираног рока уласка ТЕ у погон може битно утицати на предвиђене

чима ел. енергије по расписаном тендеру, затим да се на основу тих споразума, као и понуђених цијена одлучи о количини ел. енергије која ће се купити, и за који период, а након тога да се склопе и појединачни уговори. Неопходно је са директним потрошачима до 31. децембра 2009. закључи

така у тој мрежи, затим уговор са Рудником угља Пљевља. Потребно је обезбиједити неопходне услове за реализацију плана ремонта и њихово услађивање са планом ремонта преносних објеката, затим досљедно спровођење акционог плана наплате ел. енергије, обезбјеђење мјесечног праћења остварења Биланса, при чему треба имати у виду појаву других снабдјевача како би се услед смањења потреба продаје ел. енергије крајњим купцима предузеле мјере за корекцију Биланса, те обезбјеђење реализације Акционог плана за смањење губитака.

На овој сједници је начелно прихваћен и предлог уговора о куповини дијела имовине Рудника угља - Пљевља, који се односи на одређене некретности - земљиште за изградњу будуће депоније пепела и шљаке из Термоелектране, с тим што ће се наставити усаглашавање одређених одредби и отклањање примједби Сектора за правне послове, док је за коначно прихватање и потписивање уговора потребно прибавити и изјаву РУП-а да ово привредно друштво нема неизмирених потраживања од ЕПЦГ. Одређен је и рок за важење ове одлуке у трајању од 6 мјесеци за колико треба реализовати наведене претпоставке за његово потписивање.

Инвестиционе одлуке

Овом приликом је донесена и одлука о инвестирању пројеката: Модернизација система контроле и управљања и дијела сопствене потрошње ТЕ Пљевља и Модернизација турбине Термоелектране замјеном ротора ниског притиска и припадајуће опреме, који треба да донесу продужење радног вијека и повећање поузданости Електране, повећање броја сати рада и степена искоришћења инсталисаног капацитета, односно повећање производње и смањење експлоатационих трошкова Електране, као и висока експлоатациона својства турбине, њену већу економичност и ефикасност рада на рачун снижења специфичне потрошње топлоте, а тиме и добијања веће инсталисане снаге турбо агрегата.

Предрачунска вриједност средстава за реализацију ових пројеката је 9,3 + 8 милиона еура, а финансираће се из сопствених средстава и путем комерцијалних кредита пословних банака, те клириншког дуга Руске федерације према Црној Гори у износу од 3,66 милиона еура. Рок за реализацију ова два пројекта је планиран у склопу застоја Електране до 1. новембра 2009. године и практично су већ реализовани.

Ж. Ђ.

ИЗ БИЛАНСА ЕЛ. ЕНЕРГИЈЕ ЗА 2010. ГОДИНУ

Први пут без планских елемената за Пренос

- Знатно повећан план производње ТЕ Пљевља
- Због издвајања ФЦ Пренос из ЕПЦГ документ урађен без дијела који се односи на преносну мрежу

Укупна производња ел. енергије у Црној Гори у 2010. години, на прагу електрана планирана је 3.140 GWh, што је више од процјене остварења у 2009. години за 16,4 одсто.

Производња ХЕ Перућица планирана је на 957, ХЕ Пива 762, ТЕ Пљевља 1400 и мале ХЕ на 21 GWh.

Карактеристично је да је производња ТЕ Пљевља први пут од почетка њеног рада планирана у овом износу, што је последица урађених реконструкција и модернизација током ове године, а то је за више од 30% него ранијих година, не рачунајући 2009. када је планиран њен петомјесечни застој због модернизације.

Увоз ел. енергије је планиран на 808 GWh, што је 75 одсто у односу на увоз у 2009. години.

Потрошња је планирана на 4261 GWh или 11,3 одсто више од процјене потрошње за 2009. годину. Потрошња директних потрошача је планирана на 1541 GWh, што је 31,2 одсто више него ове године. Тај исти проценат повећања потрошње се односи на Комбинат алуминијума, док је за Жељезару планирано 28,3 одсто, или 203 GWh више. Дистрибутивна потрошња је планирана на 2512 GWh, 2,2 одсто више него што је процјена потрошње у 2009. години.

Губици у Дистрибутивној мрежи су планирани на 462 GWh, или 12 одсто од губитака у 2009. години, док су губици у Преносу планирани на 152 GWh, или 7,4 више него у 2009. години.

За билансну производњу ТЕ Пљевља планиран је утрошак угља од 1885 килотона са одређеном динамиком. За ТЕ је планирана и потрошња мазута у износу од 3000 тона.

У Билансу су урађени и планови потребних и расположивих максималних снага, затим размјене ел. енергије са ЕПС-ом, те план ремонта производних објеката.

Специфичност Биланса за 2010. годину у односу на претходне је у томе што је то први биланс који је ЕПЦГ урадила без дијела који се односи на Пренос, а до тога је дошло зато што се у 2009. години ФЦ Пренос издвојио из Електропривреде Црне Горе и постао самостално акционарско друштво. Због тога су од елемената који се тичу Преноса узети у обзир само губици на преносној мрежи и то као дио потреба на страни потрошње, јер су се одговорни у АД Пренос изјаснили да ће количине ел. енергије потребне за покривање губитака у 2010. години у цјелости купити од ЕПЦГ. Остали подаци који су до сада били саставни дио Биланса, а односе се на преносну мрежу, нијесу више у дјелокругу пословања ЕПЦГ, па самим тим убудуће не могу бити дио њеног електроенергетског биланса.

Иначе, Биланс за 2010. годину је урађен по процедури и методологији које су утврђене Законом о енергетици, Правилима о снабдијевању, Привременим кодексом мреже и Привременим дистрибутивним кодексом.

планиране билансне величине.

Истовремено су са усвајањем Биланса усвојене и Мјере за његову реализацију, према којима је неопходно да се закључе оквирни споразуми са одабраним добављачима

читати уговоре, у којима ће бити предвиђено досљедно поштовање достављених планова куповине ел. енергије од ЕПЦГ, као и са АД Пренос о коришћењу преносне мреже и испоруци ел. енергије за покривање губи-

СРЂАН КОВАЧЕВИЋ, ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА ДИРЕКТОРА ЕПЦГ

Веома позитиван уговор и за ЕПЦГ и за Црну Гору

■ Председник Одбора оцјењује да је трансакција урађена квалитетно. Он, као и до сада, тврди да је докапитализација и дјелимична приватизација ЕПЦГ веома позитивна ствар која се десила Црној Гори, јер ће цијела Црна Гора, а не само енергетски систем, од свега овога имати користи

С обзиром да се од краја септембра, након ванредне Скупштине акционара на којој је изабран нови Одбор директора са три представника италијанске компаније А2А, која осим што посједује 43,7 одсто акција ЕПЦГ, остварених што куповином, што докапитализацијом, има и позицију оперативног управљања Електропривредом Црне Горе, односно право постављања свог менаџмента - ЕПЦГ налази у некој врсти прелазног периода, разговарали смо са председником Одбора директора **Срђаном Ковачевићем** управо о активностима на примјени уговора о докапитализацији и дјелимичној продаји ЕПЦГ, потписаном између Владе ЦГ и ове италијанске фирме, али и о увијек актуелном питању развоја – односно изградње нових извора ел. енергије у новим условима.

- Познато је да је А2А уговором добила и позицију управљања у ЕПЦГ. Тачно је да се за сада управљање од стране италијанске компаније одвија само на нивоу Одбора директора у који А2А има своја три члана. Право да изабере свог извршног директора који ће даље дефинише састав менаџмента, А2А још увијек није реализовала, каже Ковачевић додајући да је упознат да има доста разговора и преговора на ту тему.

- Знам да су јако заинтересовани да рјешење нађу унутар Црне Горе. Исто тако знам да немају намјеру да доведу већи број људи, али ће свакако неко доћи из Италије. Међутим, детаљи ми нијесу познати. Они ме с времена на вријеме обавијесте шта се дешава. Посљедње недеље новембра сам у Италији, па ћу вјероватно

сазнати шта је најновије, шта је актуелно, казао је Ковачевић.

ШТО ПРИЈЕ ИЗАБРАТИ МЕНАЏМЕНТ

На питање - какав је редослед потеза, он је рекао:

- Именовање менаџмента је посебно битно зато што индикатори успјешно-

сти вођења Компаније, који су утврђени у Уговору, односно њихов квалитет рада се почиње мјерити од 1. јануара наредне године, а остало је још око мјесец и по дана до тада. За очекивати је да менаџмент буде дефинисан прије 1. јануара. Он је објаснио да се то односи на извршног директора и на директоре функционалних целина, као и на све остале директоре за

које стратешки партнер сматра да треба промијенити, јер је према Уговору у позицији да дефинише нове људе на свим функцијама.

20 ЦИЉЕВА - ИНДИКАТОРА УСПЈЕШНОСТИ

Што се тиче испуњења индикатора, које, како је већ рекао, почиње да се мјери од 1. јануара 2010. године, Ковачевић нам је рекао да је ријеч о 20 циљева, од којих осам треба завршити у сљедећих 5 година, док се осталих 12 циљева мјере сваке године, а на крају пете се утврђује просјек у њиховој реализацији.

Он је поменуо само најважније, мада је, како је рекао, сваки на свој начин важан.

- У ФЦ Производња то је повећање снаге „Перућице“ на 307 мегавата, јер сада она није успјевала да ради снагом већом од 288 мегавата. То је био неки максимум који ми имамо у нашим базама података до данас, каже Ковачевић и додаје:

- Да би се то постигло потребно је да се направе значајне реконструкције нарочито на одводним органима. У том циљу већ је потписан споразум са KfW - њемачком банком за развој која би требало да обезбједи средства за финансирање студије о томе шта је све потребно направити да би ХЕ Перућица могла да ради снагом од 307 мегавата.

- Други циљ је „дизање“ снаге ТЕ Пљевља. Она би морала бити 200 мегавата и више. У овом тренутку она је нешто око 190 мегавата. Ми мислимо да ћемо активностима које завршавамо ове године снагу ТЕ Пљевља довести до близу 200 мегавата, али, нијесмо сигурни да ће се то остварити, тако да ће остати стратешком партнеру да ради на том индикатору.

- Трећи важан индикатор је уградња осмог агрегата у ХЕ Перућица. И то треба да се заврши у сљедећих пет година.

- Што се тиче Дистрибуције планирано је више индикатора, посебно на 35 киловолтној мрежи (број испада, трајање испада и енергија која се не испоручује потрошачима), затим губици и наплата.

Познато је да наплата у посљедњој години примјене менаџмент уговора треба да достигне нејероватних 100%. Губици треба да се преполове, да дођу на 11 одсто, а профит у посљедњој години, тј. 2014. треба да износи 100 милиона еура, а у кумулативу тј. за 5 година 300 милиона еура. Овај индикатор је и дио услова за стицање права докупа акција до већинског власништва у ЕПЦГ. Наиме, уколико стратешки партнер не оствари профит у износу од 80 одсто од планираног, значи

уколико не достигне 240 милиона у сљедећих 5 година, он није испунио задате циљеве. Иначе, циљ је да се сви индикатори сумарно морају испунити најмање 80 одсто, истакао је Ковачевић и закључио:

- Ако мене питате, мислим да је пред стратешким партнером јако тежак задатак, али се може достићи. Истина, треба добра организација, доста рада и да добијемо све оно што смо се надали да треба да добијемо са овим стратешким партнером. У таквим условима, мислим, да је реално очекивати да се стратешки циљеви испуне, односно да се индикатори достигну.

То су активности које су јако блиско везане са новим менаџментом и зато још једном истичем да је веома важно да нови менаџмент буде изабран што прије, или да се потврди да остаје постојећи, али сада у служби А2А, у ствари да буде задужен за остваривање утврђених индикатора, односно циљева.

Према ријечима Срђана Ковачевића, сљедећа битна активност је припремање Споразума између Владе и А2А о начину вредновања и праћења индикатора. Тај споразум треба да прецизира како ће изгледати формулари на којима се достављају информације о постигнутим резултатима на остварењу циљева у тромјесечју, полугођу и на крају године. Циљ споразума је да након пет година олакша, омогући да оба партнера имају јасну слику онога што је менаџмент радио, односно о ономе што је А2А направио у Компанији и да се онда веома лако може закључити јесу ли, или нијесу постигнути циљеви.

ПОДЈЕЛА ДОБИТИ

Након појашњења основних услова, односно индикатора успјешности вођења Електропривреде од стране А2А, Ковачевић је казао да се у медијима још једна ствар веома често погрешно интерпретира, што је, како је рекао резултат неразумијевања појмова. Ријеч је о тзв. „дистрибуираној добити“ која дефинише износ средстава које Компанија мора да подијели након успјешно завршене године.

Уговором је утврђено да дистрибутивна добит минимално треба да буде 60 одсто укупне добити. То значи, ако идуће године Електропривреда, да будем оптимиста, оствари профит од, рецимо, 50 милиона еура, дистрибуирана добит би била 30 милиона еура и она би се дијелила акционарима, наравно, према учешћу у власништву: 55 одсто држави, а 43,7 одсто А2А. По њему, то је дефинисано због тога што би у супротном стратешки партнер могао да донесе одлуку да сву добит инвестира

и да након пет година докупи акције, постане већински власник и од инвестиција у које је уложио профит за вријеме док је држава била већински власник Компаније - узима бенефите. Зато смо хтјели да га ограничимо и да држава зна да ће сваке године добијати свој дио од најмање 60 одсто укупно оствареног порофита, док се остатак може уложити у инвестиције, с тим што Компанија може донијети одлуку да сву (100 одсто) добит подијели акционарима, али не може донијети одлуку да се дијели мање од 60 одсто добити.

С обзиром да је овај податак у јавности погрешно интерпретиран, Ковачевић је овом приликом потенцирао да није ријеч о уступку Италијанима и да овај проценат дистрибуиране добити нема никакве везе са процентом од 80 одсто који се односи на доњи праг оствареног профита који треба да буде индикатор успјешности пословања фирме.

- То су двије различите ствари, које међусобно немају никакве везе, објаснио је Ковачевић додајући да су Грци, свјесни важности дистрибуиране добити, тражили да она максимално буде 35 одсто. Намјера им је, дакле, била да што више добити инвестирају, да би касније из тога извучили профит, што ми нијесмо допустили.

НОВА ОРГАНИЗАЦИЈА И СИСТЕМАТИЗАЦИЈА

Предсједник Одбора директора ЕПЦГ рекао нам је да је у току и трећа активност која се односи на организацију Електропривреде и систематизацију радних мјеста.

- А2А је ангажовао консултанта и радио на припреми ових аката. Јасно је да је наша нова систематизација рађена, нећу рећи на брзину, али доста убрзано, да има одређених тачака које нијесу најбоље ријешене. То је уочио стратешки партнер, и за очекивати је да се тај посао релативно брзо заврши, каже Ковачевић и додаје:

СИГУРНОСТ РАДНИХ МЈЕСТА ЗА СВЕ

Најважније за раднике је да је у уговору јасно написано и потписано да у сљедеће три године нема технолошког вишка, али и да се може очекивати добровољна продаја радних мјеста. Мислим да је познато било да је партнер замислио да максимално стимулативно (до 20.000 €) иде прве године, а да сваке наредне године то буде нешто мањи износ. А2А такође планира да направи свеобухватне обуке радника на свим нивоима, затим да се преговара о одласку, прије свега дистрибутивних радника, у Милано, али и о до-

ласку њихових радника у Електропривреди, ради размјене искустава.

Једна делегација (директор Развоја и директор Производње), већ је била у Милану гдје се упознала са њиховим производним капацитетима и гдје је договорана сарадња на неким нижим нивоима како би се везе између двије компаније учиниле што јачим.

Као важну чињеницу Ковачевић је истакао и то да је ЕПЦГ због новца који је уплатио А2А убрзала реализацију пројекта који су већ били у току, рекавши да се ове године у ТЕ Пљевља завршава огроман посао, док је у Перућици већ завршен значајан посао, али да ће, за идућу годину планирани веома обимни радови у Дистрибуцији). промјена 35000 бројила од чега ће се 15000 измјестити из посједа потрошача), бити један од индикатора успешности А2А, што све заједно говори да је очигледно да Компанија иде напријед јакко брзо, али и да се очекује да ће уласком стратешког партнера то бити још брже.

КВАЛИТЕТНА ТРАНСАКЦИЈА

Објашњавајући основне услове уговора председник Одбора оцјењује да је ова трансакција урађена заиста квалитетно и да он и даље тврди да је ово веома позитивна ствар која се десила Црној Гори, јер ће цијела Црна Гора, а не само енергетски систем, од свега овога имати користи.

По њему, везивање за стратешког партнера какав је А2А, а у коначном, и Италија, јер ово је ипак стратешко повезивање са Италијом, Црна Гора може имати само користи.

Подсјетивши да је с тим у вези и изградња подводног кабла према Италији, за који је већ потписан обавезујући споразум, Ковачевић каже: - То даје толике могућности развоја у Црној Гори и сигурно ће се одразити не само на енергетику, него и на остале гране привреде.

Он је овом приликом саопштио и свој став о потреби изградње пратећих електроенергетских објеката за овај кабал, прије свега 400 kV далековода од Пљевља до Тивта, као главне инвестиције.

Ми смо се трудили у значајној мјери и успјели да све то буду инвестиције које би прије или касније требале Црној Гори. Нема никакве дилеме да због развоја туризма морамо да имамо већи напонски ниво на Приморју. 110 киловолтни ниво је низак, а постојале су и раније студије за 220, или 400 kV на Приморју. Ми то овим пројектом рјешавамо. Не треба заборавити ни да 400 kV мрежа кроз ЦГ, као дио једне велике мреже бивше Југославије, сада уопште није у прстену, него су наши 400 kV далеководи заправо само њена два крака, па би

се на овај начин формирала 400 kV мрежа која би била у прстену. И коначно, уградњом 400 kV јрака Подгорица – Тиват и затварањем 400 kV петље на ДВ Подгорица – Требиње Црна Гора се стварно поставља у позицију енергетског чворишта у овом дијелу Европе. Ми то не кријемо, то нам је жеља. То јесте велика инвестиција, за Црну Гору изузетно велика (око 100 милиона

вих извора ел. енергије – стално присутној теми и у Електропривреди и у јавности.

Везано с питањем развоја, он је истакао да се ЕПЦГ, знајући да ће градња било које нове електране ићи веома тешко, још прије три године фокусирао на повећање капацитета постојећих извора. По њему, ту су направљени огромни кораци. С обзиром да ће производња ел. енергије

ЕПЦГ ЈЕ И САДА МОДЕРНА КОМПАНИЈА

Овом приликом председник Одбора је подсјетио на бројне активности у ЕПЦГ у претходном периоду.

Смањени трошкови

- Покушало се радити на многим позицијама, па су и направљени значајни помаци, прије свега на смањењу трошкова. Сталним праћењем одређених трошкова успјели смо да трошкова одржимо у прихватљивим границама. Томе је вјероватно помогла и чињеница што су запослени били свјесни да се сваи трошак мјери, па су били рационалнији у свом понашању.

Бројне и значајни пројекти успјешно реализовани

Што се развоја тиче, реализовано је заиста доста успешних пројеката. У том смислу треба посебно истаћи радове у Термоелектрани Пљевља. О томе најречитије говори примјер да наши партнери из Италије који су били у ТЕ када је она улазила у ремонт, и после четири мјесеца – просто нијесу могли да вјерују колико је и шта све урађено за то вријеме. За њих је било невјероватно да се три огромна пројекта завршавају истовремено и да више нема никакве дилеме да ће након реализације тих пројеката Термоелектрана почетком децембра ући у погон. Можемо с пуним правом рећи да је то већ сада једна од најмодернијих термоелектрана у овом дијелу Европе.

По ријечима председника, сјајан посао је направљен и у реконструкцији петог агрегата ХЕ Перућица, на грађевинским објектима Електране, посебно на компензационом базену који треба да знатно олакша рад и диспечерима и запосленим у Перућици. Направљено је доста на доводним каналима, смањени су губици воде, а ради се и на побољшању ињекционе завјесе у акумулацијама. Значајно је и то да се пројекат увођења ријеке Зете у Крупац развија веома добро. Успјешно су завршени и ремонти у ХЕ Пива, док је у дистрибуцији замијењен велики број бројила. У посљедње три године више је замијењено бројила него у 15 година прије тога, а и мрежа је у значајном дијелу реконструисана. Дат је одређен приоритет Приморју, због чега смо, кад је снабдијевање ел. енергијом у питању, ове године имали заиста успјешну туристичку сезону, тј. без већих проблема, односно прекида у напајању. Међутим, праве активности у Дистрибуцији тек предстоје. Направљена је добра припрема, па се очекује да идућа година буде прави бум кад је Дистрибуција у питању.

Осим тога, председник Одбора је казао да је завршен и пројекат ФМИС-а, док нови биллинг треба да се заврши идуће године, и закључио да ЕПЦГ све више личи на модерну компанију, на компанију каква би у ствари требало да буде.

сура), али мислим да ће бенефити који се добију бити неупоредиво већи и да ће се брзо исплатити, рекао нам је Ковачевић.

ПОВЕЋАНИ КАПАЦИТЕТИ ПОСТОЈЕЋИХ ЕЛЕКТРАНА

Председник одбора директора се осврнуо и на питање изградње но-

у нашим електранама већ наредне године бити већа за око 500 милиона киловат сати у односу на произвоњу од прије 4 или 5 година, што значи да је, како је рекао, готово једна „Морача“ извучена из постојећих извора, али се ту нијесмо задржали.

- Сматрамо да се нових 150 милиона може сигурно добити из ХЕ Перућица, што значи да ћемо заједно са поменутих

500 милиона kWh доћи до цијеле „Мораче“, односно да ћемо из постојећих електрана извући неких 600 - 700 милиона киловат сати више него у 2004. или 2005. години. И то би био максимум који се из постојећих електрана може постићи, какао је Ковачевић, а затим наставио:

КОНЗОРЦИЈУМ ЕПЦГ И А2А ЗА ГРАДЊУ ХЕ НА МОРАЧИ

Наравно да Електропривреда жели да учествује и у изградњи нових објеката. Зато смо предложили, а италијанска страна је прихватила, да са А2А кренемо у прављење конзорцијума који треба да дође до позиције да гради хидроелектране на Морачи. Увјерени смо да је то веома интересантан пројекат. Имајући у глави изградњу кабла према Италији, а знајући да је ЕПЦГ са три електране добро позиционирана, сматрамо да би се електране на Морачи добро уклопиле у наш систем и да би се могла направити добра оптимизација. Такође сматрамо дау том послу нико не може бити конкурентан Електропривреди Црне Горе зато што би електричну енергију из тих електрана она најбоље могла користити, најбоље комбиновати са енергијом из постојећих електранама. То би била, по нама, права оптимизација.

Али, пошто ЕПЦГ нема потенцијал да сама изгради ХЕ на Морачи потпуно природно се наметнула идеја да то радимо са нашим стратешким партнером А2А. Наша идеја је да ЕПЦГ у том конзорцијуму има 49%, а А2А као носилац конзорцијума 51%. Но, сви детаљи око формирања тог конзорцијума још нијесу договорени, али се на томе ради. Још увијек је то нека груба верзија, али очекујемо да и то убрзо завршимо.

СА НТЕ - МАЛЕ ЕЛЕКТРАНЕ

У наставку приче о изградњи нових извора ел. енергије Срђан Ковачевић је казао да је и прича око малих ХЕ веома интересантна. Информисао нас је да је донесена одлука и усаглашен уговор са норвешком електропривредом - НТЕ, те да сада ради завршни дио Уговора - идентификација имовине двије кључне и најважније мале ХЕ у ЕПЦГ - Главе Зете и Слапа Зете.

- Договорили смо се са норвешком електропривредом да заједно формирамо Компанију у којој ће ЕПЦГ учествовати са ове двије електране а они са око 8 милиона еура. Вриједност компаније која ће се на тај начин формирати је неких 16 милиона €, с тим што би удио Електропривреде Црне Горе био 51% а НТЕ 49%. Новац који уложи Норвежани користио би се за ревитализацију и реконструкцију постојећих електрана и

у једном значајном дијелу и за изградњу нових капацитета. Пројена је да се производња ове двије електране може повећати три пута. Ако знамо да је годишње производња ове двије електране 15 милиона, то би значило да ће у перспективи оне производити најмање 50 милиона киловат сати.

Али то није све, конзорцијум би се бавио и другим обновљивим изворима ел. енергије, прије свега мислим вјетрењачама, као и другим малим хидроелектранама, рекао нам је Ковачевић да је пред Електропривредом доста пројеката, али и да има добру позицију. Уз то, први пут у својој историји ЕПЦГ има и пуно пара - од докапитализације је ушло близу 100 милиона еура - тако да морамо бити задовољни.

А2А ИНТЕРЕСУЈЕ И БАСЕН МАОЧЕ

На питање како се у новим околностима размишља о градњи другог блока ТЕ и да ли је ЕПЦГ укључена по питању коришћења базена Маоче, предсједник Одбора нам је рекао: - Овогодишњим активностима производња Термоелектране ће бити дигнута на преко милијарду и 400 хиљада киловат сати годишње. То је за око 35 одсто већа производња него претходних година. Истина је да је још давно планирана изградња другог блока ТЕ Пљевља, али исто тако је истина да до краја немамо урађене студије о пројени колико заправо угља има у пљевљском базену који је везан за саму Термоелектрану. Сигурно је да ће се овим повећањем снаге поново актуелизовати то питање. Да ли ићи у градњу другог блока, или можда рјешење тражити у изградњи новог блока који би замијенио постојећи, у сваком случају то је питање којим ћемо се бавити.

Друго је питање је градња термоелектране која ће користити руду у базену Маоче, о чему је већ расписан и тендер.

Електропривреда није за сада заинтересована да на њему учествује зато што је пред себе ставила други низ приоритета, али ме радује што је А2А спремна да учествује у том пројекту.

САГЛАСНОСТ ОКО ОБЈЕДИЊАВАЊА РУП-а и ЕПЦГ

Што се тиче Рудника угља, наш став је јасан. Сматрамо да Рудник угља треба коначно да буде цјелина са Електропривредом, односно да Рудник и Термоелектрана буду један субјекат. На ту тему се воде одређени разговори. Знамо да и италијански партнери размишљају о Руднику угља на исти начин као и ми. У наредних, рецимо, мјесец дана очекујемо заиста неке

помаке који ће да донесу одређену извјесност у дефинисању рјешења овог питања.

ДРУКЧИЈИ РАД ОДБОРА ДИРЕКТОРА

Докапитализација и приватизација ЕПЦГ је донијела промјене и у начину рада Одбора директора чије се сједнице сада одржавају преко видео линка. О томе нам је предсједник Одбора је рекао: - Није лако водити сједнице на овај начин, поготово кад са друге стране имате три члана који не говоре наш језик и када доста тога зависи од превођења. Често се деси и да се не разумијемо до краја, зато је кључна ствар добра припрема материјала. Инсистирали смо на томе да материјал не може да буде обиман, сем у неким тачкама које по својој природи морају бити обимне, као што су Бизнис план, Електроенергетски биланс, Извјештај о пословању. Сви остали материјали морају да буду много краћи, морају да погађају суштинске ствари и фокус се мора стављати на предлог закључака. Извјестиоци такође морају да буду много концизнији. Дакле нема препричавања онога што је написано. И то смо неколико пута упозоравали, али неким извјестиоцима се чини да кроз понављање свега тога материјалу дају већу важност. Све ово говорим зато што има доста простора да се рад Одбора побољша, усаврши, али ово је тек почетак.

Но, Италијани су изузетно позитивно реаговали. Ја искрено нијесам био нешто превише задовољан зато што се одјећа недостатак физичког присуства људи. Много је лакше водити сједницу кад су људи присутни, али за прву сједницу вјероватно је било сасвим солидно, каже Ковачевић.

БИЋЕ И НОВА ОРГАНИЗАЦИЈА ДРУШТВА

Током овог разговора питали смо предсједника какве промјене очекује у организацији ЕПЦГ.

- А2А има потребну документацију и направиће један драфт организације, онако како они мисле да треба и онда ће ући у разговоре. Чини ми се да им је таква намјера. Покушаће направити организацију која је прилично слична њиховој организацији, али која опет није пуно различита од наше.

У ствари, раздвојиће се кључни послови: производња, дистрибуција, снабдијевање, електроградња, а овамо ће остати послови који су везани за саму Дирекцију (финансије, правни послови итд).

Очекујем да буде мало јача централизација, јер је њима у интересу да фирму мало чвршће вежу. На крају, тако је и код њих. Зато мислим да ће покушати направити организацију по угледу на њихову а она добро функционише.

Ж. Петковић

ИЗ ИНТЕРВЈУА ГЕНЕРАЛНОГ ДИРЕКТОРА ИТАЛИЈАНСКЕ КОМПАНИЈЕ А2А ТЕЛЕВИЗИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ

Ренато Раванели: А2А ће бити значајан партнер ЕПЦГ

У интервјуу Телевизији Црне Горе, почетком новембра ове године, генерални директор италијанске компаније А2А и члан Одбора директора ЕПЦГ **Ренато Раванели** је између осталог навео да је А2А са 8 хиљада запослених стабилна компанија. Њен годишњи приход прелази 6 милијарди €, а досадашњи показатељи за 2009. годину су веома повољни, чак је забиљежила и пораст прихода, иако је ова година била тешка за цијелу италијанску економију, па и за сектор енергетике.

Поводом питања **како је обезбијеђен новац за плаћање 43,7 одсто акција у ЕПЦГ** Раванели је говорио о томе како су у његовој компанији јако задовољни тиме што су купили толико акција ЕПЦГ и додао да је то знак да компанија А2А може бити значајан партнер Електропривреди Црне Горе и то због низа мотива. Прије свега што имају стогодишње искуство у електроенергетском сектору и што су им хидроенергетски резервоари, како је рекао, највећи у Европи. Они се налазе на сјеверу Алпа, каже Раванели, а имају и постројења и на југу Италије.

- Знамо да градимо нова постројења и знамо како да управљамо њима. Одлични смо и у дистрибуцији ел. енергије - важној активности којом се бави и ЕПЦГ. Вјерујем да је Црна Гора изабрала А2А за партнера управо због ствари које умјемо да радимо, али и што желимо и да помогнемо ЕПЦГ да постигне добре резултате у својој држави, рекао је он.

А што се **плаћања акција** тиче, Раванели је рекао да су имали на располагању кредитне линије које су им омогућиле да остваре овај посао. - Компанија А2А јака и располаже са милијардом еура ликвидних средстава, рекао је он.

На питање **везано за вођење ЕПЦГ, односно за право избора менаџмента у Електропривреди Црне Горе** Раванели је рекао да они поштују норме и законе, а то по међународним и европским законима значи да Електропривредом управља Одбор директора. На њему се доносе главне одлуке које се тичу Компаније. То је орган који представља власника, а како је Влада Црне Горе већински власник ЕПЦГ, то она има већину и у Одбору директора, док А2А поседује значајан, али мањи дио Компаније, па тиме и мањи број чланова Одбора.

Међутим, са оперативне тачке гледишта Компанијом управља генерални директор, а А2А је, као стратешки партнер, овлашћен да изабере генералног директора и А2А пажљиво разматра то питање. То је важна одлука, одлучујућа и за будући рад ЕПЦГ. За А2А је битно да изабере тим људи који добро познају Црну Гору, њену традицију, културу и језик и не жели да уради ништа драстично. Преферира кандидате који потичу из Црне Горе и који добро познају ову компанију. Зато истражује ову могућност. Ако не успије у томе, наћи ће особе које имају искуства и јаке квалификације на међународном нивоу. Наравно, А2А ће бити подршка цијелој управи Електропривреде Црне Горе и у смислу развоја и у свакодневним оперативним активностима, рекао је Раванели.

О могућем вишку радника у ЕПЦГ и онима који имају рјешење на одређено вријеме Раванели је рекао да ће примјенити искуства своје компаније.

- То питање ћемо ријешити имајући у виду историју А2А који је створен удруживањем неколико важних италијанских индустрија. Наиме, компанија АЕМ која је основала удружење А2А, прије удружења је имала промет од 350 милиона еура, а сада, за само двије године, има промет преко 6 милијарди еура. То значи да је остварен развој, а тиме и нова улагања. Развојем је дата могућност људима који су већ били у компанији и који су сада постали новозапослени. Исто то се може поновити и у Електропривреди Црне Горе. Неefикасности се могу апсорбовати путем развоја који ће омогућити запосленима да створе професионалне прилике и могућности не само за себе, већ и за друге људе који се покажу способним и које ћемо радо запослити у оквиру компаније.

О питању **цијена ел. енергије у Црној Гори** Раванели је казао да је то врло важна тема за све црногорске породице, једнако као и за италијанске. - Ми смо свјесни тога, јер, осим што смо пословни људи и менаџери, ми смо породични људи и одлично знамо које су основне теме породичног буџета. Дакле цијене ел. енергије треба да буду у оквиру правила, а правила која важе у Црној Гори су слична онима у Италији. Цијену ел. енергије не одређује Електропривреда, не одређује је ни Одбор директора Електропривреде. Њу одређује надлежна инспекција - Регулаторна агенција за енергетику. Ми ћемо наравно поштовати одлуке које ће доносити та институција, а она то ради по утврђеним критеријумима водећи рачуна да цијена ел. енергије буде компатибилна са другим цијенама, високом личном дохотка у земљи, али и према потребама фирме која треба да се развија и којој требају ресурси за инвестирање. Инвестиције Електропривреде су потребне и Црној Гори јер су оне богатство и за државу Црну Гору.

Везано за **дуг грађана за утрошену ел. енергију**, који у овом тренутку износи више од 100 милиона еура Раванели је рекао да се и то питање на неки начин тиче развоја ЕПЦГ. Да би се Електропривреда развијала она мора да добро ради свој посао, мора да буде поштована од стране потрошача, који морају да плаћају адекватну цијену понуђене ел. енергије и услуга. То је важно. Оно што смо, најалост, примијетили је да у Црној Гори има пуно потрошача који не плаћају ел. енергију. То доводи до рупе у буџету фирме, а недостатак прихода проузрокован овим дуговима за посљедицу има смањење нових инвестиција. Он сматра да је то ствар укупних културе и да се о томе мора пажљивије размислити. Није у реду да неки грађани уредно плаћају своје рачуне, а да други не извршавајући те своје обавезе наносе штету фирми, јер то за посљедицу има негативан економски утицај за оне грађане који на вријеме извршавају своје обавезе. То је ситуација у којој трошкове производње ел. енергије покривају уредни потрошачи. Дакле, овдје је потребно пробудити културну свијест.

- Важно је напоменути, каже Раванели да они грађани који су одговорни и који поштују законе и имају свијест о овој врсти културе треба да дају допринос да се ова свијест прошири на нивоу читаве државе. То је врло важан културни аспект и било би штета да остане такво стање управо због имица Црне Горе. Он сматра да ће се ова ситуација врло брзо превазићи.

Ренато Раванели

На питање да ли ће А2А након 5 година моћи откупити још акција да би постала већински власник ЕПЦГ генерални директор ове компаније је казао: - Све одлуке које ћемо доносити биће усаглашене са одлукама Владе Црне Горе. У уговору који је потписан стоји да је компанија А2А партнер Владе Црне Горе преко фирме ЕПЦГ, а уговором је омогућено фирми А2А да постане већински власник ЕПЦГ у тренутку када фирма постигне одређени вид успјешности пословања, како техничког, тако и трговинског. А2А наравно жели да се то деси, што ће рећи да се фирма добро развија, да ствара богатство за себе, за своје запослене, али и за државу. Ако тако буде, А2А ће након 5 година са Владом Црне Горе размотрити да ли ће откупити остатак акција ЕПЦГ. За А2А је важно да се то догоди, јер ће то значити да су партнери добро радили.

- Уколико се не испуне обавезе А2А ће бити спремна и на чињеницу да Влада откупи њене акције. То је уосталом дио уговорених обавеза, наравно уколико би Влада била спремна на то, каже Раванели.

У вези с тим он је навео да је у Уговору дефинисана цијена акција и у случају да А2А купи од Владе и у случају да Влада купује од А2А.

У наставку разговора Раванели је казао да је за **куповину акција у ЕПЦГ код А2А почетни разлог био** то што ЕПЦГ поседује двије хидроелектране и дистрибутивну мрежу, јер је то област која се допада њиховој компанији. Други разлог је био што су схватили да Црна Гора има додатних развојних могућности у области енергетике, нарочито у хидроенергетском сектору, што је посебно повољно за животну средину.

Он је истакао да је веома важан моменат и то што су владе Црне Горе и Италије потписале меморандум о инвестицијама у Црној Гори у укупној вриједности од 5 милијарди еура. По њему, то даје наду за брзи привредни развој Црне Горе, што се, како је рекао, у ствари већ дешава и да је сигурно да ће у оквиру тога А2А имати значајну улогу преко Електропривреде. То значи да ћемо остварити улагања са ЕПЦГ, или директно као А2А да бисмо подржали тај развојни пројекат.

За изградњу подводног кабла од Црне Горе до Италије Раванели сматра да је то велика прилика за Црну Гору јер ће се преко њега Црна Гора директно повезати са Западном Европом и постати централна веза балканских земаља са Западном Европом. Такву прилику Црна Гора не смије пропустити, тим прије што ће то подстаћи и изградњу хидроенергетских постројења у Црној Гори и допринијети искоришћењу великог богатства у хидроенергији Црне Горе.

Ж.Ђ.

КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА НОВИНАРЕ У ХЕ „ПЕРУЋИЦА“

Оспособљавање за рад пуном снагом

Двоипомјесечна пауза у раду током протеклог љета искоришћена за реконструкцију и санацију хидрограђевинских објеката (компензационог базена и доводних канала), али и за уобичајени ремонт агрегата

Да би свој систем подигла на већи ниво, Електропривреда је у овој години, која је у нашој компанији с правом названа годином инвестиција, уложила знатна финансијска средства у развојне пројекте, поготово у реконструкцију и ревитализацију производних објеката. У свим тим инвестиционим активностима своје мјесто је нашла и ХЕ „Перућница“, у коју ће се, како је планирано, до 2012. године, уложити 30 милиона €. Поред тога, знатна средства су уложена и у ХЕ „Пива“ и ТЕ „Пљевља“.

Ово је, између осталог, истакао **Шћепан Шундић**, директор „Перућнице“, у којој је 1. октобра одржана конференција за новинаре поводом уласка у рад наше најстарије хидроелектране након двоипомјесечне паузе која је, у првом реду, искоришћена за реконструкцију и санацију хидрограђевинских објеката (компензационог базена и доводних канала), али и за уобичајени ремонт агрегата.

Са новинарима су у згради Електране такође разговарали **Зоран Перовић**, технички директор ХЕ „Перућница“ и **Горазд Хумар**, савјетник за инопослове „Приморја“ из Ајдовшине (Словенија) које изводи радове на доводним каналима и компензационом базену.

Специјална фолија за компензациони базен

Подсјетивши на изванредне производне резултате ове електране на крају прошле и у првом полугођу текуће године, када су захваљујући повољним хидролошким приликама, изузетној погонској спремности и залагању запослених, постизани рекорди у производњи електричне енергије (мјесечни, фебруарски и тромјесечни), Шундић је представнике медија информисао и о тек завршеним радовима, али и оним који се тренутно обављају у постројењу и на доводним органима, као и о предстојећим активностима на унапређењу система ХЕ „Перућница“ и повећању њене ефикасности и снаге.

У оквиру радова на реконструкцији и надвишењу компензационог базена и канала

Са конференције за новинаре

„Зета 1“ и „Зета 2“, које успјешно приводи крају словеначка фирма „Приморје“ из Ајдовшине, у шта је уложено 8 милиона €, реализовали смо, средствима од пола милиона €, и модерну чистилицу на брани Вртац,

повећања производних могућности ХЕ „Перућница“. У том смислу он је поменуо преводњење дијела вода ријеке Зете у акумулацију Крупац и такозване техничке, односно индустријске воде из акумулације Ливеровићи

Ремонт VII агрегата

рекао је Шундић нагласивши је да је, постављањем специјалне фолије на компензационом базену „Перућнице“, први пут у Црној Гори урађена реконструкција и санација доводног система једне хидроелектране.

С тим у вези он је казао да се размишља и о пројектима везано за боље искоришћење вода Никшићког поља, а све у функцији

коју користи Жељезара Никшић. Наведени послови ће се реализовати у оквиру II фазе Пројекта реконструкције и модернизације Електране, за коју је већ почела израда студије, а на основу потписаног уговора током октобра започеће облагање инјекционим зајвјесима језера Слано и Крупац.

Када се остваре наведени развојни про-

јекти, међу којима је и Технички систем управљања – чија је уградња у току, поред повећања снаге, а самим тим и веће производње електричне енергије (50 – 60 милиона киловат часова, или 10 – 15 одсто годишње),

МОЋНА ЧИСТИЛИЦА

Новинарима је представљен нови уређај за чишћење отпада („Hydronic KBD 400“, производње „Muhr“ Њемачка), односно решетке на затварачници код вртачке бране. Монтажу и пуштање у рад дизалице са чистилицом извршили су, од 24 – 30. септембра 2009. године, радници ХЕ „Перућица“ и никшићке фирме „Механика тред“. Инвестиција од пола милиона € обезбијеђена је кредитом од Свјетске банке.

Како је објашњено приликом демонстрације уређаја, чистилицу покреће моћни хидраулични систем. Дизајнирана је без ланаца, зупчаника и вођица који би ометали одржавање и рад. Корпа са великим опсегом рада може да хвата чак и гломазне предмете који плутају и позудано их одстрањује. За истовар на контејнер на брани, машина може да се окреће за 200 степени.

Чистилица је оспособљена да ради у пуном аутоматском, полуаутоматском и ручном режиму рада. Опремљена је програмбилном логиком јединицом типа Siemens 314 C-2DP, која омогућава аутоматизацију рада.

Процес чишћења почиње испуштањем мање руке“ коју покреће цилиндар за испуштање. Затим се главна „рука“ спушта на доље до најдоње позиције (крајња тачка у дну решетке), одакле мања „рука“ повлачи отпад према себи, док се отворена корпа подиже дуж решетке.

При врху решетке, односно на површини воде корпа се затвара помоћу цилиндара, потом и обухвата захваћени материјал. Затим се главна „рука“ подиже и машина се окреће до контејнера гдје искрцава отпад.

Цијела машина, која је састављена заваривањем од јаких конструкција, углавном састоји од шупљих профила и челичне конструкције. Коришћењем ваљаних профила и табла овај метод конструкције омогућава спајање са минималним заваривањем. Свипокретни дјелови и површине су галванизовани, а летве или ивице корпе су израђене од пластике која гарантује фини рад.

створиће се и могућност да наша најстарија велика хидроелектрана пружа и системске услуге, што је веома важно.

Губици воде биће мањи

Пуштањем у рад прва три агрегата означен је поновни почетак рада ХЕ „Перућица“ у години у којој се навршава пола

вијека успјешног рада овог производног објекта, рекао је **Зоран Перовић**, технички директор, објаснивши да су у току тоталне обуставе, поред капиталног ремонта генератора седмог агрегата и повезивања система управљања агрегата број 5 на нови рачунарски систем (у склопу I фазе Пројекта реконструкције и модернизације), изведени значајни радови на компензационој базени и доводним каналима. Надвишењем канала Зете од ретензије Вртац до Вуковог моста (5,5 км) и санацијом компензационог базена (која је тренутно и најважнији посао), што ће омогућити да се у посебним приликама, односно кад не буде довољно дотока, турбине „напајају“ док не стигне прилив из акумулација Крупац и Слано, знатно ће се смањити губици воде у доводним органима. Прикупљена вода ће, значи, омогућити интервенције и када не буде дотока. Ово ће, уједно, и омогућити флексибилан рад Електране пројектованим капацитетом од 307 мегавата.

Изузетно је важно што је код њемачке фирме „Muhr“ набављен багер за чишћење смећа на затварачници „Вртац“. Ова полуаутоматска чистилица (тешка 50 тона, а вриједна пола милиона €), са решетке ће успјешније уклањати смеће, које вода у огромним количинама наноси из Никшићког поља, што почињава велике тешкоће у раду „Перућице“. За руковање овим савременим и ефикасним уређајем већ су оспособљени радници који дежурају на вртачкој брани. Међутим, како је казао Перовић, проблем смећа на затварачницама ове електране, који је сваке наредне године све израженији, треба заједнички да рјешавају Електропривреда и локална управа у Никшићу. Пошто се са овим проблемом ни моћна машина не може „изборити“, сви грађани, фирме и надлежни органи треба више да поведу рачуна да се отпад не баца у ријеке и тамо му није мјесто. Више реда у томе допринијело би заштитити животне средине, а „Перућица“ би имала знатно мање трошкова одржавања затварачница.

Од већих захвата на примарној опреми Перовић је поменуо фарбање агрегата број 7, које се врши сваких двадесет година, а ова машина тешка 158 тона у свом досадашњем експлоатационом вијеку произвела је 5 милијарди киловат часова електричне енергије.

Након уградње 8. агрегата, која би требало, како је планирано, да се обави за три године (за коју су заинтересоване реномиране свјетске фирме, а већ се разматрају двије квалитетне понуде), снага ХЕ „Перућица“,

Нова чистилица

по Перовићевим ријечима, повећаће се на 357 мегавата.

Реконструкција базена урађена прије рока

Словеначка фирма „Приморје“ из Ајдовшчине ангажована на реконструкцији хидрограђевинских објеката, коју успјешно приводи крају, санацију компензационог базена је завршила десет дана прије рока (умјесто планираних 50, радови су завршени за 40 дана).

Најсложенији посао, при том, била је уградња специјалне фолије која је посебним системом заваривања положена по читавом дну, али и косинама базена чија је површина 125 хиљада квадратних метара.

Ово је уједно и први примјер у Црној Гори да се фолијом (коју производи „Агру“ из Аустрије, а која је због велике чврстоће отпорна на притисак) облаже толика површина која одговара простору од двадесетак фудбалских игралишта.

Изразивши задовољство због успјешног окончања посла, **Горазд Хумар**, савјетник за инопослове „Приморја“, истакао је да је санација базена изискивала велики напор који је, по њему, личио на кошаркашки пресинг током цијеле утакмице, уз сталну бригу да се не угрози рад Електране.

- Био је то за нас велики изазов, којем не бисмо могли тако успјешно да се одазовемо да није било веома добре сарадње са стручним службама ХЕ „Перућица“, које су се увијек одазивале када је требало рјешавати и непредвиђене проблеме, казао је Хумар.

Значајни послови на ревитализацији опреме и објеката

■ Завршена испитивања машинске, хидромашинске и електро опреме, која је извео „Турбоинститут“ из Марибора са својим подизвођачима

■ Добри производни резултати

Реализација I фазе Пројекта реконструкције и модернизације ХЕ „Пива“ практично је завршена јер су све активности на том плану већ приведене крају, осим пуштања у функцију електричног кочења. Због појаве вибрација на шинским везама, израђен је Пројекат измјештања растављача за електрично кочење, чија је ревизија у току.

Из тог разлога је код Министарства уређења простора и заштите животне средине Црне Горе покренута активност на добијању употребне дозволе за уграђену опрему у I фази реконструкције и модернизације. Технички преглед опреме, који је услов за добијање поменутих дозвола, требало би да се обави већ овог мјесеца.

Када је у питању II фаза Пројекта реконструкције и модернизације, која је почела да се реализује, завршена су испитивања машинске, хидромашинске и електро опреме, која је изводила словеначка фирма „Турбоинститут“ из Марибора са својим подизвођачима.

О томе како теку планирани радови чији је циљ оспособљавање ове електране за нови и ефикаснији производни циклус, информисали су нас 2. новембра Драган Чизмовић, директор, и мр Светлана Пјешчић, технички директор, а разговарали смо и са шефовима служби у постројењу.

Висока погонска спремност

Што се тиче поузданости рада ХЕ „Пива“, од 1. октобра 2009. године сва три агрегата су у погонски исправном стању. Током цијеле године, у периодима када се нијесу изводили ремонтни радови и испитивања на агрегатима, погонска спремност агрегата била је на високом нивоу, рекао нам је директор Чизмовић.

По његовој оцјени, ремонт агрегата, те радови у тоталној обустави и текућем одржавању које су извели радници Електране и извођачи са стране, ангажовани за одређене специјалистичке послове, као и испитивања опреме и објеката која су била повјерена реномираним фирмама, обављени су на квалитетан начин.

Говорећи о реализацији развојних планова, он је казао да Јединица за имплементацију Пројекта реконструкције и модернизације (РЕА) и консултант (JV Colenco

Драган Чизмовић

Енергопројект) активно раде на прегледу Финалног извјештаја о испитивањима. У досадашњем прегледу су уочене одређене неслагласности између добијених резултата испитивања и резултата редовних испитивања која су вршена у току редовног одржавања ХЕ „Пива“, као и извјесне нелогичности појединих резултата. Из тог разлога, дио

предаје наручиоцу финалног извјештаја о испитивањима, изврши његове евентуалне поправке.

Када се ради о замјени опреме за коју није потребно претходно испитивање, РЕА је, заједно са консултантом, закључила да је технички оправдано да се лот 1 (турбински генератор) не реализује како је првобитно предвиђено у хитним набавкама, већ након добијања резултата о испитивању опреме и финалних мјера реконструкције.

С обзиром да су завршени преговори за потписивање уговора са кандидованим понуђачем на тендеру за лот 2 (220 kV растављачи разводног постројења), који обухвата: монтажу постојећих растављача, испоруку, монтажу и пуштање у погон нових Siemens Ruhrtal растављача 220 kV, очекује се сагласност КfW банке за потписивање уговора са изабраним понуђачем.

По ријечима Светлане Пјешчић, у току је финализација тендерског документа за лот 3, који подразумева 220 kV опрему разводног постројења, 220 kV заштиту далеководна и сабирница, али и заштиту агрегата и блок трансформатора, те сопствено напајање 220 kV DC 220 V, 50 Hz, УПС опрему, као и усаглашавање са консултантом примједби за лот 4, који се односи на уљно-хидрауличну инсталацију и систем за управљање затварачима улазне грађевине.

Мада је било планирано да се изведе до

Агрегати ХЕ „Пива“: План производње за 2009. испуњен 50 дана прије рока

испитивања (на примјер, торзионих напона на вратилу агрегата А2) поновиће се у првој седмици новембра. Према уговору, извођач је обавезан да у року од три мјесеца, након

25. јуна 2009. године, ремонт агрегата А1 је продужен, највећим дијелом, због потребе преизолације и обраде лежајног звона, па је обављен у периоду од 22. априла до 21. ав-

густа 2009. године.

На овом агрегату, осим планираних испитивања, чишћења, одмашћивања, прегледа и контрола, изведени су и други захвати, као што је комплетно преклињавање намотаја статора, а поред замјене дијела вентилаторских лопатица, кочионих облога и заптивки, те неисправних мјерних и заштитних инструмената, урађени су: обрада турбинског и генераторских лежајева, преизолација лежајног звона, центрирање агрегата, уградња опреме за протока воде кроз цјевовод, као и мјерење вибрација, испитивање изолационих система генератора и сл.

У току тоталног застоја, који је трајао од 11. септембра до 1. октобра 2009. године, извршен је ремонт агрегата А2 и А3. Том приликом, поред контрола, прегледа, чишћења дјелова и склопова, отклањања уочених недостатака на агрегатима и помоћној опреми, извршена је замјена неисправних мјерних и заштитних инструмената, као и испитивање изолационих система мјерних трансформатора, генераторских и далеководних заштити и заштита у ТС 35/10 kV, затим сервис противпожарних система, санација кавитационих оштећења на турбинама сва три агрегата, те испитивање вратила генератора број 2 на мјесту увода струје у ротор и сл.

Главни ремонтни послови урађени у сопственој режији

Након испитивања у оквиру реализације II фазе Пројекта реконструкције и модернизације ХЕ „Пива“, која су, како је истакао **Милинко Раичевић**, шеф Службе одржавања, завршена крајем маја ове године, приступило се капиталном ремонту агрегата број 1, који је, иако планиран за крај јуна или почетак јула, започет већ крајем маја. Редовни годишњи ремонт трећег агрегата почео је 11. септембра, (када и тотална обустава рада Електране, која је трајала до краја септембра), а друге машине 14. септембра. У току тих двадесет дана тоталне обуставе изведен је планирани ремонт поменуте двије машине.

Због лоше изолације лежајног звона, чији отпор није био добар, како је објаснио Раичевић, морали су да замјене овај уређај. Након одлуке да се изврши преизолација лежајног звона и замјена изолације, од Електротехничког института из Загреба, који је обавио испитивања, затражено је да уради тај посао. По добијању одговора, који је услиједио тек након 20 дана, изгубљено је још 10 дана у склапању уговора, што је проузроковало продужење ремонта првог агрегата за више од мјесец дана. По склапању уговора лежајно звоно је допремљено у Загреб на обраду, гдје је извршена преизолација и машинска обрада. Међутим, по допреми овог уређаја у Електрану утврђено је да, за разлику од добро урађене преизолације, машинска обрада није била на задовољавајућем нивоу, па је ангажован

„Турбоинститут“ из Љубљане ради додатне машинске обраде лежајног звона и његовог прилагођавања за монтажу. -- Сва наведена процедура одузела нам је још 15 дана, због чега је ремонт првог агрегата и каснио до 21. августа. Значи, кашњење ремонта првог агрегата није последица активности служби ХЕ „Пива“, нагласио је Раичевић.

Због предулог ремонта агрегата А1, а с обзиром на уговорени план ремонтних радова са ЕПС-ом, ремонтни остале двије машине, као и тотална обустава рада Електране скраћени су на најмању могућу мјеру, да се не би угрозила погонска спремност постројења до наредног ремонта.

Главне послове на ремонту примарне опреме извршили су сами радници ХЕ „Пива“ у сарадњи са раније одређеним извођачима за поједине послове у постројењу.

У току редовног годишњег ремонта 2009. на производним агрегатима, хидромашинској и помоћној машинској опреми, како нас је обавијестио **Славиша Бајчета**, шеф Службе машинских послова, изведени су и радови на којима су ангажовани извођачи са стране: МГ Сервис из Карловца изводио је, од 21. априла до 21. августа ове године, ремонтне радове на генератору бр. 1, који су трајали дуже од времена предвиђеног планом ремонта због проблема са лежајним звоном који су се морали отклонити, па је поменути уређај и послат у „Кончар – Генератори“ Загреб, ради санације.

Љубљански „Турбоинститут“ је, током ремонта генератора бр.1, изводио радове на центрирању турбине и радове на лежајном звону, а „Виброакустика“ је извршила испитивање вибрационог стања на првом и другом агрегату, док је „Контрол-инжењеринг“ Београд обавио провјеру стања прслина на осовини генератора Г2.

Центар за контролу и испитивање Београд је, од 14. до 23. септембра, извршио санацију кавитационих оштећења на радним колима сва три агрегата.

Исто тако, контрола и сервис противпожарних уређаја трансформатора и генератора (22 – 25. септембра) била је повјерена „Вулкан-инжењеринг“-у Нови Сад, а антикорозивна заштита окретне дизалице на брани фирми „Подгор-импорт“ из Бара (7 – 11. октобра), док је требињска „Монтинг-енергетика“ ангажована на санацији стеленишта на брани.

Остали ремонтни радови који се изводе сваке године обављени су у сопственој режији.

На електричним машинама и електро-

моторним погонима у протеклом периоду године извршени су бројни ремонтни радови. О најважнијим пословима у том домену информисао нас је **Жељко Гломазић**.

На Г1 и Г2 извршен је скраћени ремонт због обима радова на испитивању генератора и трансформатора који је водила РЕА. На Г1 урађен је генерални ремонт са вађењем ротора. Дијагностичка испитивања генератора Г1, која су урађена прије ремонта, односила су се на мјерење расипних магнетних поља.

ВЕЛИКИ ЗНАЧАЈ I ЦГ SIGRE

По мишљењу мр **Светлане Пјешчић**, која је била изјавилац у СТК и коаутор рада о проблематици ХЕ „Пива“, I савјетовање ЦГ КО SIGRE дало је значајан допринос унапређењу рада и развоја свих дјелова електроенергетског система.

Светлана Пјешчић

Осим излагања квалитетних радова и нових сазнања из различитих области, веома су битни сусрети са колегама из електропривреда, института, факултета и предузећа која се баве производњом, монтажом и одржавањем опреме. На овим сусретима се размјењују искуства у организовању и одржавању електроенергетских постројења, која су веома битна за рјешавање текућих проблема и постизања бољих циљева.

У оквиру ових испитивања Институт „Никола Тесла“ Београд такође је обавио снимање расипних магнетних поља генератора Г2 и Г3, ради поређења резултата са Г1, мада ова испитивања нијесу била уговорена. У ова испитивања је као консултант укључен и Институт „Кончар“ из Загреба, који је извршио претходна испитивања, ради поређења ранијих и новијих резултата испитивања, тј. праћења тренда у овој области, што је обавезно, иако и ови послови нијесу уговорени.

У току генералног ремонта генератора Г1 изведени су следећи радови: испитивање и сушење изолације лежајног звона; чишћење и лакирање ротора; испитивање роторског намотаја; чишћење и лакирање статора, са испитивањем лим пакета статора са термовизијом; испитивање статорског намотаја; комплетно преклињавање статорског пакета; санација дубинских оштећења на главама 300, 301 и 302; учвршћивање глава намотаја.

Током лета вршена су испитивања грађевинских структура, предвиђена Пројектом реконструкције и модернизације ХЕ „Пива“, која су финансирана из средстава КfW банке. По ријечима **Николе Куљића**, шефа Службе грађевинских послова, ова испитивања (чија је сврха била да се утвр-

ди постојеће стање објеката ХЕ „Пива“, као и фактори који потенцијално могу угрожити њену производњу) спроведена су кроз три лота. Извођач лот 1 (испитивање грађевинских објеката) био је конзорцијум који је

Док је кота акумулационог језера приликом наше посјете 2. новембра била 13 м испод максималне, енергетска вриједност воденог потенцијала од 225 милиона kWh била је 41,5 процената већа од планиране.

Након тоталне обуставе Електране и ремонтних радова у постројењу у октобру је, без иједног сата застоја, произведено 76 милиона kWh електричне струје.

– Након упознавања са сигурносним мјерама (правилник о заштити на раду – опште мјере заштите од опасног дејства електричне енергије у објектима намијењеним за рад, радним просторијама и радилишту ХЕ „Пива“) сви извођачи радова у Електрани, од којих је добијена тражена доку-

агрегата А2, ХЕ „Пива“ је, у складу са одлуком термоенергетске инспекције, до сада реализовала контролно испитивање методама без разарања. Следећи корак, како је објаснила С. Пјешчић, је прорачун чврстоће вратила методом коначних елемената. У циљу трајне елиминације појаве повећаног загријавања и термичког напрезања вратила, произвођач генератора ће предложити ново конструктивно рјешење увода струје у ротор.

Поред радова у ремонту, у оквиру текућег одржавања ХЕ „Пива“ током 2009. године, приведени су крају: санација хангара Механизације, ремонт инсталације расвјете кроз брану, замјена рачунарског дијела SCADA система, сервис јонизујућих јављача пожара у Електрани и Самачком хотелу и њима припадајућих централа, уградња дигиталне телефонске централе у Самачком хотелу, антикорозивна заштита окретне дизалице на брани, контрола и ремонт сеизмичких инструмената, термовизијска контрола постројења, геодетска мјерења у сврху праћења стања бране, а при крају је реконструкција монтажног објекта на Мратињу и водовода на брани.

ПРЕКО ТРИ ИПО ДЕЦЕНИЈЕ У ЕПЦГ

Благота Додеровић, радник Одјељења машинског одржавања, један је од најстаријих по стажу радника ХЕ „Пива“, у којој се запослио 15. априла 1974. године. Дакле, у вријеме изградње још увијек најмлађег производног објекта ЕПЦГ. Дужи стаж од њега у Електрани имају, као истиче, само двоје радника: Винка Митровић и Војо Миљанић.

Благота Додеровић

Свједоку дијела изградње мамутске бране и подземног постројења у сјећању се највише урезала слика радника који су своје послове обављали у суровим условима неприступачних пивских врлети („Гдје орао није могао доћи!“) док је испод њих зјапио пријетећи амбис кањона.

Услови рада у Електрани касније су били подношљивији и хуманији, каже Додеровић, на кога је највећи утисак оставило дружење са колегама на послу, али и са свим извођачима радова. Посебно памти сусрете на спортским теренима и приликом испраћаја старијих колега у пензију.

предводио Институт за грађевинарство Хрватске (ИГХ) Загреб, а лота 2 (испитивање корисне запуњености акумулације) конзорцијум на челу са Геотехником Београд и лота 3 (испитивање нестабилних падина и подручја у зони бране) конзорцијум на чијем челу је била „Зигма“ из Никшића.

Завршена су испитивања грађевинских објеката, која је изводио Институт ИГХ Загреб, и засутости капацитета акумулације ХЕ „Пива“, повјерена Геотехници из Београда. У завршној су фази испитивања нестабилних подручја и стања инјекционе завјесе, које изводи Завод за испитивање грађевинских материјала (ЗИГМА) Никшић, чији завршетак би требало да услиједи до половине новембра. Финални извјештај о испитивањима грађевинских објеката, засутости и капацитета акумулације, нестабилних подручја и стања инјекционе завјесе поменуте фирме би требало до доставе до краја новембра, на основу којих ће консултант JV Colenco Енергопројект (Швајцарска – Београд) предложити ревитализационе мјере на објектима ХЕ „Пива“.

По ријечима **Жељка Аврамовића**, шефа Службе експлоатације, од почетка године до краја октобра ХЕ „Пива“ је, захваљујући доброј погонској спремности, произвела 753 милиона и и 300 хиљада киловат часова електричне енергије, чиме је остварила 95,5 одсто планиране годишње производње.

ментација (љкарска увјерења и увјерења из заштите на раду) су потписали изјаве о сопственој одговорности, рекао нам је **Драган Митровић**, инжењер заштите на раду.

Уобичајени задаци (као што су: набавка ХТЗ опреме и средстава; сервисирање противпожарних апарата и хидраната; дезинфекција, дератизација и дезинсекција у свим објектима Електране) урађени су успјешно и у планираном року. Припремљена је и документација за процјену Акта ризика, а током овог мјесеца сви запослени на радним мјестима са посебним условима биће подвргнути специјалистичким љкарским прегледима.

Активности и на другим објектима

Везано за текуће активности, због појаве пукотине на генераторском вратилу

ЗАПАЖЕНЕ СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ

И поред свакодневних обавеза на послу, знатан број радника ХЕ „Пива“ дио свог слободног времена посвећује спорту и рекреацији, посебно малом фудбалу, гдје постижу запажене резултате.

О томе нас је информисао **Бранко Ћаласан**, организатор спортских активности у Електрани.

На традиционалном турниру у малом фудбалу поводом Дана ослобођења Плујина 4. августа, екипа ХЕ „Пива“ је (у конкуренцији дванаест екипа из Плујина, Никшића и Даниловграда), након што је у финалу поражена од Поштар из Никшића, заузела друго мјесто. О квалитету турнира најбоље говори чињеница да су на њему учествовали сви репрезентивци Црне Горе у малом фудбалу.

Екипа ХЕ „Пива“, као дио заједничког тима са ХЕ „Перућица“ и ЕД Никшић, постигла је завидан успјех на овогодишњим Сусретима ЕПЦГ у Улцињу.

Спортско друштво ХЕ „Пива“, и поред недостатка адекватног простора, постиже максималне резултате, захваљујући ентузијазму, таленту и пожртвовању, о чему свједоче пехари и одличја са разних такмичења, због чега заслужује бољи третман.

Бранко Ћаласан

Тренутно се изводе радови на изградњи ТС 10/0,4 kV за потребе Самачког хотела у Плујинама, са доводним водом и нисконапонским разводом и геотехнички радови на санацији водопроцуривања на улазној грађевини, доњем водостану и шахту лифта на брани.

Средином новембра се планира почетак радова на санацији металних степеништа кроз брану.

И.З.

ТЕ „ПЉЕВЉА“

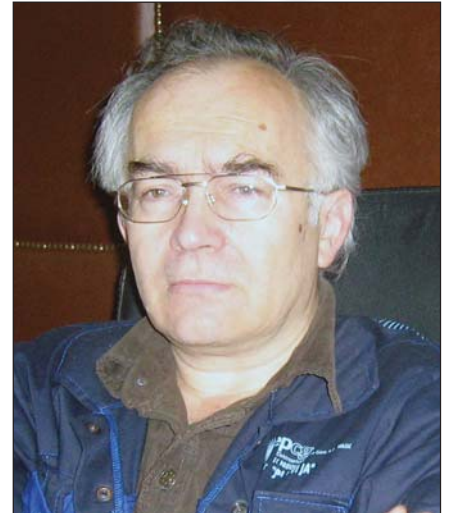
Радови при крају

■ Завршетак кључних пројеката на примарној опреми, као што је реконструкција и модернизација турбине, електро опреме и опреме за управљање, који се изводе истовремено са уградњом нових електрофилтера, предвиђен за 20. новембар

У поредо са уградњом нових електрофилтера, што је и највећа еколошка инвестиција у Црној Гори, током тоталног застоја рада Термоелектране, који је почео 17. маја, реализују се и други, веома битни пројекти, као што су, у првом реду, Пројекат модернизације турбине – са повећањем снаге и Пројекат реконструкције и модернизације електро опреме и опреме за управљање. У склопу наведених послова урађени су капитални ремонти турбине и генератора.

Када смо 5. новембра посјетили једину црногорску термоелектрану, сви ови веома сложени и обимни послови били су у завршној фази. О томе су нас, информисали **Добрило Гачевић**, технички директор ТЕ, и стручњаци ангажовани на надзору.

Приликом обиласка постројења – гдје су се увелико изводили коначни радови, показали су нам и нове опреме: ротом турбине, ротор генератора, постројењем сопствене потрошње 6 kV и 0,4 kV, побуду генератора,

Добрило Гачевић

а свратили смо и до реконструисане командне сале која још није била у функцији.

Сложен и захтјеван посао

С обзиром да се сва три пројекта налазе у завршној фази реализације, очекује се да се радови на њима окончају до краја новембра. Међутим, како је рекао инж. Гачевић, због додатних проблема изазваних кашњењем испоруке опреме из Русије, коначни рок посла ће одредити модернизације турбине.

Када је ријеч о Пројекту реконструкције и модернизације електродијела, тренутно се, упоредо са испитивањима, провјерама система за управљање и припремама за тзв. топле пробе, врши пуштање у рад енергетских развода 6 kV и 0,4 kV.

Мада је радове на Пројекту замјене електрофилтера требало завршити до 1. новембра ове године, планирани рок је, по Гачевићевим ријечима, због грешке у фабрикацији емисионих електрода продужен за двадесетак дана. Извођач радова на овом пројекту („Вемос“ Загреб) преузео је обавезу да ће посао привести крају до 20. новембра 2009, а у овом случају темпо завршних послова вјероватно ће бити везан и за временске услове.

- Због веома сложеног и захтјевног посла, поготово у овој фази реализације, неопходна је потпуна координација свих активности и поштовање процедура пуштања, да би старт протекао успјешно, нагласио је Гачевић додајући да ће, с обзиром на услове припреме, завршетак цијелог посла, како су оцијенили сви учесници у укупном пројекту реконструкције и модернизације Електране, бити велики успјех.

Како се пројекат замјене електрофилтера

Нови ротор турбине

Нови ротор генератора

тренутно налази у завршној фази, постројење би, по мишљењу **Ненада Јеринића**, консултанта њемачке фирме Vattenfal VPC GmbH задуженог да прати реализацију про-

нић, сигурно је допринијела да су проблеми који су се јављали у реализацији пројеката рјешавани на брз и ефикасан начин.

веома успјешној и итекако доброј сарадњи са инвеститором (ЕПЦГ), као и залагању стручњака Термоелектране, успјело се, у

Нова командна сала

Ново постројење 6 kV

Нова побуда генератора

јекта по питању рока завршетка и обезбијеђеног буџета, требало да буде спремно за „топлу пробу“ у другој половини новембра. На тај начин објект би физички био завршен, с тим да остају активности на исправљању евентуално уочених недостатака као и пробни рад постројења.

Изузетно добра сарадња са радницима Термоелектране и пословодством Електропривреде Црне Горе, како је истакао Јери-

Квалитетно и функционално постројење

И ако је постројење за властиту потрошњу електричне енергије (6 kV и 0,4 kV, као и 220 DC развод) на коме су извршена потребна испитивања пуштено под напон, ипак се чекају даља пуштања везана за „хладне“ и „топле пробе“ у Термоелектрани, казао нам је **Стеван Ковач**, представник фирме „Енергоинвест – Кибернетика“ Београд, која врши технички надзор инвеститора, задужен за ревизију главних пројеката и технички надзор тих пројеката.

Он нам је такође рекао да би нови систем управљања, чија је имплементација завршена, а који је, иначе, приликом наше посјете био у фази испитивања, требало да до 13. новембра буде спреман за „топле пробе“.

Међутим, када се ради о замјени електрофилтера, рок за окончање овог посла је продужен и зато што није испоручена неопходна опрема, посебно дио везан за исправљаче и систем за регулацију и управљање поменутиим уређајима. Поред посла

на изолацији електрофилтера, ради се, објаснио је Ковач, и на дефинисању коначног рјешења одвојења пепела из филтера на депонију и прикључење на хидротранспорт, а предстоје и активности на прикључењу електрофилтера на когао, с једне, и димњака, с друге стране.

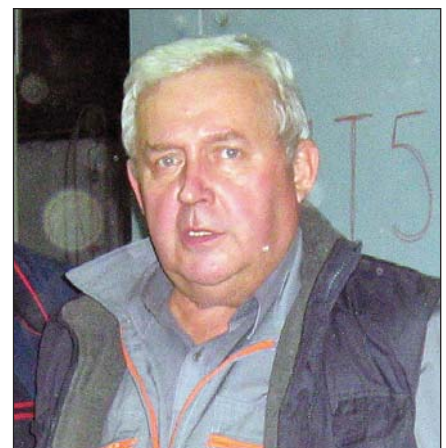
По оцјени **Ибрахима Тановића**, који је вршио надзор за аутоматику, благодарећи

Ненад Јеринић

Стеван Ковач

Ибрахим Тановић

заиста кратком року, да се направи изузетно квалитетно и функционално постројење за сопствену потрошњу струје. Након извршених испитивања, пуштена су, без иједне грешке, под напон 6 kV и 0,4 kV постројења.

На систему аутоматике, као резултату заједничког рада, који је стављен у функцију, чак 60 одсто испитивања мјерних и регулаторних кругова већ је завршено.

И.З.

ПРОСЛАВА ДАНА ДРУШТВА У ТЕ „ПЉЕВЉА“

Све бољи производни и финансијски резултати, успјешно организационо прилагођавање у години инвестиција

■ Док свијет притиска економска криза, у ЕПЦГ експанзија развојних пројеката

Овогодишњи Дан Друштва, под називом „2009 – година инвестиција“, свечано је прослављен 19. августа у Термоелектрани „Пљевља“, у којој се реализује највећа еколошка инвестиција у Црној Гори – уградња електрофилтера који ће знатно поправити угрожену животну средину у граду на Тeхотини.

Срђан Ковачевић

Свечаности на којој је обиљежен 99. рођендан Електропривреде Црне Горе присуствовали су **Вујица Лазовић**, потпредседник Владе Црне Горе, **Бранко Вујовић**, министар економије, **Филип Вуковић**, градоначелник Пљеваља, бивши директори ЕПЦГ др **Лазар Љубиша**, **Момчило Букилић** и др **Раде Филиповић**, представници стратешког партнера А2А, као и пословни партнери.

Том приликом, приказивањем и пригодног филма „Година инвестиција“, представљени су резултати које је Електропривреда постигла између два своја празника, вишемилионске инвестиције уз чију помоћ се реализују бројни развојни пројекти, те планови за будућност.

Никад се више није градило као данас

Истакавши на почетку свог поздравног говора да ова свечаност није уприличена ради подсећања да је на данашњи дан прије 99 година свјетлошћу електрике обасјано пријестоно Цетиње и да славимо, већ да, као и увијек, промовишемо неки од

Са прославе

Р. Војиновић, С. Ковачевић и Е. Мајанди

вриједних резултата ЕПЦГ као виталног инфраструктурног система, **Срђан Ковачевић**, предсједник Одбора директора, је казао да нам је плодна и развојно оријентисана електроенергетска дјелатност до сада увијек пружала ту прилику.

- И ова 2009. година није изузетак. Назвали смо је, увјерен сам с правом, годином инвестиција и као таквој посветили ову свечаност, рекао је он, објаснивши то као чити парадокс да се, у тренутку када свијет притиска економска криза која прво сасијеца развој у свим друштвеним сегментима, ЕПЦГ ту годину проглашава годином инвестиција. Но, чињенице су неумољиве. У црногорској електроенергетици се већ одавно није гради-

ло колико данас. Улажемо близу 70 милиона €, рекао је Ковачевић, а затим навео највеће послове.

У ТЕ „Пљевља“ у току су три значајна пројекта. Модернизује се и адаптира електроенергетска опрема и опрема за мјерење, регулацију и управљање. Исто тако, повећава се снага блока и замјењује филтерско постројење. Све то је вриједно око 30 милиона €.

У ХЕ „Перућица“, уз већ започету прву фазу реконструкције и модернизације, у току је реконструкција и санација хидрограђевинских објеката са компензационим базеном и каналима Зета I и Зета II, у вриједности 7,7 милиона €. Уз то, ова најстарија

велика хидроелектрана припрема се за санирају инјекционих завјеса, уградњу осмог агрегата и реализацију пројекта друге фазе реконструкције и модернизације.

У ХЕ „Пива“ у току је друга фаза рекон-

производни и финансијски резултати, успјешно организационо прилагођавање захтјевима и стандардима Европске уније и све веће повјерење реномираних финансијских институција, испоручилаца опреме и изво-

милиона.

У првом полугођу текуће године производња наших електрана била је знатно изнад плана са рекордним јануаром и испоручених 458 GWh електричне енергије уз пребачај од 32 одсто. Те резултате и добре пословне одлуке у вези са увозом билансираних количина електричне енергије пратио је и повољан финансијски резултат од чак 37,5 милиона €, што је сигурно дало позитиван импулс успјешном завршетку поступка докапитализације. А са њом и новоприходованим средствима, тек су нове инвестиције и развој у извјесности. Наравно, у континуитету и традицији Компаније која баштини сто година успјешног рада и пословања у најдиректнијој функцији свог и развоја црногорског друштва.

У таквој инвестиционој активности нарочито предњачи ТЕ „Пљевља“, једна од окосница и поноса црногорског електроенергетског система чија постројења коначно треба да буду ревитализована и прилагођена међународним стандардима у свим сегментима, а посебно у осјетљивој заштити животне средине. Она је у свом досадашњем 27-годишњем раду произвела 25.293 GWh електричне енергије. Толико и у новом експлоатационом циклусу, и не тражимо више. И више неће бити црна еколошка тачка. Од загађивача, како је до сада најчешће помињана, ТЕ „Пљевља“ убудуће ће се истицати као драг сусјед, узоран произвођач и фактор поузданог развоја пљеваљског краја, сјевера и Црне Горе у цјелини, закључио је пред-

Награђени радници

струкције и модернизације постројења уз детаљно испитивање грађевинских објеката, засутости акумулације, инјекционих завјеса и нестабилних прибрежних терена. И ова инвестиција у садашњој фази реализације премашује 17 милиона €.

Приоритет у ФЦ Дистрибуција је уредно сервисирање Црногорског приморја током љетње туристичке сезоне. У ту свр-

ђача радова. Ту, прије свега, мислим на KfW банку, Сименс, Вемос, Приморје из Ајдовшчине и А2А.

Али, при томе, не треба заборавити да је за Електропривреду Црне Горе незаобилазна и, готово, пресудно важна подршка државе, њених институција, Владе и министарстава. Посебно истичем међусобно велико разумијевање као темељ обострано корисних и вео-

У име награђених радника се захвалио Милинко Раичевић

ху усмјерено је 5,2 милиона €. Од осталих крупних инвестиција реализују се трафостанице 35/10 kV „Горња Зета“ (Голубовци), „Бистрица“ (Никшић) и „Хумци“ (Цетиње) укупне вриједности 4,2 милиона €, као и пројекат смањења губитака измјештањем скоро 14 хиљада бројила. Све ово, уз припрему реконструкције постројења ТС „Подгорица 3“, гдје треба да се угради опрема вриједна више од 1,2 милиона €.

У ФЦ Снабдијевање у току је, поред осталих, поступак реализације пројекта биллинг система у вриједности 2,3 милиона €.

Залого оваквих инвестиционих активности ЕПЦГ су, у првом реду, њени све бољи

ма садржајних односа и сарадње.

- А, што се тиче реконструкције електроенергетског система и повољних производних и финансијских кретања, нагласио је Срђан Ковачевић – ЕПЦГ је у марту ове године успјешно извела сложени поступак одвајања уз оснивање „Преноса“, чиме је организационо искорачила испред захтјева директиве Европске уније. Реномирана италијанска компанија А2А је власнички у обиму од око 17 одсто у структури капитала ЕПЦГ замијенила инвестиционе фондове, а успјешно се приводи крају и поступак њене докапитализације емитовањем и продајом нових акција у вриједности од око стотину

С. Ковачевић предаје плакету представници КfW банке Д. Секулић

сједник Одбора директора Срђан Ковачевић, а потом и најавио, сљедеће године свечаност на пријестолу Цетињу посвећену стогодишњици постојања и успјешног рада Електропривреде Црне Горе.

Награде и донације

Честитајући Дан Друштва, градоначелник Пљеваља Филип Вуковић је изразио и наду да ће се остварити одавно зацртана уградња другог блока Термоелектране.

Без максималног ангажовања запослених ни у Електропривреди нема доброг пословног резултата. Цијенећи допринос сва-

ког запосленог том резултату, стављајући на вагу њихов напор, умјеће и енергију, Електропривреда сваке године, уочи Дана Друштва, бира најбоље раднике у својим функционалним цјелинама, Организационој цјелини Електроградња и Дирекцији Друштва. Вољом својих колега, за изузетан допринос у 2009. години, награђени су: **Милинко Рачевић** (ФЦ Производња – ХЕ „Пива“), **Радивоје Кркељић** (ФЦ Дистрибуција), **Слободан Миловић** (ФЦ Снабдијевање – ОЈ Подгорица), **Добрила Николић** (Дирекција Друштва) и **Милош Томић** (ОЦ Електроградња).

Најбоље раднике између два Дана Друштва представили смо у прошлом броју нашег листа.

У име награђених радника, којима је плакете подијелио **Ранко Војиновић**, извршни директор Електропривреде Црне Горе, захвалио се **Милинко Рачевић**.

Електропривреда, као најзначајнији енергетско-економски комплекс у Црној Гори, води бригу, не само када је у питању њена основна дјелатност, него и шире, о свом окружењу. Градећи имиџ друштвено одговорне компаније, препозната је и као донатор који помаже у областима здравства, културе и спорта, а нарочито подржава установе од посебног друштвеног значаја.

По традицији, Дан Друштва је била и прилика за додјелу донација, а ове године са 15 хиљада € помогнуте су медицинске и хуманитарне установе и организације: Специјална болница за плућне болести „Др Јован Булајић“ Брезовик – Никшић (набавка апарата за бронхоскопију), Специјални завод за дјecu и одрасле „Комански мост“ Подгорица, Јавна установа Дом старих „Грабовац“ Рисан, Јавна установа Дом за старе – Бијело Поље и НВО „Зрачак наде“ – Дневни центар за дјecu ометену у развоју – Пљевља.

На приложеним донацијама најтоплије су се захвалили челни људи поменутих установа и организација, истакавши да ће ова помоћ пуно значити за њих и њихове пацијенте и штићенике.

Велики допринос унапређењу црногорског електроенергетског система дала је и њемачка развојна КfW банка, која је обезбједила сигурну кредитну политику за инвестиције ЕПЦГ. Нема сумње да су кредитни аранжмани те финансијске установе за бројне важне пројекте који су току, и то у години свјетске рецесије, од немијерљиво су значаја.

Примајући из руку Срђана Ковачевића захвалницу коју Електропривреда Црне Горе додјељује само поузданим партнерима, а КfW банка у више наврата је доказала да је управо такав њен партнер, представница ове банке **Драгица Секулић** је казала да ће та њемачка финансијска институција, на обострано задовољство, и даље помагати развојне пројекте црногорске електроенергетске компаније.

И.З.

ИМЕНОВАЊА

ВЛАДИМИР КАЛУЂЕРОВИЋ ДИРЕКТОР ЕД НИКШИЋ

Рјешењем директора ФЦ Дистрибуција **Мирослава Вукчевића** од 5. октобра 2009. године за директора Електродистрибуције Никшић именован је дипломирани инжењер електротехнике **Владимир Калуђеровић**.

Рођен је 7. новембра 1965. године у Никшићу, где је завршио основну и средњу школу, а дипломирао на Електротехничком факултету у Подгорици – Одсек енергетика.

Радну каријеру је започео 1993. године у Висконапонској постројењу Комбината алуминијума Подгорица. Двије године заредом (1999. и 2000.) радио је као шеф одржавања постројења 110/35 kV и исправљачких

Владимир Калуђеровић

постројења, а 2000. године именован је за управника Електроенергетике КАП-а. Током 2007. године обављао је послове директора заједничког одржавања, а на дужности директора Енергетике КАП-а био је од 2008. до 5. октобра 2009, када је именован за директора ЕД Никшић.

Радио је на реализацији више значајних пројеката и студија из области енергетике и производње алуминијума, а учествовао је и на великом броју стручних семинара на којима је објавио низ радова из поменутих области.

Говори енглески језик.

И.З.

СИНДИКАТ

Рјешењем извршног директора ЕПЦГ утврђено: „Синдикална организација запослених Електропривреде Црне Горе“ репрезентативни синдикат

Имајући у виду да у Електропривреди Црне Горе постоје двије синдикалане организације, о чему смо писали у прошлом броју нашег листа, извршни директор Друштва Ранко Војиновић је, рјешењем (број 10-00 – 12823) од 22. октобра 2009. године, утврдио да је „Синдикална организација запослених ЕПЦГ“, коју заступа Зоран Остојић, репрезентативна.

У образложењу ове одлуке је, између осталог, наведено следеће:

- Припадност, односно чланство чланство у синдикалној организацији, право је а не обавеза запосленог, који члан синдикалне организације постаје учлањењем, а не самим заснивањем радног односа.

- Репрезентативност се може утврдити за оне синдикалне организације које су регистроване код надлежног министарства, а утврђује је Послодавац, на основу доказа о броју чланства.

- Репрезентативна организација, код истог послодавца, је она организација синдиката која има највећи број чланова, а уписана је у Регистар синдикалних организација код надлежног министарства.

- У Регистар синдикалних организација код Министарства рада и социјалног старања, уписане су двије синдикалне организације из Електропривреде Црне Горе и то су: „Синдикална организација

Електропривреде А.Д Никшић“ и „Синдикална организација запослених Електропривреде Црне Горе А. Д. Никшић“.

- „Синдикална организација запослених Електропривреде Црне Горе А.Д. Никшић“ доставила је Послодавцу доказе о 1630 запослених, док „Синдикална организација Електропривреде Црне Горе А.Д. Никшић“ није доставила доказе о учлањењу – приступне изјаве запослених тој организацији, нити друге доказе о чланству.

- „Синдикална организација запослених Електропривреде Црне Горе А.Д. Никшић“ доставила је надлежном министарству приступнице за чланове тог синдиката и исте чине саставни дио списка предмета о регистрацији синдикалне организације.

- У Електропривреди Црне Горе А.Д. Никшић је укупно је 3033 радника, од којих су 1630 чланови „Синдикалне организације запослених Електропривреде Црне Горе А.Д. Никшић“, што је утврђено увидом у достављене приступне изјаве, а што је више од половине укупног броја запослених код Послодавца.

Управни суд Црне Горе је, рјешењем донијетим 9. новембра 2009. године, одбацио тужбу „Синдикалне организације Електропривреде Црне Горе А.Д. Никшић“.

И.З.

Екипа мала, али одабрана

Новом систематизацијом радних мјеста у ЕПЦГ АД Никшић формиран је нови сектор у оквиру ФЦ Производња. Ријеч је о Сектору за управљање производњом и трговину електричном енергијом. Настанак овог сектора је последица издвајања АД Пренос из ЕПЦГ АД Никшић.

За директора Сектора за управљање производњом и трговином електричном енергијом именован је дипл. ел.инж. **Момир Грбовић**, иначе дугогодишњи радник ЕПЦГ. У ЕПЦГ је од 1981. године, а радио је у НДЦ-у (Националном диспечерском центру) на пословима оперативног диспечера. Био је и главни инжењер за план и анализу и возне редове, главни инжењер оперативних диспечера и главни инжењер енергетику у НДЦ-у. Учествовао је у праћењу и радио на измјенама уговора са ЕПС-ом у вези са уговором о ХЕ „Пива“, а био је и члан сталне радне групе за праћење и рад ЕКЦ-а за рад система Србије, Црне Горе и Македоније.

Сектор за управљање производњом и трговину електричном енергијом има двије службе са укупно 10 извршилаца, Службу за енергетске анализе, планирање и управљање и Службу за промет електричне енергије.

У послове Сектора за управљање производњом и трговином електричном енергијом спадају: послови управљања производњом, возни послови, аукције за преносне капацитете, продаја и куповина електричне енергије...

Поред послова око енергетике радимо и обрачун комплетне куповине и продаје електричне енергије, у опис наших послова спада и израда фактура за куповину и продају, а склапамо и све врсте уговора од сатних, преко дневних, мјесечних до годишњих – каже Момир Грбовић и додаје да је Сектор за управљање производњом и трговином електричном енергијом преузео и дио послова од НДЦ-а.

Наш сектор дакле води комплетан посао промета енергије, од расписивања тендера, преко склапања уговора, до реализације комплетног посла, а у координацији са економским сектором вршимо и контролу плаћања свих уговора које склапа наш сектор – додаје Грбовић.

Грбовић наглашава да је Сектор за управљање производњом и трговином електричном енергијом упутио ка Одбору директора ЕПЦГ прије-

Момир Грбовић

длог процедуре, која би додатно повећала ефикасност рада и након чије примјене би овај сектор постао још „оперативнији“.

Сектор контролише комплетну по-

И АД „Пренос“ има склопљен уговор са Сектором за управљање производњом и трговином електричном енергијом, тако да сектор прати свакодневно и губитке настале у преносу енергије.

Уколико се јаве оперативни вишкови или је цијена на берзи електричне енергије повољна онда ту енергију пласирамо по цијени већој од уобичајене. Суштински ми морамо стално бити у току и пратити електроенергетску ситуацију на тржишту не само Балкана, већ и цијеле Европе да би остварили повољан финансијски резултат по нас – каже Грбовић.

Шеф Службе за промет електричне енергије **Владо Бојичић** наглашава да је сектор у периоду од 1. априла до 1. новембра одрадио 189 уговора за извоз и 76 уговора за увоз електричне енергије.

Све у нашем сектору функционише како треба, јер мислим да смо заи-

ТЕНДЕРИ ЗА НАБАВКУ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

Главни снабдјевач недостајућих количина електричне енергије за Црну Гору за 2010. годину, према прелиминарном сагледавању достављених понуда, биће компанија EFT, која ће покрити половину тражње за наредну годину. Просјечна цијена MWh струје из увоза за предстојећу годину требало би да буде 50,07 еура. ЕПЦГ ће набавка 817 000 MWh коштати око 57 милиона еура. Тендерска комисија процијенила је да је понуда EFT-а најбоља по цијени и по количинама енергије. Међутим комисија још није завршила званичан извјештај о спровођењу поступка, па су од ње добијени само прелиминарни, незванични подаци.

Наш дефицит на годишњем нивоу износи око 1 милијарду kWh. Нашим оперативним радом успјели смо снизити цијену увозне електричне енергије, тако да је просјечна цијена за 1,18 еура нижа од просјечне цијене енергије на Лајпцишкој берзи на дан отварања тендера. Овим смо дошли до заиста значајне уштеде за ЕПЦГ – каже Момир Грбовић.

Он је подсетио да је поништење тендера за набавку недостајуће електричне енергије за 2009. годину допринијело уштеди од око 40 милиона еура. Таква одлука је тада била ризична, али се на крају показала као одличан пословни потез.

На свим актуелним тендерима ЕПЦГ учествује 14 компанија, казао је Грбовић и додао да се за тендер на годишњем нивоу пријавило њих седам.

Кашњење са почетком рада ТЕ Пљевља условило је да је ЕПЦГ АД Никшић морала обезбједити око 120 000 MWh електричне енергије за период до краја текуће године. За овај период од ЕФТ-а је по цијени од 46,40 еура по MWh купљено 102 750 MWh енергије, а од Републике Српске 30 MW банд енергије.

Грбовић је рекао и да ће са свих 14 компанија бити потписан оквирни споразум, тако да ће оне моћи да учествују на предстојећим тендерима за набавку струје.

Према подацима Сектора за управљање производњом и трговином електричном енергијом, ЕПЦГ је у периоду од 1. априла до 1. новембра извезла 69 224 MWh електричне енергије у укупном износу од 3 милиона 387.623 еура, по просјечној цијени од 48,41 еуро.

У истом периоду укупан увоз био је 890.752 MWh електричне енергије по просјечној цијени од 39,35 еура, што износи 35 милиона 49.679 еура.

трошњу електричне енергије на подручју Црне Горе. Из ФЦ Снабдијевање сектору се достављају подаци за планирану потрошњу за наредни период.

ста један одличан и уигран тим – каже Бојичић и додаје да је физички обим посла у сектору заиста велики.

М.В.

У ХОТЕЛУ „МАЕСТРАЛ“ У БУДВИ ОДРЖАНО
ПРВО САВЈЕТОВАЊЕ ЦГ КО CIGRE

Скуп на највишем нивоу

- Савјетовање окупило велики број реномираних стручњака из области електроенергетике. Представљено укупно 88 стручних радова 146 аутора. Задовољио квалитет, а не само број стручних радова
- Скуп отворио министар економије у Влади Црне Горе Бранко Вујовић
- Црногорски комитет ЦИГРЕ залагаће се за сарадњу са осталим националним комитетима ЦИГРЕ, а посебно са онима са подручја бивше Југославије
- Организација овог стручног скупа била на “завидном нивоу”

Хотел "Маестрал"

Прво савјетовање Црногорског комитета међународног вијећа за велике електричне мреже (CIGRE) одржано је од 12. до 16. октобра у хотелу „Маестрал“ у Будви.

Савјетовање је окупило велики број реномираних стручњака из области електроенергетике из Црне Горе и региона. Током петодневног рада на скупу је представљено укупно 88 стручних радова 146 аутора.

Рад савјетовања је био организован у 15 студијских комитета и три округла стола.

Прво савјетовање Црногорског комитета CIGRE свечано је отворио **Бранко Вујовић** министар економије у Влади Црне Горе, који је у име министарства економије и Владе Црне Горе поздравио присутне.

- Имајући у виду чињеницу да је црногорски комитет CIGRE формиран прошле године, сматрам успјехом вриједним пажње то што сте за тако краatak временски период организовали прво савјетовање. Посебно ми је драго да је за ово савјетовање прихваћен велики број реферата који обрађују тематику која је од интереса за електроенергетски сектор – рекао је Вујовић обраћајући се присутнима у препуној свечаној сали хотела “Маестрал”. У свом даљем обраћању Вујовић се осврнуо на планове везане за унапређење и развој електроенергетског система Црне Горе.

- Тендер за додјелу концесије за експлоатацију угља из маочког басена уз изградњу термоелектране (2 x 250 MW) ће бити објављен до краја октобра мјесеца. Јавни оглас за претквалификацију за избор инвеститора за изградњу ХЕ на Морачи биће објављен до краја новембра 2009. године Пројектом ХЕ на Морачи предвиђена је изградња хидроелектрана укупне инсталисане снаге 238 MW и процијенене про-

сјечне годишње производње од 693 GWh. Активности на Пројекту изградње подморског интерконективног кабла између ЕЕС Црне Горе и Италије стварају претпоставке за отпочињање инвестиција у марту 2010. године. Стратегијом и Акционим планом је предвиђена изградња ХЕ Комарница, снаге 168 MW и просјечне годишње производње 231,8 GWh, активности на реализацији овог пројекта почеће наредне године. Такође ови пројекти омогућавају ефикасно коришћење свих инфраструктура за прекогранични пренос електричне енергије, повезаност и сигурност снабдијевања електричном енергијом и испуњеност услова да Црна Гора постане енергетско чвориште значајно за регион - посебно је истакао Вујовић.

Црна Гора, као чланица Енергетске заједнице, има пуно подршку међународне заједнице, али и обавезу имплементације директива ЕУ које се односе на интерно тржиште електричне енергије и природног гаса, заштиту животне средине, обновљиве изворе енергије. Црна Гора је до сада успјешно реализовала преузете обавезе. У складу са тим Министарство економије успјешно ствара регулативни оквир кроз нови Закон о енергетици као и Закон о истраживању и производњи нафте и гаса, који су у фази усвајања – закључио је Бранко Вујовић и нагласио да је у свим поменутиим активностима улога црногорског комитета CIGRE изузетно значајна, јер се очекује да ће експерти које она окуља препознати могућност искоришћења научног и стручног рада, успоставити добру комуникацију са експертима из околних и шире и допринијети успјешнијој реализацији зацртаних активности и пројеката у овом сектору.

Министар економије је на крају изразио спремност да са стручњацима из области енергетике сарађује на наведеним пројектима да би на најбољи могући начин била искоришћена сва знања и искуства у сврху развоја енергетског сектора и државе Црне Горе.

Присутнима се на церемонији свечаног отварања обратио и председник ЦГ КО CIGRE проф. др **Милутин Остојић**.

Професор Остојић је овом приликом посебно нагласио да ће се Црногорски комитет CIGRE залагати за сарадњу са осталим националним комитетима CIGRE, а посебно са онима са подручја бивше Југославије.

- Црна Гора не почиње сада своје активности у оквиру CIGRE, јер је она од оснивања ЈУКО CIGRE у Загребу 3. децембра 1951. године, у складу са својим могућностима, стално партиципирала у активностима ове угледне асоцијације. Уважени професор Електротехничког факултета у Подгорици Милорад Велашевић био је председник ЈУКО CIGRE од 1975 до 1979. године – казао је проф. др. Остојић.

- Приликом формирања ЦГ КО CIGRE нагласили смо да ћемо се залагати за сарадњу са осталим националним комитетима CIGRE, а посебно са онима са подручја бивше Југославије са којима смо били заједно од 1951. године. Постоји заједнички интерес за размјену техничких информација и искустава, за организовање заједничких тематских стручних и научних расправа, трибина и округлих столова о актуелним проблемима у електроенергетици. Из тих разлога подржавамо иницијативу за формирање регионалне CIGRE, коју би сачињавало 11 држава централне и југоисточне Европе, међу којима је и Црна Гора. Студијски комитети, Програм-

ски одбор и Организациони одбор уложили су велики труд у припрему и организацију И савјетовања. Од пријављених 107, у складу са унапријед дефинисаним правилима и задатим преференцијалним темама, прихваћено је 88 реферата који ће бити презентирани

рактерисати као веома значајан и као довољан за развој и унаприједње електро-енергетског система - истакао је Мајанди.

У име града домаћина скупа Будве говорио је градоначелник **Рајко Куљача**, који је изразио задовољство и част што је управо

директора **Срђан Ковачевић**.

У току одржавања Савјетовања, организован је округли сто са темама о ревитализацији производних објеката у ЕЕСЦГ, повезивању ЕЕС Црне Горе и Италије подморским каблом и положају електропривредних орга-

Са свечаног отварања Савјетовања

на Савјетовању. Прихваћен је значајан број реферата аутора из окружења, који су углавном били ангажовани на пословима у Црној Гори. Посебно задовољство нам причињава знатан број реферата младих стручњака из Црне Горе – додао је он.

Проф. др. Милутин Остојић упознао је присутне са датумима везаним за настанак ЦГ КО SIGRE.

- На иницијативу ЕПЦГ и ЕТФ Подгорица, стручњаци из Црне Горе, који су били активни у ЈУКО SIGRE и други основали су Црногорски комитет међународног вијећа за велике електричне мреже - ЦГ КО SIGRE, на Оснивачкој скупштини одржаној 29. марта 2008. године у Подгорици. У току 2008. године конституисани су студијски комитети и донесена сва потребна акта. Црногорски комитет SIGRE је примљен за пуноправног члана међународне SIGRE на 118. Сједници Административног одбора која је одржана у Паризу 23. августа 2008. године – казао је Остојић.

Присутне учеснике савјетовања поздравио је и представник италијанске компаније А2А **Емилио Мајанди**.

- Ми се практично тек упознајемо са ситуацијом у енергетском сектору у Црној Гори. Морам нагласити да смо засада изузетно задовољни оним сто смо видјели. Настојаћемо да развијемо не само ЕПЦГ, већ и да допринесемо и укупном развоју Републике Црне Горе. Евидентно је да потенцијал, који постоји на подручју Црне Горе, можемо ока-

будва град домаћин овако великог и стручног научног скупа.

- Црногорски комитет SIGRE се труди да допринесе рјешавању актуелних проблема везаних за експлоатацију, управљање и развој електроенергетског система Црне Горе. Организовање оваквих окупљања је прилика за размјену искустава, за успостављање још тјесније сарадње у овој области, а изнад свега пружа могућност да сагледамо наш тренутни потенцијал у електро-енергетици – нагласио је Куљача.

Русмир Махмудчекајић из босанско-херцеговачког огранка и Божидар Филипковић-Грчић из хрватског огранка SIGRE изразили су задовољство због присуства великог броја еминентних стручњака из области енергетике савјетовању у Будви и контактовали да без "инжињерских скупова овог типа нема и не може бити боље будућности и развоја електро-енергетског сектора".

ЦГ КО SIGRE се трудио да допринесе рјешавању актуелних проблема везаних за експлоатацију, управљање и развој електроенергетског система Црне Горе. Велики покровитељи скупа били су: ЕПЦГ, А2А, МЕ-ЗОН и Пренос АД Подгорица, покровитељи: Рудмап, Шнајдер, ЕФТ, Кончар, Рудис и Литострој, док су спонзори били: Елнос, Институт Михајло Пупин, Сименс, Корона, АББ, Турбо Институт, Далековод, Спинел, АБС и ЕРЦ. Покровитељима и спонзорима уручене су плакете. У име ЕПЦГ АД Никшић плакету је примио председник Одбора

низација на дерегулисаном тржишту телекомуникација са освртом на Црну Гору.

Највећу пажњу и највећи број дискусија изазвала је тема округлог стола "Повезивање ЕЕС Црне Горе и Италије једносмјерним подморским каблом". Презентер је био **Љубо Кнежевић** из АД Пренос из Подгорице.

Црна Гора ће, преко подморског кабла између електроенергетског система Италије и Црне Горе, који ће реализовати италијанска компанија Терна и црногорски Пренос постати значајно енергетско чвориште у оквиру Европске енергетске заједнице и ЕУ. Вриједност ове инвестиције која би требало да буде завршена до 2013. године, је око 70 милиона еура. АД Пренос је обавезан да у првој фази реализације пројекта у Тивту изгради нову трафо станицу са пратећом инфраструктуром, а у другој фази далековод од 400 киловата који би ишао од Пљеваља до Тивта. Процјењена вриједност радова на далеководу, који би требало да буде завршен до 2015. године. АД Пренос ће располагати са 20 одсто капацитета будућег кабла, а исти ће бити и проценат од прихода од његовог коришћења.

"Мјерење загријавања чеоног простора генератора у ХЕ Перућица"

Ранко Вукотић дипл. инж. ел. - ЕПЦГ, ХЕ "Перућица" – Никшић, др. сц. Милутин Павлица, дипл. инж. ел. - Институт за електропривреду и енергетику, Загреб

У раду су предочени резултати мјерења температуре крајњих лимова зуба

статорских пакета двају генератора у ХЕ Перућица, називних снага 40 MVA и 65 MVA.

У сваки генератор уграђена су четири температурна сензора. Изведена су мјерења температура за: механичко обраћање, оглед празног хода, оглед кратког споја те различита оптерећења генератора. Нека од мјерења проведена за подпобуђена радна стања једног од генератора морала су бити прекинута јер је температура крајњих лимова достигла 130°C. Добијени резултати указују на могућност прекомерног загријавања крајњих лимова статорског пакета хидрогенератора, те би стога било пожељно трајно или периодично надзирати температуре најугроженијих дијелова чеоног простора.

“Тенденције у развоју високонапонских прекидача”

Б.Ђордан, студент Електротехничког факултета у Подгорици З.Остојић, дипл. ел.инж, ХЕ „Перућица“ М.Килибарда, студент Електротехничког факултета у Подгорици Подгорица Црна гора **Кратак садржај:** Прекидачи су један од најважнијих елемената у ВН разводним постројењима. Сигурност и поузданост у раду високонапонских прекидача су основа за правилан рад постројења и цјелокупног електроенергетског система, па се из тога разлога избору и одржавању прекидача мора посветити значајна пажња. Развој технологије последњих година условио је и побољшање постојећих (ранијих) врста прекидача, као и развој нових врста (вакуумских и са СФ6 гасом), прије свега са аспекта могућности бржег и ефикаснијег гашења електричног лука. У раду је дат преглед и кратак опис постојећих врста прекидача, као и карактеристике и могућности нових врста прекидача. Детаљније је описан 35 кВ вакуумски прекидач инсталиран у разводном постројењу ХЕ "Перућица" и наведене су његове техничке карактеристике.

“Средњенапонски 35 кВ кабловски вод ТС Боље Сестре – ТС Ђурмани” Стојана Николајевић - Агенција за развој, инжињеринг и консалтинг – Коса Београд - Властимир Тасић АБС Минел Електроградња ДВ Београд – Србија, Снежана Ивановић, Драган Радуновић ЕПЦГ - ФЦ Дистрибуција – Подгорица.

У реферату су дате специфичности пројектовања сложеног кабловског вода који пролази кроз веома хетерогену средину: копнени дио трасе, водени дио трасе Скадарског језера, део трасе који је повремено плављен, као и дио трасе који иде кроз хидротехнички тунел “Созина”. За израду пројектне документације кабловског вода, редослед радњи је био: рекогносцирање и снимање могућих траса, неопходна геолошка истраживања и анализа добијених података, анализа могућих појава и ситуација на изабраној траси, приједлог могућих типова каблова и кабловског прибора за одабрану трасу и начини полагања каблова при формирању кабловског вода. У реферату су презентирани неки од геолошких података који су рађени за Регионални водовод, а коришћени за кабловски вод.

“Моделовање двостепеног напонског инвертора СА Л-Ц филтером и Р-Л оптерећењем у МАТЛАБУ-СИМУЛИНКУ; Упорјеђење квалитета

Излазног напона на инвертору I филтеру добијених помоћу синусотроугаоне PWM, PWM са ињектованом трећим хармоником и PWM помоћу просторног вектора” - Борислав Брњада – ЕД Бар

цима сва три наведена модела управљања.

“Енергетске перспективе Црне Горе до 2030. године” - Илија Вујошевић, Зоран Миљанић - Електротехнички факултет – Подгорица.

Са једне од сесија

Модел двостепеног напонског инвертора урађен је на основу једначина које повезују улазне једносмјерне напоне са излазним фазним напонима на потрошачу. Једначине су

Владимир Вујошевић, потпредседник ЦГ CIGRE дао значајан допринос доброј организацији скупа

дате, у матричној форми. Такође је урађен и математички модел трофазног Л-Ц филтера и Р-Л оптерећења са изолованом неутралном тачком. Сви модели су реализовани у Матлабу-Симулинку.

Развијена су три модела ширинско импулсног управљања (PWM) двостепеним напонским инвертором и то : помоћу синусно-троугаоне модулације, помоћу ињектовања трећег хармоника, помоћу просторног вектора.

За упоређење квалитета појединих модела управљања коришћен је специјални програм урађен у МАТЛАБУ.

На крају је урађена упоредна анализа, и изведени закључци о предностима и недоста-

У раду су презентирани неки кључни показатељи садашњег стања у сектору енергетике, као и неки резултати Стратегије развоја енергетике Црне Горе до 2025. године, са посебним акцентом на развој електроенергетике. Дата је и груба пројекција енергетских биланса у Црној Гори до 2030. године. Са освртом на властиту ресурсну основу, посебно се истиче опција превођења дијела вода ријеке Таре у Морачу (ХЕ ‘Коштаница’), што је, нажалост, из одређених опортунних разлога искључено из увојене Стратегија развоја.

“Утицај буке и микроклиматских услова рада на здравствену способност запослених у хидроелектранама” –Ратко Мијановић, Светлана Пјешчић, Драган Митровић – ЕПЦГ АД Никшић.

Енергија, посебно електрична има изузетан значај у привреди и друштву. У њеном добијању веома важно мјесто имају хидроелектране. Сама експлоатација једног хидроенергетског објекта, уз све позитивне стране, неминовно је праћена и одређеним неповољним утицајима на животну и радну средину. Тај неповољни утицај се прије свега огледа у нарушавању комфора радне средине (што за последицу може имати смањење продуктивности рада), као и на здравље запослених у хидроелектранама.

У овом раду аутори су обрадили утицај два аспекта који нарушавају комфор радне средине у хидроелектранама. То су бука и микроклима, а њихов утицај је приказан на примјеру хидроелектране “Пива.”

Презентација Влајка Јауковића, дипл. маш.инж. из ЕПЦГ АД Никшић “Смјернице за примјену ЕМС – а у ЕПЦГ” (ЕМС-Систем управљања заштитом животне средине), била је усресријеђена на питања глобалног загријавања, промјене климе и емисије гасова, ефекта стаклене баште, су кључна за опстанак људске цивилизације.

- Та питања захтијевају од сваке државе

да на макро-нивоу донесе законе и прописе који важе у ЕУ, како би се организације укључиле у остваривање циљева који ће допринијети одрживом развоју и поштовању закона. ЕПЦГ са својом дјелатношћу различито утиче на деградацију животне средине и налази се на путу прихватања Директива ЕУ и примјене захтјева међународног стандарда ЕМС – истакао је Јауковић.

рице извршена је анализа кратких спојева у ХЕ “Пива”. Анализирани су трофазни, двофазни, двофазни са земљоспојем и једнофазни кратки спојеви. Прорачун струја кратког споја извршен је у складу са ИЕЦ стандардом 60363 и 60909 и примјеном софтверског пакета ЕТАП. Разматрани су кратки спојеви на шинским везама између генератора и блок трансформатора, на сабирницама 220

риснику. Примјена програма је илустрована прорачуном вриједности индукованих пре-напона на примјерима надземних водова са параметрима атмосферског пражњења који се могу наћи у доступној литератури.

У раду “Прекидачи снаге у високонапонској мрежи Црне Горе са освртом на експлоатациона искуства”, који је презентovala група аутора из АД Пренос Подгорица приказана је употреба прекидача снаге високог напона током развоја електроенергетског система Црне Горе. Такође су изложени резултати мјерења на првим прекидачима снаге, експлоатациона искуства са различитим типовима и генерацијама прекидача. На крају је дат осврт на савремене трендове у развоју високонапонске расклопне опреме.

Програм модернизације ХЕ „Перућица“ обухватио је све потребне радове на ревитализацији и модернизацији процеса производње електричне енергије, довођењу опреме, постројења и објеката на ниво који обезбјеђује сигурност рада, повећање погонске спремности и гарантује садашњу производњу ХЕ “Перућица” за сљедећи амортизациони период и технички вијек трајања. Током I фазе модернизације и ревитализације ХЕ „Перућица“ извршена је уградња нових дистрибутивних органа на прва четири Пелтонова агрегата. Овом темом бавили су се инжењери ХЕ Перућица и Машинског факултета у Подгорици у склопу рада “Старт и стоп обновљених агрегата у склопу прве фазе модернизације ХЕ „Перућица“.

Приликом примопредаје уграђене опреме извршена су разна испитивања која су, између осталог, укључивала старт и стоп агрегата, растерећење агрегата са разних вриједности почетне снаге као и брзо заустављање агрегата. У овом раду су разматране све потребне операције за старт и стоп обновљених агрегата у циљу њихове припреме за безбједно прикључење на електричну мрежу.

Славен Ивановић дипл. ел. инж. из АД Пренос у свом раду “Аспекти несавршености тржишта електричне енергије” говорио је о увођењу тржишта електричне енергије, анализиран је рад таквог тржишта и његов утицај на цијену електричне енергије.

У излагању су разматрани аспекти (будуће) конкурентности на тржишту, указано је на релевантне параметре И њихова мјерења, као и начине и мјере повећања конкурентности на њему, имајући на уму да би конкретан резултат свих ових напора требало да буде најповољнија могућа цијена електричне енергије.

У току одржавања Савјетовања одржане су и Техничке изложбе познатих произвођача опреме: Сиенс-а, АББ-а, Сцхneider-а, Мезон-а и ИМП-а и пословне презентације ЕКЦ-а, Турбоинститута, ЕЛНОС-а, Мезона и ИМП-а.

Оно што је сваки учесник и посматрач могао примјетити на Првом савјетовању ЦГ КО СIGRE је одлична организација овог стручног скупа. Студијски комитети, Програмски одбор и Организациони одбор уложили су велики труд у припрему и организацију И савјетовања ЦГ КО СIGRE, што је свакако резултирало да скуп има заиста завидан ниво.

М. Вуковић

ВУЈОВИЋ О ЗНАЧАЈУ СIGRE

Пријемом црногорског комитета СIGRE у међународну СIGRE-у у августу прошле године у Паризу, Црна Гора се уписала у велику фамилију ове утицајне и реномирне асоцијације, што омогућава квалитетније остваривање стручних и научних активности у области планирања, изградње и експлоатације електроенергетских система. Захваљујући томе, имаћемо бољу комуникацију са националним комитетима земаља из окружења, као и са представницима преко 80 земаља, које су чланице међународне СIGRE. Формирање црногорског комитета СIGRE је снажан подстицај за активно ангажовање стручњака и научника свих профила који се баве техничким, економским, организационим, регулаторним и еколошким аспектима електроенергетских система – рекао је министар економије Бранко Вујовић.

У електроенергетском сектору Црне Горе предстоје бројне активности. У том правцу, наш главни циљ јесте да Црна Гора у што краћем периоду постане извозник електричне енергије. Усвајањем Стратегије развоја енергетике Црне Горе до 2025 године и Акционог плана за реализацију Стратегије, створени су услови за реализацију бројних пројеката у наредном периоду. Пројекат продаје мањинског пакета акција и докапитализације ЕПЦГ-а италијанској компанији А2А је успјешно окончан. Средином септембра расписан је јавни оглас за претквалификацију за давање концесија за коришћење 10 водотока за изградњу малих хидроелектрана (аукупне планиране инвестиције на ових десет водотока је цца 60 милиона еура) Објављен је јавни позив за инвеститорима за изражавање интересовања за изградњу вјетрогенератора на двије локације – нагласио је министар Бранко Вујовић.

У раду су коментарисани захтјеви стандарда ИСО 14001 са смјерницама за примјену. Извршена је идентификација локалитета и кључних извора утицаја опреме ЕПЦГ на квалитет животне средине, могуће мјере за спрјечавање од евентуалних акцидената са обавезом и улогом заинтересованих страна (државе, локалне самоуправе, власника, менаџмента, акционара, упослених и добављача).

“Неки карактеристични аспекти прикључења и паралелног рада малих електрана са мрежом ЕЕС Црне Горе” био је назив теме, коју је презентовао Видак Вујић из ЕПЦГ АД Никшић.

С обзиром да су у Црној Гори интензивирани активности на припреми изградње малих електрана (МЕ), у раду се истичу аспекти утицаја прикључења дистрибуиране производње који се испољавају промјеном енергетских и техничких карактеристика дистрибутивне мреже.

Поред позитивних ефеката, указано је и на могуће негативне ефекте и начине њиховог елиминисања.

У раду “Струје кратких спојева и динамичка стабилност генератора у ХЕ „Пива“ аутора проф. др. Милутина Остојића са Електротехничког факултета из Подго-

кВ у ХЕ “Пива”, као и на сабирницама 220 кВ у ТС “Пљевља 2”. Извршена је и анализа динамичке стабилности синхроних генератора при поремећајима изазваних кратким спојевима и испадом далековода, снимљени одговарајући дијаграми и одређена критична времена трајања кратког споја.

“Реализација WEB SCADA, SCHEDULE и AMR система у LAN мрежи националног диспечерског центра”, рад Ивице Жугића из Преноса А.Д. дао је осврт на имплементирану рачунарску мрежу Ethernet типа у Националном диспечерском центру. Разматрана је архитектура и сегментација мреже и двоструки ниво firewall заштите.

“Аналитички прорачун индукованих пренапона код атмосферских пражњења”, био је назив рада Маргите Миковић дипл. инж. ел. из Електроградње и мр Владана Радловића, дипл. инж. ел. са Електротехничког факултета Подгорица.

У раду је описана могућност аналитичког прорачуна индукованих пренапона на надземним водовима код атмосферског пражњења примјеном развијеног програма. Програм је урађен у МАТЛАБ-овом графичком окружењу чиме је омогућен најједноставнији интерфејс према крајњем ко-

**ПРЕДСЈЕДНИК ЦГ КО SIGRE ПРОФ. ДР. МИЛУТИН ОСТОЈИЋ
ЗА НАШ ЛИСТ О УТИСЦИМА СА САВЈЕТОВАЊА У БУДВИ**

Прво, па успјешно

Прије свега желим да се захвалим што сте проpratили Прво савјетовање ЦГ КО SIGRE. Били сте у прилици да видите све што се дешавало у току одржавања Савјетовања од свечаног отварања до задње сесије. Вјерујем да дијелите моје мишљење да се заиста можемо похвалити и бити изу-

зало да су студијски комитети дефинисали интересантне преференцијалне теме, да је Програмски одбор одредио квалитетне рецензенте, тако да су за Савјетовање прихваћени квалитетни радови и да је Организациони одбор изванредно осмислио и успјешно реализовао организацију Савјетовања.

нимало лако. Али ако смо себи зацртали циљ и имали амбицију и одлучност да до њега дођемо, онда резултат не изостаје. По нашем Статуту Управни одбор је обавезан да одржи само једну сједницу у 6 мјесеци. Ми смо их за једну годину одржали шест. То пуно говори о предузетим активностима. Формирали смо скоро све студијске комитете и кренули у акцију анимирања стручњака из ЕПЦГ и са Електротехничког факултета за писање реферата за Прво савјетовање. Анимирали смо и стручњаке из окружења који су били ангажовани на пројектима и пословима у Црној Гори. Не могу сакрити изузетно задовољство што смо након првог обавјештења о одржавању Савјетовања добили преко 100 пријава реферата. Ни највећи оптимисти, међу којима сам и ја, нијесу то очекивали. Ипак, наша упорност је уродила плодом, па је на Савјетовању презентирано 88 реферата. Морам нагласити да нијесмо задовољни само са бројем реферата, већ посебно и са њиховим солидним квалитетом. На Савјетовању је презентиран значајан број реферата младих стручњака из ЕПЦГ и са Електротехничког факултета што нам, такође, причињава посебно задовољство. Мислим да смо са овим успјели да створимо солидану основу за будућа савјетовања. Много је битно да су млади стручњаци »пробили лед« и почели да пишу. За похвалу је што су се на савјетовању појавили и радови студената четврте године Електротехничког факултета.

зетно задовољни са свим оним што се дешавало у току одржавања Савјетовања. Није ово само мој утисак, него и свих чланова Управног одбора, аутора радова и гостију који су присуствовали Савјетовању. Радује ме што смо за релативно кратко вријеме од оснивања ЦГ КО SIGRE уопште успјели да организујемо Савјетовање, а посебно задовољство представља чињеница да је било врло успјешно и на високом нивоу. Због тога сматрам да је добро што смо формирали ЦГ КО SIGREу марту прошле године – рекао је проф. др. Милутин Остојић, за лист ЕПЦГ, своје утиске о раду Прве ЦГ SIGRE, одржане од 12-16. октобра у хотелу Маестрал у Пржњу.

На питање да да кратак осврт на цио ток овог стручног скупа, почев од округлог стола, преко рада студијских комитета, до закључака донесених на сједници УО SIGRE, која је одржана на крају скупа, професор Остојић је казао:

- Најкраће речено мислим да су за овај скуп одабране три теме за округли сто које су у овом тренутку од посебног интереса за ЕПЦГ и Пренос. Можда неке од њих заслужују да им посветимо пажњу и на округлим столовима које будемо организовали у току ове и наредне године. Савјетовање је пока-

Управни Одбор је са посебним задовољством констатовао да је Прво савјетовање ЦГ КО SIGREбило врло успјешно, захваљујући се свим покровитељима и спонзорима који су омогућили одржавање Савјетовања и свима онима који су узели учешће у његовој припреми и одржавању.

- Госп. Остојићу, реците нешто више о раду на припреми овог важног стручног скупа у Црној Гори, с обзиром да је ријеч о првом савјетовању, као и чињеницу да је постојала одредјена бојазан о могућностима организовања скупа на овако високом нивоу код нас.

- Драго ми је што сте и Ви стекли утисак да се ради о важном стручном скупу енергетичара у Црној Гори. Он то заиста и јесте. Чак мислим да је и најважнији. Наравно, бојазан је постојала и то не баш мала. Ово прије свега због чињенице да су стручњаци из Електропривреде Црне Горе имали врло скромно учешће на савјетовањима југословенске SIGRE од њеног оснивања 1951. па све до прошле године, а ни наставници и сарадници Универзитета Црне Горе, прије свега Електротехничког факултета, нијесу били много активнији.

Кренути у организовање Савјетовања са таквим почетним условима није било

- Иако је на сваком студијском комитету изабран најбољи рад, шта је по Вама посебно скренуло пажњу?

Поједини студијски комитети ће одмах након Савјетовања доставити Управном одбору извјештаје о раду њиховог комитета у којима ће бити наведени и најзапаженији радови, чијим ауторима ће Управни одбор додијелити Плакету. Нијесам био у могућности да присуствујем сви сесијама, али на оним сесијама на којима сам био присутан пажњу су ми привукли висок ниво презентација реферата, присуство сесији великог броја стручњака и посебно конструктивна расправа и дискусија након презентације појединих реферата. Не могу сакрити задовољство да су нашем савјетовању присуствовали стручњаци из свих бивших југословенских република, како са рефератима тако и без њих. Многи су изразили жаљење што на вријеме нијесу знали да организујемо савјетовање, јер би учествовали са ре-

фератима. На крају, морам нагласити да ми је посебно драго што сам код многих учесника Савјетовања осјетио задовољство и радост што је оно било тако успјешно организовано.

- С обзиром да је нас утисак да је савјетовање било веома успјешно, претпостављамо да прије свега предсједник CIGRE, а могуће и остали чланови руководства, већ увелико размисљају о темама за наредно савјетовање које треба да буде одржано за двије године. Какви су даљи планови?

У праву сте, наше наредно савјетовање биће организовано 2011. године. У парним годинама одржава се Међународна CIGRE. Идуће године у Паризу ће се одржати 43. савјетовање. То је највећи и најзначајнији скуп енергетичара у Свијету који прати изложба најпознатијих свјетских произвођача опреме за електроенергетски систем. Присутноваћемо том скупу и донијети много корисних информација за наш енергетски сектор.

До наредног нашег савјетовања нећемо сједети скрштених руку, већ планирамо да у току 2010. године одржимо више округлих столова који ће бити посвећени актуелним питањима и проблемима електроенергетског сектора у Црној Гори. Настојимо да не будемо пуки посматрачи активности које се буду одвијале у овом сектору. Зато позивамо све фирме, институције и појединце чије су професионалне активности на било који начин везане за енергетски сектор да кандидују теме за стручну расправу. Настојаћемо да за све наше активности на том плану укључимо релевантне стручњаке из Црне Горе и околине. Ми већ имамо зацртане неке теме којима треба посветити пажњу јер их сматрамо значајним за развој електроенергетике у Црној Гори као и њеном утицају на животну средину.

У наредном периоду настојаћемо да анимирамо стручњаке из неких дјелова ЕПЦГ који нијесу учествовали са рефератима на Првом савјетовању, а сигуран сам да је у њима било доста интересантних тема које је требало стручно обрадити и о њима писати. Поред тога желим истаћи да ћемо поново покушати да на себе скренемо пажњу великих потрошача електричне енергије. Невјероватно је да они троше близу 50% електричне енергије у Црној Гори, а да нијесу постали наши колективни чланови нити су учествовали у раду нашег Првог савјетовања, било са рефератима, или без њих.

Посебну пажњу у наредној години посветићемо припреми 2. савјетовања ЦГ КО CIGRE које ће се опет одржати на црногорском приморију, највјероватније крајем маја, или почетком јуна 2011. године. Жеља нам је, наравно, да буде успјешније од претходног.

М. Вуковић

ПРОФ.ДР ЛАЗАРУ ЉУБИШИ НАГРАДА ЗА ЖИВОТНО ДЈЕЛО

Награда за животно дјело на првом савјетовању ЦГ КО CIGRE уручена је проф.др. **Лазару Љубиши**.

Проф.др с.ц. инж. Лазар Љубиша обављао је више значајних функција у Електропривреди Црне Горе, а дао је и велики допринос на изградњи електроенергетских објеката, далековада и трафостаница на подручју Црне Горе и некадашње Југославије.

У том периоду изграђена је основна 380 kV преносна мрежа - систем Југославије „Никола Тесла“ укупне дужине 4.200 км далековада 380 kV са 33 трансформаторске станице 380/110 kV укупне номиналне снаге 19.750 MVA, један је од највећих реализованих пројеката, у истом периоду, не само у Југославији и Европи, већ и у свијету, чија је инвестиција износила 1 милијарду и 150 милиона долара.

По завршетку студија, од 1959. до 1965. године, обављао је послове Главног инжењера за изградњу електропривредних објеката и Главног инжењера за пренос електричне енергије у предузећу „Далековод“ у Титограду.

Од јула 1965. године до новембра 1969. године обављао је дужност директора „Електро Црна Гора“ – Предузећа за пренос електричне енергије и изградњу електропривредних објеката и Члана Управног одбора Заједнице југословенске електропривреде – ЈУГЕЛ.

У периоду док је обављао послове Главног инжењера и Директора „Електро Црна Гора“ израђена је већина 110 kV далековада и трафостаница, којима су повезани произвођачки и потрошачки центри у Црној Гори.

У том периоду био је чврст заговорник да се као прва гради хидроелектрана Мратиње, односно Пива, а одмах након ње Термоелектрана Пљевља, што је и реализовано.

Новембра 1969. године изабран је за генералног директора Заједнице југословенске електропривреде - ЈУГЕЛ, коју дужност је успјешно обављао, у три мандата, до априла 1982. године. У периоду док је обављао дужност генералног директора ЈУГЕЛ - а и руководио заједничким радом, усклађеним развојем и функционисањем југословенског електроенергетског система – ЈУГЕЛ.

За неизмејран допринос који је дао у изградњи ове мреже у електропривредним круговима у земљи и иностранству називали су га оцем Основне 380 kV преносне мреже – система Југославије.

По завршетку трећег мандата у ЈУГЕЛ-у априла 1982. године изабран је за генералног директора Електропривреде Црне Горе, а 1986. године, у другом мандату, за Предсједника Пословодног одбора Електропривреде Црне Горе, у ком периоду је обављао и дужност члана Координационог одбора Заједнице југословенске електропривреде.

У периоду од 1965. до 1997. године обављао је и многе значајне стручне послове и активности у домаћим и међународним енергетским организацијама и асоцијацијама.

Објавио је велики број стручних радова из области рада, развоја и функционисање електроенергетских система и интерконекција.

Љубиша је носилац великог броја домаћих и страних одликовања и научних и стручних признања.

По завршетку свог активног рада и ангажовања у Електропривреди Црне Горе и Југославије и домаћим и међународним стручним организацијама и асоцијацијама из области енергетике, наставио је да живи у свом родном мјесту Светом Стефану.

М.В.

XVI ФЕСТИВАЛ ИНФОРМАТИЧКИХ ДОСТИГНУЋА - БУДВА 2009.

Улагање у информационо-комуникационе технологије битан фактор развоја

■ И ове, као и претходних 15 година, ИНФОФЕСТ је у Будви окупио угледне домаће и стране ICT компаније, реномиране међународне експерте, ауторе стручних радова из ове области и кориснике информационих технологија

■ Дежурна тема Фестивала - глобална економска криза и како је уз помоћ ICT технологије ублажити и превазићи

Фестивал информатичких достигнућа - ИНФОФЕСТ по шеснаести пут одржан је у Будви од 28. септембра до 3. октобра.

Током Фестивала под називом »Криза - баш зато« представљени су најуспјешнији информатички пројекти и водеће свјетске и регионалне ICT компаније, као што су: Microsoft, Cisco systems, Oracle, IBM, а затим Сага, Информатика Монтењегро, Дигит Монтењегро, Енергодата и други.

Вујица Лазовић

На Фестивалу је представљено и 20 ауторских радова из домена информатике и телекомуникација кроз које је објелодањено о чему размишљају и на чему раде домаћи и свјетски експерти. Програмски концепт био је употпуњен са неколико тематских конференција и округлих столова.

Одржан континуитет у години кризе

На почетку церемоније отварања овогodiшњег ИНФОФЕСТ-а, којег је Влада ЦГ раније прогласила за манифестацију од државног значаја, у име града домаћина бројне представнике друштвеног и културног живота, пословне људе и госте поздравио је **Александар Тичић**, менаџер општине, који је, између осталог, истакао да учеснике ИНФОФЕСТ-а Будва сваке године са радошћу

дочекује.

-Тржиште информационих технологија се врло брзо развија и само они који ухвате корак имаће шансу да живе у развијеном свијету и користе његове погодности, казао је Тичић додајући да је нарочито значајно у години кризе одржати континуитет ИНФОФЕСТ-а, јер ће из ње најприје изаћи они који у овом тренутку буду улагали у информационе технологије.

У име организатора присутне је поздравио директор Фестивала **Милан Мрваљевић** најављујући интензивна дешавања током фестивалских дана.

Манифестацију је отворио потпредседник Владе и министар за информационо друштво проф. др **Вујица Лазовић**.

- ИНФОФЕСТ је у претходних 15 година успио да се профилише у најзначајнију манифестацију овог типа у Црној Гори и региону. Овдје смо јер вјерујемо да се кроз широку употребу модерних технологија на најбољи и најсигурнији начин може обезбиједити просперитет једног друштва, посебно у кризним временима. Зато слоганом »Криза баш зато« желимо да пошалемо пркосну поруку скептицима који кризу користе као изговор за стопирање свих иновација, креативности и развоја, казао је Лазовић додајући да према статистици земаља ЕУ ICT сектор чини 40 одсто раста продуктивности и 25 одсто раста ГДП-а, што значи да је овај сектор доминантан када је у питању економски раст и развој земље и да ће управо преко ICT-а модерна економија ући у нову фазу развоја и просперитета названу »креативни капитализам«.

Лазовић је нагласио да је Влада ЦГ претходних година развоју ICT технологија поклањала нарочиту пажњу, да би у јануару ове године формирала Министарство за информационо друштво, а у фебруару усвојила Стратегију развоја информационог друштва са циљем да до 2013. године Црна Гора у сваком сегменту заживи као електронско друштво.

-Живимо у дигиталном свијету и први пут у историји људски ум је директна производна снага а не само одлучујући елемент у производном систему. Па иако слобода никад није

Ријеч директора Фестивала Милана Мрваљевића

КРИЗА БАШ ЗАТО

Сигурно је да глобална економска криза има огромне негативне ефекте у свим привредним, па и друштвеним сферама. Нема сумње да је њен општи

Милан Мрваљевић

захват још увијек непредвидљив и по трајању и по дубини. Нормално је и да се на кризу реагује штедњом, као једном од противмјера у односу на њене ефекте. Тако долазимо до суштинског питања - шта, заправо, значи штедња. Ако овај појам третирамо као потпуну обуставу свих трошкова, у кризу ћемо још дубље потонути. Ако, пак, под штедњом подразумевамо оптимизацију, односно трошење у циљу нових ефеката, онда имамо шансе. Надам се да смо већ схватили да нема бржег и ефикаснијег оптимизационог пута од улагања у информационо-комуникационе технологије, казао је Мрваљевић оцијенивши да је ИНФОФЕСТ стекао и очувао реноме централне ICT манифестације у региону, чиме је отворен простор за интернационализацију мисије Фестивала.

била већа, порасли су изазови и терет слободног избора. Зато је на свима нама који се окупљамо око промоције ICT сектора посебна одговорност, а будванска окупљања томе дају својеврстан допринос. Уосталом, ИНФОФЕСТ је увијек знао да одабере најбоље, да усмјери тамо гдје се треба заупутити, да помог-

не разумијевању онога што собом носе савремене технологије, рекао је Лазовић.

Смотра технолошких гиганата

Ове године у програму је учествовало 36 компанија, а ИНФОФЕСТ садржи одвијали су се кроз неколико различитих програмских форми: промоционе и стручне презентације, ауторски радови, компанијске изложбе, округли столови, тематске конференције...

Са једног од предавања

Учесници Фестивала били су у прилици да кроз тематске сесије чују 20 ауторских радова еминентних стручњака из ове области и присуствују компанијским презентацијама технолошких гиганата. Велико интересовање владало је за представљање ексклузивних учесника: Чиком, Сага, Digit Montenegro, Come Trade, Информатика Монтенегро, а своје развојне пројекте на ИНФОФЕСТ-у су представили и MF Micro Comerc, Energo Data, Cisco systems, Oracle и друге реномиране компаније.

У функционалној фестивалској форми инфофест изложба, своје изложбене просторе у хотелу Могрен, поред Чикома и Саге имали су Фонд здравства, Завод за запошљавање, Пошта ЦГ и Црногорски телеком.

Програмски концепт ИНФОФЕСТ-а био је значајно освјежен одржавањем неколико тематских конференција. Агенција за електронске комуникације и поштанску дјелатност Црне Горе, већ седму годину заредом, организовала је међународну Конференцију, ове године са темом »Достигнути степен регулације и анализе тржишта електронских комуникација«.

Овогодишња конференција је одржана кроз двије панел-дискусије на којима је разматрано стање на тржишту електронских комуникација у земљама у региону, а затим заједничко коришћење инфраструктуре, права и заштита корисника електронских комуникационих услуга, обезбјеђење сигурног информационог друштва и заштите дјецe на интернету. Конференција је обухватила и питање утицаја глобалне економске кризе на даљи развој сектора, као и модалитете сарадње у сектору електронских комуникација на путу ка евроатланским интеграцијама.

Учествујући на Конференцији, потпредсједник Владе Вујица Лазовић је казао да се инвеститори у последње вријеме интересују за развој мрежа нових генерација, те да стање мобилног тржишта у Црној Гори најбоље представља податак да је пенетрација премашила цифру од 185 одсто, што Црну Гору сврстава у

свјетски врх. Лазовић је додао да има и преко 140 хиљада корисника интернета, што је 40 одсто укупне популације.

Из програма ИНФОФЕСТ-а још издвајамо савјетовање на тему модерног банкарства као изазова за ИСТ сектор, јер банке интензивно развијају нове производе и услуге уз помоћ рачунарских мрежа, чиме су помјерене временске и просторне границе традиционалног банкарства. Учесници Фестивала су такође имали прилику да чују докле се стигло у развоју кључних информационих система државних органа Црне Горе и да се упознају са најактуелнијим ИСТ пројектима реализованим у више државних институција.

Веома добро посјећен био је и Округли сто о стању ИСТ сектора у Црној Гори на којем је, између осталог, речено да све више компанија код нас схвата важност развоја информационих технологија за своје пословање, тако да је у протекле три године забиљежен значајан раст инвестиција у те сврхе. Ипак, држава мора снажније да регулише тржиште како би

недовољно разумљив концепт оптимизације информатичких ресурса.

Cloud Computing је, наимае, динамичка информатичка инфраструктура у којој се потребни ресурси на безбједан начин стављају на располагање кориснику преко интранет или интернет мреже, тако да корисник има могућност да рентирањем ресурса од провајдера е.Ц-а, плаћајући само за период стварног коришћења, избјегне капиталне трошкове, без умањења функционалности.

Овогодишњи Фестивал пратили су и студенти факултета, тематски повезаних са фестивалским програмом, којима су организатори, Министарство за информационо друштво и београдска компанија Бизнис линк обезбједили бесплатне котизације и превоз.

Инфофест је завршен додјелом награда и признања. Велика награда за најбољи компанијски наступ, другу годину заредом, додијељена је подгоричкој компанији Чиком, а Стручни одбор Фестивала је на завршној ве-

УЧЕШЋЕ ЕПЦГ

Електропривреда, која је последњих година остварила значајан напредак у имплементацији савремених ИСТ достигнућа, је на овогодишњем Инфофесту имала свога представника, мр **Тихомира Жижича** из Сектора за информационо-комуникационе технологије. Он је с пажњом испратио сва дешавања на Фестивалу и упознао се са најновијим пројектима из ове области и предностима које обезбјеђује примјена нових информатичких технологија.

Тихомир Жижич

За наш лист Жижич је поводом учешћа на ИНФОФЕСТ-у казао да је са становишта ЕПЦГ у којој има простора за додатне информатичке оптимизације, била веома инетресантна презентација компаније Microsoft која се, поред софтвера, бави и хардверским компонентама, сервисима и истраживањима, а у Електропривреди се користи њихова софтверска платформа Windows. Они су овог пута представили свој нови Windows 7.

Он је истакао и презентацију пословних и технолошких новости америчке компаније Oracle Corporation, прве софтверске компаније за развој и имплементацију „интернет-енаблед“ апликација, базираних на сопственој технологији развојних и колаборационих алата и система за управљање базама података, чија се софтверска рјешења, такође, користе у Електропривреди.

велике компаније цијене услуга које су у Црној Гори вишеструко веће него у Европи, све ле на реалан ниво.

У оквиру фестивала одржан је семинар под називом »Cloud Computing« у организацији компаније E-Smart Systems из Београда чији су стручњаци појаснили овај, код нас још увијек

Било је, по њему, веома корисно чути новости и из технолошког гиганта Cisco Systems, чија се мрежна рјешења за Интернет данас користе код преко 80 одсто протока података на Интернету, као и из компаније IBM која даје корисницима комплетна рјешења, почев од стратешке анализе, интеграције система, до коначне имплементације.

Интересантна рјешења и развојне планове презентовале су и бројне друге

еминентне информатичке компаније, од којих, због актуелности теме, треба посебно истаћи MFC Microcomerc која има велико искуство и пуно успјеха у архивирању и управљању документацијом уз коришћење SPIDER интегрисаних рјешења. Понашвајући детаље са презентације Spider Net DMS-а (документ менаџмент), који се састоји од четири сегмента за нашег саговорника веома интересантно било је и представљање Чиком-а чији су експерти овом приликом понудили ArhivE! софтверски систем који омогућава аутоматску евиденцију докумената кроз њихов читав „животни циклус“, почев од скенирања до коначног архивирања и који је заснован на Microsoft. Нет технологији, па као такав има добро познато Windows радно окружење.

Он је, на крају, препоручио коришћење наведених искустава и рјешења и у ЕПЦГ приликом увођења система за електронско архивирање и управљање документацијом.

чери учесницима додијелио и 13 других признања и захвалница.

Утисак је да је ИНФОФЕСТ успјешно искористио својих првих 15 година и да је стасао у респектибилну манифестацију информацијских технологија регионалног значаја.

Б.М.

ЕД ПОДГОРИЦА

Императив је смањити губитке

- У циљу лоцирања губитака на дистрибутивној мрежи и циљане контроле потрошње груписано по трафо-реонима око 40 хиљада потрошача подгоричког конзума и уграђено преко 200 мјерних гарнитура у ТС 10/0,4 kV
- Евидентирано преко шест хиљада нелегалних потрошача
- Интензивирани и инвестиционе активности

Првог јуна ове године на чело ЕД Подгорица дошао је **Јагош Пуповић**, дипл. ел. инжењер, који је до тада осаманест мјесеци био директор барске Електродистрибуције, а претходно је радио као оперативни диспечер у Националном диспечерском центру.

Тим поводом смо 20. октобра у Подгорици са новим директором разговарали о актуелним проблемима овог дијела ФЦ Дистрибуција, али и о плановима, везано за побољшање напонских прилика на подручју највеће црногорске ЕД која електричну енергију дистрибуира за преко 85 хиљада потрошача.

Предузимају се бројне мјере у том циљу

Разговор смо почели о једном од најприоритетнијих задатака руководства ове ЕД који се већ дуго континуи-

потрошача по трафо-реонима и уградњу мјерења у ТС 10/0.4 kV како би се на тај начин лоцирали губици у дистрибутивној мрежи и препознали трафо реони у којима су они највећи. Овај значајни посао је, према његовим ријечима, требао бити и раније урађен, али до љетос је само одређени дио потрошача са подручја Даниловграда био груписан по трафо-реонима. Стога се са овом активношћу кренуло почетком јула и до сада је за око 40 000 потрошача овог конзума утврђена припадност трафо-реону.

Поред тога, средином јуна је почела уградња мјерних гарнитура у ТС 10/0.4 kV чиме су се стекли услови за праћење губитака по трафо-реонима и циљану контролу потрошње. До краја септембра у ЕД Подгорица уграђено је око 200 мјерних гарнитура у ове трафостанице. Такође су оспособљена мјерења на 10 киловолтним изводима у ТС 35/10 kV,

Jagoš Pupović

бицима планирана и уградња бројила са даљинским читавањем. А како се тренутно одвијају активности на добијању кредита Европске инвестиционе банке (одлука о додјели кредита још није донесена) за набавку ових мјерних уређаја, у ЕД Подгорица је извршено снимање преко 200 трафо-реона и дефинисан тачан обим реконструкције тих трафо-реона, како би се све припремило за уградњу поменутих бројила за даљинско читавање и искључење потрошача.

ЕД Подгорица је, према његовим ријечима, у склопу акције евидентирања нелегално прикључених објеката направила око шест хиљада записника и након њихове обраде у надлежним службама ове Електродистрибуције, Снабдијевању Подгорица доставила за евидентирање и уношење у базу података Електропривреде близу пет хиљада нелегалних потрошача. Пуповић сматра да је ова акција, за коју се изборило руководство ЕПЦГ, изузетно добар потез јер ће, без сумње, допринијети смањењу комерцијалних губитака ел. енергије.

У том правцу је и константна активност на измјештању мјерних мјеста из објеката потрошача које се не врши насумично, већ се бирају они потрошачи за које постоји сумња да, на неки начин, неовлашћено троше ел. енергију.

Свакодневна активност, поред замјене оштећених и старих бројила, је и контрола потрошача подгоричког конзума која се од почетка октобра врши на начин што се у Подгорици ангажују екипе из других електродистрибуција, а радници ЕД Подгорица контролишу потроша-

Изградња нисконапонске мреже

рано спроводи у настојању да се оствари добар пословни резултат – смањењу губитака на дистрибутивној мрежи. У вези с тим Пуповић је казао да је ЕД Подгорица у склопу Акције на смањењу губитака имала обавезу да изврши груписање

како би се одредили губици на стубним трафостаницама које се напајају са товода.

Пуповић је, затим, казао да је у функцији унапређења рада електродистрибутера и у циљу рјешавања проблема са гу-

че у другим црногорским конзумима.

Овакав начин контроле потрошача ће, према мишљењу Пуповића, сигурно имати ефекта, јер је и прошле године на исти начин остварен добар резултат.

Поред ових послова, екипе електродистрибутера свакодневно врше искључења потрошача са електродистрибутивне мреже због неплаћених рачуна за утрошену ел. енергију. С обзиром да велики број потрошача онемогућава обављање искључења и не дозвољава радницима ЕД Подгорица приступ мјерном мјесту, у овој Електродистрибуцији се довијају тако што те потрошаче искључују на прикључном стубу

је сарадња ЕД Подгорица са ОЈ Снабдијевање Подгорица изузетно добра и да се на састанцима који се свакодневно одржавају заједнички траже рјешења и начини за унапређивање рада екипа за искључење јер су и једни и други сагласни да им је циљ заједнички.

Важне инвестиције

У наставку разговора наш саговорник се осврнуо и на инвестиционе активности ЕД Подгорица у овој години рекавши да су тренутно у току радови на изградњи ТС 35/10 kV Горња Зета, чијим ће се пуштањем под напон знатно побољ-

kV постројења у тој изузетно значајној трафостаници (одмах након његове испоруке од стране Сименса) чијом ће се изградњом ријешити већина проблема у нападају подгоричког конзума.

У завршној фази су радови на ТС Врађина, а у току је и припрема документације (добивање одговарајућих дозвола од органа локалне самоуправе) за постављање и уклапање 14 трафостаница 10/0.4 kV које се финансирају из Француског кредита.

Од осталих активности у ЕД Подгорица Пуповић је навео завршетак одавно започетих радова и пуштање под напон СТС 10/0.4 kV – Трабоино у септембру, као и започињање радова на изградњи кабловског вода и постављању нове ТС 10/0.4 kV Дајбабе-Коловрат.

У Пословници Даниловград у току су радови на постављању двије нове трафостанице 10/0,4 kV.

Што се тиче текућег одржавања, наш саговорник истиче да су радници Службе одржавања, као и екипе Пословнице Даниловград и Пословнице Голубовци свакодневно ангажовани на реконструкцији постојеће електродистрибутивне мреже, јер су при лошем времену веома чести и бројни кварови, чије је санирање увијек приоритет како би потрошачи били уредно снабђевени електричном енергијом. Тај проблем је, према његовим ријечима, нарочито изражен у приградским насељима и сеоском конзуму а један од највећих проблема у нападају представља нападање конзума Зете. Подручје Зете се, на име, напаја преко 35 kV далековода Загорич-Горња Зета-Понари-Вирпазар на којем врло често долази до кварова, како због старости далековода, тако и због самог терена којим тај далековод пролази. Пуповић сматра да је један од начина за превазилажење овог проблема изградња ТС 110/x kV на подручју Голубоваца и додаје да има проблема са нападањем подручја Тузи, Убала и Биоча, посебно при лошим временским условима.

Недостатак стубова, са чим кубури свака електродистрибуција, такође причињава проблеме и успорава активности подгоричким дисрибутерима. У току је, међутим, тендерска процедура за набавку стубова и другог материјала за потребе реконструкције мрежа, па се, како је казао наш саговорник, у ЕД надају да ће успјети да премосте овај период без већих проблема.

Б.М.

ТС Горња Зета у изградњи

и слично. Како и у таквим ситуацијама има потрошача који онемогућавају рад екипама ЕД, код њих се искључења обављају уз асистенцију полиције. Наиме, руководство ЕПЦГ је, како наводи Пуповић, у септембру постигло договор са представницима Управе полиције да се, у случају спречавања искључења са мреже нередовних платиша са јавних површина, ангажује полицијска патрола, тако да акција протекне без проблема, Ипак је мали проценат оних који се након тога јаве у ОЈ Снабдијевање ради измирења дуга. Често се потрошачи сами прикључују, па Електродистрибуцији једино преостаје да против њих покрене судски поступак, иако пређу опстаје стара судска пракса одуговлачења процеса и „гледања кроз прсте“ на крају струје. Такође им се покушава доскочити измјештањем мјерних мјеста како би се због неизмиревања обавеза искључења могла несметано обављати.

Пуповић је у вези са тим нагласио да

шати квалитет снабдијевања ел. енергијом потрошача Зете. Из ове трафостанице такође ће се новим 35 киловолтним далеководом напојити водоизвориште регионалног водовода Бољесестре.

Он је потом истакао да је планирана реконструкција 10 киловолтног постројења у ТС 110/10 kV Подгорица 4, те да ће се изградњом нових 10 киловолтних ћелија повећати капацитет ове трафостанице и поузданост нападања потрошача електричном енергијом.

Такође је у плану реконструкција ТС 110/10 kV Подгорица 3, која се финансира из тзв. Француског кредита и за коју је сва опрема набављена и ускладиштена.

Завршетак радова на изградњи ТС 110/10 kV Подгорица 5 који је био планиран за новембар ове године, ће, према ријечима Пуповића, бити пролонгиран јер још нијесу окончани радови на изградњи 110 киловолтног далековода од КАП-а до ТС Подгорица 5. Ових дана, међутим, треба да почне монтажа 10

СНАБДИЈЕВАЊЕ ПОДГОРИЦА

Добра наплата у претходном периоду

■ Уз свакодневне напоре који се улажу да се измире дуговања за утрошену електричну енергију, успјех није изостао

О резултатима наплате потраживања за утрошену електричну енергију и другим питањима из рада прве по величини организационе јединице ФЦ Снабдијевање - Снабдијевања Подгорица информисала нас је почетком новембра **Ивана Радуловић Гатолин**, која је за шефа ове организационе јединице именована првог јуна 2009. године.

Без обзира на независну економску ситуацију у Подгорици и Даниловграду и све тежи положај овдашњих потрошача, Снабдијевање Подгорица је у претходних пет мјесеци остварило добре резултате у наплати рачуна за утрошену ел. енергију, о чему најбоље говори податак да је план наплате по мјесецима или испуњен или чак премашен, као што је случај са септембарском фактуром која је износила 6.068.544,79 еура а наплаћено је 6.108.719,18 еура, или 8,24 одсто више од плана.

Овако добар резултат постигнут је захваљујући ангажовању запослених у овој цјелини, који поред обимног посла наплате потраживања, још доживљавају и непријатности због недоличног понашања појединих потрошача.

Да је у овом колективу све подређено повећању наплате најбоље се види по томе што се недељно изда преко 300 налога за искључење нередовних платиша из категорије домаћинстава и више од 50 налога за искључење потрошача из категорије остала потрошња, а било би их и више да се нема у виду, како нова одредба из Правилника о снабдијевању ел. енергијом који не предвиђа искључење потрошача петком, тако и број расположивих екипа за искључења у ЕД Подгорица са којом иначе, према ријечима наше саговорнице, имају изузетно добру сарадњу, посебно када је ријеч о координацији активности искључења несавјесних потрошача са мреже и раду ових екипа које имају заиста тежак задатак и које се свакодневно суочавају са проблемима на терену.

Ефекат искључења са мреже ипак није онакав какав се очекује, понајвише због чињенице да се велики број бројила још увијек налази у објектима потрошача, тако да су у доста случајева они недоступни екипама Електродистрибуције које врше искључења, због чега је рјешавање тог проблема, који је

Ивана Радуловић Гатолин

један од приоритета Дистрибуције, изузетно важно и неопходно, казала је Радуловићка.

Поред издавања налога за неселективно искључење потрошача, у Снабдијевању се, према њеним ријечима, велика пажња посвећује склапању протокола о измирењу заосталих дугова у више мјесечних рата, што поспјешује новина у раду ове цјелине, условљена новим Правилником о снабдијевању ел. ен. која се односи на уручивање опомена због неплаћања на руке потрошача, од којих се већи број, након тога, јави у Снабдијевање и договори динамику измирења дуга. Ефекат оваквог рада је смањење броја потрошача који су за искључење јер не измирују редовно своје обавезе.

У наставку разговора наша саговорница је истакла и добар ефекат асистенције полицијских екипа приликом искључења са мреже појединих потрошача, јер се на тај начин успијевају искључити и они несавјесни потрошачи који у претходном периоду нијесу дозвољавали приступ мјерном мјесту.

Везано за чињеницу да су фактуре за ел. енергију знатно више него у истом периоду прошле године, Радуловићева је казала да на то утиче уношење нелегалних потрошача у базу података Снабдијевања према записницима овдашње Електродистрибуције, јер је само од 1. јуна унијето више од четири хиљаде ових потрошача којима се утрошена ел. енергија обрачунава по важећем тарифном систему и пре-

ма којима се примјењују исте мјере у наплати као према редовним потрошачима.

Поред тога, на повећање фактуре утичу и нови конзументи који се прикључују кроз редовну процедуру и међу којима има и већих потрошача.

Од проблема са којима се у подгоричком Снабдијевању сусрећу, Ивана Радуловић још истиче и несређену базу података у којој за један број потрошача недостају јединствени матични бројеви који представљају обавезу за утужење и процесуирање пријава, а такође нијесу извршене измјене за мјерна мјеста која су промијенила власника, односно има доста одјављених бројила који не постоје на терену, а иза њих је остао неплаћен дуг, што је наслијеђено из ранијег периода.

Тешко је, каже она, наплатити рачун од социјално угрожених потрошача, и то не само оних евидентираних у Центру за социјално старање, већ и оних који живе на ивици egzистенције и којима је рачун за струју велика ставка у буџету, а немају право на социјалне субвенције.

Велика беспарица и економска криза која предуго траје, сваким даном све више се осјећа и у наплати потраживања за ел. енергију, и то једнако код обје категорије потрошње, тако да ће се морати улагати огроман напор да би се остварили зацртани планови наплате.

Као потврда ове приче може да послужи то што се потрошачи, посебно они из категорије остала потрошња, морају стално позивати да дођу и потпишу протокол о измирењу дуга да не би били искључени, а и кад се у томе успије, опет се морају више пута подсјећати на договорену динамику плаћања и поштовање рокова.

Везано за планиране активности на побољшању наплате, наша саговорница је казала да је у свијетлу чињенице да ће се Снабдијевање у условима отварања тржишта ел. енергије морати изборити за сваког конзумента, неопходно стално поправљати однос према потрошачима, па је у том смислу потребно едуковати запослене који су у директном контакту са њима кроз организовање различитих обука, а такође и повећати број радника на тим пословима, односно реорганизовати се у самој цјелини.

Б.М.

СЕДМИ СПОРТСКИ СУСРЕТИ РАДНИКА ЕПЦГ - УЛЦИЊ 2009. ГОДИНЕ

И такмичење и дружење

■ Око 350 учесника из ЕПЦГ, подијељених у шест екипа, надметало се у једанаест спортско-рекреативних дисциплина

■ Најбоља у укупном пласману била је екипа VI (електродистрибуције Колашин, Мојковац, Бијело Поље, Беране и Херцег Нови), за најбољег такмичара проглашен је Душан Аранитовић из екипе II који је победио у кросу на 1000 м и триатлону, а за најбољу такмичарку Едита Шабановић из екипе I, побједница у стрељаштву

■ Атмосфера и дружење на завидном нивоу

Седми спортски сусрети радника ЕПЦГ, који су прерасли у лијепу традицију, и ове, као и претходних година одржани су на спортским теренима хотелског комплекса „Белви“ у Улцињу од 7. до 10. октобра.

На овим сусретима, организованим од стране Синдикалне организације запослених Електропривреде чији је предсједник **Зоран Остојић**, учествовало је, према Билтену игара, око 350 радника, а такмичари, подијељени у шест група (Екипа 1- ФЦ Пренос, Дирекција Друштва, ФЦ Дистрибуција и ФЦ Снабдијевање; Екипа 2 -ГЕ Пљевља, ЕД Пљевља, ЕД Жабљак; Екипа 3 -електродистрибуције Улцињ, Бар, Цетиње, Будва, Тиват, Котор и Херцег Нови; Екипа 4 -ЕД Никшић, ХЕ Перућица и ХЕ Пива; Екипа 5 - ЕД Подгорица и Електроградња и Екипа 6 -електродистрибуције Колашин, Мојковац, Бијело Поље, Беране и Херцег Нови), надметали су се у 11 спортско-рекреативних дисциплина: мали фудбал, шах, стрељаштво, пикадо, крос, стони тенис, баскет, навлачење конопца, одбојка на плажи, триатлон и пењање на стуб.

Кратак предах од свакодневних обавеза

Отварајући овогодишње сусрете, **Мрка Мркић**, помоћник извршног директора за Дирекцију, је испред пословодства ЕПЦГ поздравио учеснике спортских игара и госте са увјерењем да ће им кратка пауза од свакодневних обавеза добро доћи и да ће их припремити за нове радне задатке и пословне изазове.

У име организатора учеснике је, затим, поздравио и **Зоран Остојић** који је, између осталог, рекао да су се у Улцињу окупиле браћа која се неће дијелити ни по вјери, ни по нацији, а најмање по синдикату, па нека у том духу протекну ови сусрети, не само надметања и показивања спортских вјештина, него и одмора и рекреације, и нека се начас забораве оптерећења која нам живот намеће.

Церемонију свечаног отварања уљепшало је КУД „Захумље“ из Никшића које ових дана обиљежава 111 година постојања, а за ову прилику припремили су разноврстан културно-умјетнички програм, јер „у пјесми и игри крије се душа једног народа, његов понос и пркос, његова слава и величина, његово јуче, његово данас, а можда и његово сјутра“, како

Комплекс хойшела "Белви" - Улцињ

Мрка Мркић на отварању сусрета

Зоран Остојић на отварању сусрета

КУД "Захумље"

Кошаркашки дуели

Крос за жене

Најатрактивнија дисциплина: Навлачење конопца

Пикадо

Пењање на стуб

подсети на ријечи пјесника глумац Миро Николић, најављујући програм церемоније.

Након свечаног отварања почела су такмичења и, као и увијек, било је пуно спортског духа и ватреног навијања. Јака мотивација и борбеност карактерисали су надметање у свим дисциплинама које су већином биле атрактивне. Па ипак се све одвијало у границама фер плеја и спортске толеранције. Такмичарима је и вријеме ишло на руку, а хотел „Белви“, као и град Улцињ пружају учесницима изванредне услове за боравак и такмичење. Сами сусрети одавно су оправдали своје постојање, посебно кад је ријеч о дружењу учесника, које је, у ствари, прави побједник свих досадашњих игара.

Побједнички пехар екипи VI

Укупни побједник VII сусрета радника ЕПЦГ, са остварених 50 поена је екипа VI којој је припао и побједнички пехар, друга је са три бода мање екипа II, а трећа екипа IV која је освојила 44 бода.

За најбољу такмичарку сусрета проглашена је **Едита Шабановић**, а за најбољег такмичара **Душан Аранитовић**.

Што се тиче пласмана по дисциплинама, прво мјесто у малом фудбалу освојила је екипа IV, друга је била екипа I, а трећа екипа VI.

Побједник у стрељаштву у мушкој конкуренцији је екипа IV, друго мјесто је заузела екипа I, а треће екипа II.

У женској конкуренцији највише поена погодиле су такмичарке из екипе I, на друго мјесто се пласирала екипа VI, а на треће екипа V.

Најбоља у пикаду била је екипа V, иза које се пласирала екипа IV, а затим екипа I.

Најјачи момци на сусретима били су чланови екипе VI који су победили у навлачењу конопца, друго мјесто заузела је екипа II, а треће екипа IV.

Побједник кроса у мушкој конкуренцији је екипа II, друга је екипа VI, а трећа екипа V. У кросу на 400 м за жене, највише поена освојиле су чланице екипе IV, док су друге биле такмичарке екипе VI, а на треће мјесто пласирала се екипа V.

На овогодишњим сусретима најсвестранији су били такмичари екипе II који су са шест освојених поена победили у триатлону. Друга је била екипа VI, а трећа екипа V.

У атрактивној дисциплини одбојка на пијеску тријумфо-

У непосредној близини хотелског комплекса „Белви“ који је учесницима VII сусрета пружио комплетну услугу, налази се прелијепа Велика плажа, што су неки учесници искористили да се, захваљујући изузетно лијепом времену за ово доба године, освјеже у мору.

вала је екипа VI којој се није могла супроставити другопласирана екипа III, док је треће мјесто заузела екипа V.

Најбоља у стоном тенису била је екипа VI са освојених шест поена, друго мјесто је са два бода мање припало екипи II, а треће (3) екипи I.

PRESS ЦЕНТАР

Током трајања сусрета радио је под слоганом „Опуштено“ и Прес центар у којем је Комисија за информисање у саставу: **Наташа Николић, Светлана Гардашевић и Небојша Штурановић**, пратила све спортске догађаје на овој манифестацији и издавала билтене и друга обавјештења о терминима утакмица

и резултатима такмичења. Три билтена, распореди утакмица и других такмичења и остварени резултати, били су својеврсна хроника ових сусрета

Компјутерском техником вјешто је баратао Небојша Штурановић.

У најинтересантнијој и најатрактивнијој дисциплини пењања на електрични стуб, у којој је дужност сваког комплетно опремљеног такмичара била да на стуб монтира СКС носач, заслужено прво мјесто освојила је екипа VI, на друго мјесто пласирала се екипа II, а на треће екипа IV. Пласман екипа утврђиван је на основу постигнутог радног и примјеног казненог времена, а најбоља је била екипа са најмањим укупним временом.

Што се тиче древне игре на 64 црно-бијела поља, прво мјесто су изборили такмичари екипе IV, друго такмичари екипе VI, а треће шахисти екипе II.

Када је ријеч о појединачној конкуренцији, прво мјесто у стоном тенису, у мушкој конкуренцији, освојио је **Брано Шћекић** из екипе VI.

Побједник у пикаду је **Снежана Станојевић**, а најбољи стрјелац у женској конкуренцији је **Едита Шабановић**. Најсигурнију руку на сусретима у мушкој конкуренцији имао је **Веселин Савић**.

У кросу за мушкарце први је стигао на циљ **Душан Аранитовић**, а најбржа у женској конкуренцији била је **Гордана Војиновић**. На шаховском такмичењу прво мјесто је изборио **Зоран Грбовић**.

У коначном пласману триатлона (трка на 50м, бацање кугле и скок у даљ) прво мјесто освојио је **Душан Аранитовић**, а што се тиче најбољег голгетера, ове године исти број голова (6) постигли су **Бранко Зајовић** и **Владимир Коцуловић**.

У појединачној конкуренцији пењања на стуб најбољи је био **Вуксан Мијовић**.

Сусрети постали традиционални

По ријечима **Миленка Ђурчића** из ТЕ Пљевља, који први пут учествује на сусретима а такмичио се у одбојци

Мали фудбал

Шах

Одбојка

Стони тенис

Стрељаштво

на плажи, овакав вид дружења помаже да се колегијални односи унаприједи а пријатељства продубе. Има такмичарског духа, али доминира фер и коректан спортски и људски однос међу такмичарима.

И за **Драгољуба Ђорића**, **Видомира Раичевића** и **Владимира Косовића** из ЕД Никшић који су се такмичили у

Најбољи такмичари: **Едита Шабановић** и **Душан Аранитовић**

Детаља са завршне вечере

Додјела пехара и признања

З. Остојић: Диплома и за дружење

најатрактивнијој дисциплини сусрета-пењању на стуб, ути-
сци су лијеви, а посебно импресионира дружење, па иако
свако такмичење само по себи носи препирке и ривалство,
ови сусрети протичу као да је за њих сročено спортско ге-
сло „важно је учествовати...“

Борис Љешковић, такмичар у баскету из ЕД Никшић је такође високо оцијенио ову манифестацију спорта и рекреације као прилику за дружење и упознавање радника, а најљепше ријечи о сусретима на којима смо сви једнаки, без обзира на послове које обављамо, што даје љепоту и квалитет дружењу и ојачава јединство и снагу колектива, рекли су нам **Глигор Цицил** и **Рајко Мићуновић** из Пословнице Плујине.

Лијепе утиске са VII сусрета носе и **Милић Жижих** и **Веселин Глобаревић** из ХЕ Перућица. Као и осталим учесницима, и њима је нарочито задовољство причинило дружење са колегама из осталих дјелова ЕПЦГ, са којима немају прилике да се сретну, а кратак предах од радних обавеза свакоме добро дође.

Такмичарка у пикаду **Тамара Лазаревић**, ел. инж. из ЕД Беране и њена колегиница **Горица Стојановић** такође у први план стављају људску димензију сусрета: дружење, упознавање и зближавање радника свих дјелова Електропривреде, али и размјену информација и искустава, јер сви ми дијелимо, углавном, исте проблеме и упућени смо једни на друге.

Велинка Јаковљевић из ТЕ Пљевља такође је подржала одржавање оваквих сусрета радника, јер управо овакви сусрети показују да наша сарадња не признаје никакве границе за радничко дружење и међусобно разумијевање.

По ријечима **Николе Војиновића** из ЕД Пљевља, спортске игре које су постале лијепа традиција потребне су радницима, због чега треба и убудуће омогућити овакве прилике за дружење и рекреацију.

Бранко Шћекић, уклопничар у ТС 110/35 kV Рудеш, као спортски активиста и ентузијаста успјешно је учествовао на свим досадашњим сусретима, па и ове године, такмичећи се у стоном тенису – појединачно, попео се на побједничко постоље.

Иначе, Бранко већ пет година тренира и финансира стоно-тениски клуб „Будимља“ из Будимље код Берана, који је у категорији кадета, у самом врху табеле, што није мали успјех с обзиром да се ради о селу са свега двије хиљаде становника. Овако лијеп резултат најмлађег спортског колектива у Црној Гори је Бранкова заслуга, јер иза тога стоји велики труд и ентузијазам.

Опуштање и смијех много значе

Завршно вече у ресторану хотела „Белви“ почело је додјелом пехара и плакета најбољим екипама и појединцима који су искористили прилику да се докажу на спортским теренима, а протекло је у пјесми, игри и ведром расположењу.

Манифестацију је затворио **Зоран Остојић** поздравивши учеснике до следећих сусрета који ће бити још једна прилика за дружење, међусобну комуникацију и опуштену атмосферу.

Б.М.

ЦЕНТАР ЗА СИСТЕМ КВАЛИТЕТА ЕПЦГ – УЧЕШЋЕ НА НАУЧНИМ СКУПОВИМА

Стандарди квалитета - полазиште за уређен пословни систем

■ Без доследне примјене и поштовања норми система квалитета нема сигурне заштите животне средине

■ Као услов за уређен пословни систем служе стандарди: ISO 9001- систем управљања квалитетом; ISO 14001 - систем управљања заштитом животне средине; ISO 18001 - систем управљања безбједности и здравља упослених; ISO 22000 - систем управљања безбједности хране; ISO 27000 - систем управљања информацијама; ISO 31000 - систем управљања ризицима

У претходном периоду године одржано је више стручних скупова на којима су са својим радовима учествовали и представници ЕПЦГ, међу којима је био и дипл. маш. инж. **Влајко Јауковић**, руководилац Центра за систем квалитета ЕПЦГ. Поред I савјетовања Црногорског комитета SIGRE (12 – 16. октобра 2009. у Будви), гдје је председавао једним стручним комитетом (СТК ЦЗ – Перформансе система заштите животне средине) и имао свој сепарат, он је учествовао на још два стручна скупа у Црној Гори која су била посвећена систему квалитета, на којима је, иначе, редовно присутан са својим рефератима.

На Конференцији одржавања „КОД 2009“ у Бару 24 - 26. јуна представио се сепаратом „**Индустријски удес као ризик у животной средини**“, док је на 13. **Савјетовању о квалитету – SQM 2009**, које је 5 – 6. октобра одржано у Тивту, уз учешће преко 200 реномираних стручњака и научника из земље и иностранства, чији су организатори, у сарадњи са часописом „Пословна политика“ из Београда, поред Центра за квалитет Машинског факултета у Подгорици и Друштва за квалитет Црне Горе, такође били Одбор Владе Црне Горе за квалитет и Министарство економије у Влади Црне Горе, презентовао свој рад „**Мониторинг у функцији животне средине**“.

Савјетовање SQM (Систем управљања квалитетом) 2009. се бавило темама квалитета, стандардизације, акредитације, сертификације и метрологије.

Како предупредити нежељено

Полазећи од чињенице да су индустријски удеси честа појава код компанија сложене и хетерогене дјелатности, а посебно код техничких система за производњу електричне енергије: „од воде до струје“ – хидроелектране; „од угља до струје“ – термоелектране; преносне и дистрибутивне опреме, инж. Јауковић у свом раду „**Индустријски удес као ризик у животной средини**“ дефинише ризик као одређени ниво вјероватноће да нека активност, директно или индиректно, изазове опасност по животну средину, живот и здравље људи, док је удес, или акцидент непредвиђени и неконтролисани догађај настао приликом процеса производње, транспорта или складиштења опасних материјала у коме је дошло до ослобађања одређених количина опасних материја у ваздух, воду или земљиште.

Животна средина је окружење у којем одређена компанија ради, укључујући ваздух, воду, земљиште, флору, фауну, природне ресурсе, људе и њихове међусобне односе.

Сваки удес има одређене специфичности

зависно од врсте, јачине, просторног обухвата, последица и временског трајања. По мјесту настанка, удеси могу бити везани за фиксне и за транспорт, а по типу: производни, ризици цијена, финансијски, институционални, персонално-безбједносни итд.

Ризици се појављују: у менаџменту, систему осигурања, банкарско-финансијском систему, EMS систему, НАССР систему, OHS систему, IT систему, авио, поморском и друмском саобраћају, војно-политичком систему, инспекцијским и пројектантским пословима и индустријским процесима.

Поред производних и технолошких постројења која користе опасне материје, извори њиховог настанка могу бити: агрегати, уређаји и друга опрема; складишта, магацини и објекти гдје се депонују и чувају опасне материје.

Удеси се манифестују кроз: испуштање опасних материја у ваздух, воду или земљиште; експлозију материја; пожаре.

У раду су обрађене зоне угрожености, вјероватноћа појаве ризика, као и одговори на удес по фазама од момента настанка до фазе санације и отклањања последица.

А као смјернице за праћење утицаја ризика послужиле процедуре: за идентификацију како критичних-ризичних операција и опреме, тако и законских прописа који третирају ризик, затим за потребу извођења обуке о ризику за персонал и менаџмент; за управљање документима квалитета ризичних операција; ажурирање услагашених корективних, тј. превентивних мјера; интерну и екстерну комуникацију; реаговање у акцидентним ситуацијама; за преиспитивање и провјеру ризика.

Управљање ризицима може да има два приступа: **реактивни** – онај који се бави проблемима кад настану и **проактивни** – предвиђа проблеме и предузимање мјера за спречавање и ублажавања последица.

Када је ријеч о штетним утицајима (који потичу од опреме ЕПЦГ), мјере за спречавање евентуалних акцидентних ситуација код постојеће опреме **хидроелектрана** могу се посматрати кроз бројне активности, као што су: геодетска, геолошка, сеизмичка и пијезометријска осматрања акумулационих језера, доводних канала, лучних брана, евакуационих органа; или правремено обавјештавање и узбуђивање ради смањења утицаја поплавних таласа; те правилно поступање са опасним материјалима; сукцесивна уградња нове технологије, аутоматизације и еко-материјала; спровођење превентивних и корективних мјера одржавања агрегата, опреме и уређаја; редовно сервисирање агрегата, машинске опреме и уређаја-

Влајко Јауковић

ја, електричне и турбинске заштите, заштите уземљења, одржавања параметара вјештачке климе, термовизијске контроле, противпожарне заштите и антикорозивне заштите опреме; сукцесивна замјена трафо уља (РСВ) са уљем биљног поријекла; редовно чишћење и одлагање отпада.

Када се ради о **термоелектрани** – пажња мора бити усмјерена на: праћење и одржавање опреме на пројектованом нивоу и на ревитализацији опреме узрочника карактеристичних извора штетности по животну средину, према финансијским могућностима и према приоритету: успостављање и спровођење мониторинга кључних операција; реконструкцију електро филтера са новим техничким еко рјешењима; смањење емисије сумпордиоксида уградњом постројења за одсумпоравање; смањење емисије азотних оксида реконструкцијом ложишта на котлу са потврђеним техничким рјешењима; рјешење депоније пепела и шљака и њиховом коришћењу за путну инфраструктуру, цемента, опеку, малтер; уградњи колектора отпадних вода;

У **Дистрибуцији** и **Преносу** се мора водити рачуна о одржавању опреме на пројектованом нивоу до ревитализације постојеће или пак уградње нове, полазећи од фазе пројектовања (ДВ, високонапонских постројења, трафостаница, разводних постројења и друге опреме) сагласно Закону о изградњи и финансирању инвестиционих објеката и Закону о енергетици са анализом утицаја на животну средину и проценом ризика.

Значај мониторинга

У раду инж. Јауковића „**Мониторинг у функцији животне средине**“ приказан је мониторинг систем са контролно-управљачким моделом заштите животне средине са закључним разматрањима, при чему је највише простора посвећено тој проблематици у ЕПЦГ. Чињеница је да производња и потрошња електричне енергије доводе до опадања нивоа квалитета животне средине. Услед повећане емисије загађујућих материја, гасовитог течног и чврстог агрегатног стања, долази до нарушавања еколошке равнотеже, посебно при производњи у термоелектранама, из

којих се емитује велика количина чађи, пепела, сумпорних и азотних оксида, аероседимената који директно утичу на повећање загађења. Одржив развој, стога, представља генералну тежњу да се избалансира развој и потрошња природних добара за даљи просперитет човјечанства и добробит садашњих и будућих генерација. Ефикасно уређен пословни систем користи мониторинг систем као посебан информациони систем за праћење и анализу заштите животне средине, мјерењем одабраних параметара процеса и операција посматраног производног субјекта.

Поред уводног дијела ова тема на референтан начин изложена је и кроз посебне одјелке: Захтјеви Европске уније; Обавезе државе; Обавезе компаније или организације; Формирање контролно-управљачког модела; Еколошки аспекти у ЕПЦГ.

У оквиру мониторинг система животне средине (скуп мјера и активности које се спроводе с циљем праћења и унапређења квалитета животне средине) прате се физичке и хемијске последице на одабраним узорцима, промјене биолошких процеса у околјој средини, ниво загађености ваздуха, воде и земљишта и промјене које се јављају на биљном и животињском свијету узроковане антропогеним и природним утицајем.

Задатак мониторинга је прикупљање информација о стању животне средине на основу којих се даје прогноза квалитета основних елемената средине и упућује на предузимање потребних мјера. У зависности од величине територије имамо: глобални, национални, регионални и локални мониторинг. У раду је дат акценат регионалном и локалном мониторингу.

Регионални мониторинг представља дио националног мониторинг који прати кретање показатеља загађујућих материја које имају негативно дејство на поједине елементе животне средине. Резултати регионалног мониторинг система се добијају на основу разраде прикупљених података и информација о утицају на животну средину, у овом случају утицају Електропривреде на основу вриједности карактеристичних параметара: карактеристике очувања и састава животне средине; као и вриједности штетних утицаја електроенергетских процеса на квалитет животне средине (ваздух, вода и земљиште); краткорочне и дугорочне прогнозе нивоа загађења.

Најважнији задатак регионалног, као дијела националног мониторинг система, у области Електропривреде је да спријечи хаварије у енергетским постројењима. Њиме се, временски усаглашено, врши оцјењивање стања животне средине региона, као и прогноза квалитета животне средине, те годишње праћење реализације усаглашеног извјештаја.

Локални мониторинг представља систем за праћење нивоа квалитета животне средине локалних размјера и рјешава проблеме те територије при изградњи и експлоатацији енергетског објекта. Резултати локалног мониторинг система могу бити неповољни и као такви да услове забрану изградње или заустављање рада енергетског објекта, чија концентрација загађујућих материја прелази гранично дозвољене вриједности.

Када је ријеч о еколошким аспектима у ЕПЦГ, Термоелектрана је, свакако, главни извор загађења животне средине, емитујући гасове као што су фреони, угљен диоксид и азотни оксиди који разарају озонски омотач Земље, стварајући ефекте „озонске рупе“ и „стаклене баште“. При томе се стварају и значајне количине пепела и шљаке, које се са депоније ваздушним струјама могу далеко заносити и угрозити околну животну средину;

Поред тога, на електроенергетским постројењима постоји могућност исцурења трансформаторског уља (PCB) и загађивања тла и

подземних вода. Треба имати у виду и гас SF6 (сумпор хексафлуорид), који се користи као медиј за гашење лука у коморама високонапонских енергетских прекидача, а који штетно дјелује на озонски омотач и послједује стварање „рупа“ у њему;

Остали штетни утицаји се манифестују у виду утицаја буке, вибрација, разних зрачења, температурних и хемијских утицаја и других штетности које су присутне у скоро свим електроенергетским објектима у одређеном интезитету.

Поред хармонизације законских аката из области животне средине са прописима ЕУ, држава мора да финансијски стимулише компаније и организације на увођењу система управљања заштитом животне средине (ослобађањем од пореза, или њиховим смањењем), укључујући и друге стимулативне мјере.

У пословној политици компаније као што је ЕПЦГ (којој одређене заштиту животне средине треба да је једно од најважнијих циљева), спровођење концепта „Чистија производња“ доводи да се питање заштите животне средине високо позиционира, кроз: поштовање постојећих законских норми; креирање нових законских аката; организацију „еко“ функције по свим дјеловима компаније или организације; увођење стандарда ISO 14001 на нивоу и дјеловима Компаније; побољшање комуникације са заинтересованим странама; развијање свијести и едукацију запослених о потреби и значају животне средине; активно учешће у комисијама Института за стандардизацију Црне Горе, на конференцијама, сајетовањима и другим стручним скуповима.

Контролно-управљачки модел се формира синтезом функција пет блокова, гдје се, поред осталог, за управљање животном средином, поред истраживања, стандарда и препорука, користи оцјењивање перформанси система заштите животне средине, као и анализа животног циклуса итд.

Контролно-управљачки модел: a_{ij} – стандардизовани ниво показатеља квалитета животне средине; b_{ij} – планирани ниво показатеља квалитета животне средине; c_{ij} – оптимизовани ниво показатеља квалитета животне средине; d_{ij} – стварни ниво показатеља квалитета животне средине. (Услов је $b_{ij} \leq c_{ij}$ и $a_{ij} \geq c_{ij}$; за промјену параметра c_{ij} потребно је: $d_{ij} \leq c_{ij}$; док блок контроле укључује се у рад на основу услова $d_{ij} \leq c_{ij}$).

Спровођење истраживања обавља се кроз посебне активности: одређивање мултиплицираног тима и опреме за истраживање, те задатка на основу циљева и граница истраживања; затим метода и технике за истраживање квалитета животне средине; проверу особа са аспекта животне средине, безбједности на раду и здравља; одређивање најважнијих фактора и ризичних утицаја елемената животне средине, као и смјерница за оцјењивање система заштите животне средине; математичко-статистичке обраде резултата истраживања управљања животном средином; оцјене параметара заштите и квалитета животне средине; анали-

тичко-синтетичке интерпретације резултата; доношење закључака.

У области производње, преноса и дистрибуције електричне енергије до потрошача на коришћење, постоје бројни еколошки проблеми који се могу и морају превазићи на глобалном, а посебно на регионалном и националном плану.

Свака компанија или организација, локална управа и држава морају перманентно организовати праћење и побољшање стања животне средине формирањем катастра загађивача животне средине, уз изградњу и поставку контролно-управљачког модела утицајних параметара на квалитет животне средине са мониторинг системом кључних операција.

У оквиру мониторинг система животне средине треба пратити хемијске и физичке последице дјеловања загађивача и промјене у биолошким процесима живог свијета које су настале под утицајем штетних продуката, који, у овом случају, потичу од процеса у електроенергетским објектима Електропривреде.

Сумирајући резултате до којих је у наведеним радовима дошао, када је у питању заштита

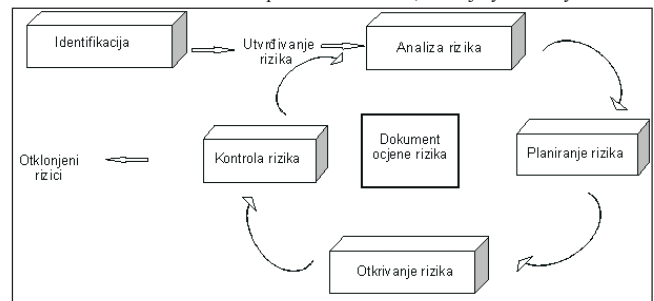

График 1 - Процес проактивног управљања ризицима

животне средине и индустријски удес као ризик у животној средини, инж. Јауковић је извео и одређене закључке. По његовом мишљењу, заинтересоване стране (државе, локалне самоуправе, власници, менаџери, акционари, упослени и добављачи) су дужне да раде, не само на хармонизацији националног законодавства о заштити животне средине са законодавством Европске уније и његовој примјени, него и на прикладној маркетиншкој афирмацији значаја заштите животне средине за људску цивилизацију, едукацији и увећању нивоа знања као предуслову за активности увођења, примјене, приспјивања и унапређења EMS-а организацији. Исто тако, њихова обавеза је да се ан-

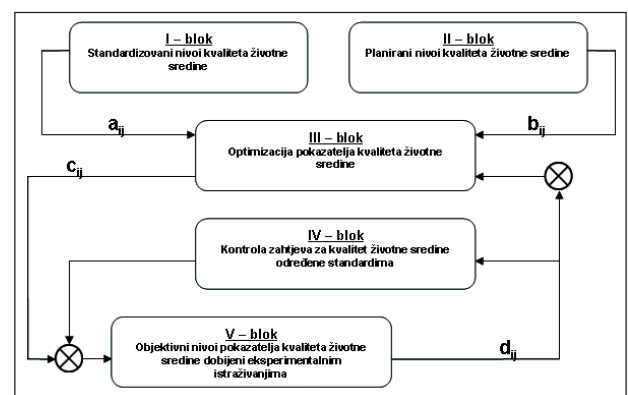

График 2 - Контролно-управљачки модел

гажују и на успостављању регионалног и локалног мониторинга, за критичне операције и изradу катастра загађивача животне средине у циљу смањења ризика и негативних утицаја на животну средину, спровођењем стратешке процјене ризика на животну средину.

У ХЕ »ПЕРУЋИЦА« ЈОШ ЈЕДАН МАГИСТАР ТЕХНИЧКИХ НАУКА

Примјена иновираних технологија у ревитализацији трансформатора

■ Радован Ђукановић, дипл. ел. инж. одбранио магистарску тезу на ЕТФ Универзитета Црне Горе у Подгорици

Средином септембра на Електротехничком факултету у Подгорици Радован Ђукановић, дипл. ел. инж., успјешно је одбранио магистарску тезу под називом **»Праћење општег стања изолације блок трансформатора у ХЕ Перућница и ефекти предузетих мјера на отклањању посљедица старења«** и тиме стекао звање магистра техничких наука.

Озбиљност приступа, иначе прецизном и концизном излагању основних постулата ове магистарске тезе јасно је показала да иза свега стоји темељан научно-истраживачки рад и бројни сати посвећености и самоодрицања.

У томе су му, како је сам рекао, пружици несегичну помоћ и подршку и колеге из **»Перућнице«**.

Према ријечима ментора, проф. др Радомира Лаковића, допринос ове тезе је дефинисање мјера за продужење радног вијека трансформатора, у чему се и успјело, пошто је примјењени процес ревитализације дао веома добре резултате. То је најбоља верификација саме теме која је, између осталог, изабрана због везаности за његово радно мјесто водећег инжењера за енергетске и мјерне трансформаторе и одводнике пренапона у ХЕ **»Перућница«**.

природног старења и деградације. У наставку је приказан концепт превентивног одржавања и испитивања трансформатора током експлоатације, као и опис мјерних метода које се примјењују у дијагностици општег стања уљно-папирне изолације и стања намотаја магнетног кола.

У раду се, даље, табеларно и путем дијаграма приказују резултати мјерења и испитивања, како отпора намотаја, индекса поларизације, угла губитака, струја магнећења и гаснохроматографске анализе садржаја гасова у уљу, тако

Радован Ђукановић

ИЗВОДИ ИЗ БИОГРАФИЈЕ

Радован Ђукановић је рођен 1962. године у Никшићу, гдје је завршио средњу школу, а на Електротехничком факултету у Подгорици, смјер енергетика, дипломирао 1987. године, откада је запослен у ЕПЦГ, односно ХЕ **»Перућница«**.

Прво је обављао послове главног технолога за електричне машине, а затим је распоређен на мјесто водећег инжењера за енергетске и мјерне трансформаторе и одводнике пренапона у Служби техничке припреме и планирања електро одржавања, гдје се и сада налази.

Постдипломске студије на ЕТФ-у (Одсек енергетика, смјер ЕЕС), почео је у јануару 2005. године.

Као аутор или коаутор објавио је више радова на домаћим и међународним конференцијама и симпозијумима.

Са презентације магистарског рада

Материја је изложена кроз три цјелине. У првој цјелини су, како је образложио тему, објаснио Ђукановић, дефинисана и назначена теоријска сазнања, а у преосталом дијелу практична искуства из области превентивног одржавања, испитивања и праћења општег стања и ревитализације енергетских трансформатора.

На почетку се, према ријечима аутора, даје кратак опис уљних енергетских трансформатора, посебно њиховог изолационог система, а затим обрађује проблем њиховог

и физичких, хемијских и електричних карактеристика уља, отпора намотаја, деформације намотаја и магнетног кола и термовизије у посљедњих тридесетак година, уз анализу приказаних резултата и оцјену општег стања, поузданости и преосталог радног вијека анализираних трансформатора.

Поред тога, предочено је да је 2006. године код неких трансформатора на основу испитивања установљено незадовољавајуће опште стање због интензивног процеса деградације чврсте изолације и велике овлажености уља, због чега се приступило њиховој ревитализацији. Наиме, након бројних техно-економских анализа, одлучено је да се ревитализација таквих трансформатора уради примјеном процеса хемијске регенерације уља и сушења и испирања чврсте изолације, што је у раду детаљно приказано.

Специфичност примјењеног процеса је, како је објаснио инж. Ђукановић, у томе што је изведен без коришћења вакуума. Због издрживости трансформаторског суда, који, поред температуре, представља кључну погонску силу процеса сушења, примјењена је иновираних технологија коришћења азота као другог радног флуида, уз континуирано праћење процеса сталним мјерењем садржаја воде и дијелектричне чврстоће уља.

Такође су, казао је Ђукановић, приказани резултати испитивања изолационог система једног ревитализованог трансформатора прије и после тог процеса који су примјењену технологију верификовали са техно-економског аспекта. Регенерисано уље се налази у класи нових уља, а отпори изолације, индекси поларизације и фактори губитака су знатно побољшани, што говори о високом степену ревитализације трансформатора.

Примјењени процес ревитализације, урађен у право вријеме, је, како се наводи у закључку, дао веома добре резултате, чиме је значајно успорен процес старења и деградације изолационог система, односно добијен поуздан рад трансформатора у погону и знатно продужен њихов радни вијек.

Б.М.

ВЕЛИКИ УСПЈЕХ ШК "ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА"

Електропривреда власник дупле круне

Послије освајања црногорског купа ШК „Електропривреда“ из Никшића наставио бербу трофеја – његове витрине са богатом ризницом вриједних награда са домаће и међународне сцене од 27. августа краси и велики побједнички пехар са екипног шампионата Црне Горе

У овогодишњем државном првенству, које је било једно од најквалитетнијих у минулих шест деценија постојања Шаховског савеза Црне Горе, у конкуренцији осам екипа, шахисти Електропривреде из Никшића освојили су 27. августа, такмичењем у Првој црногорској мушкој лиги, на Цетињу, шампионску титулу. Посебна вриједност титуле државног првака је и у томе што је први пут завријеђена на Бергеровом турниру.

Веома квалитетан састав - првотимци **Иван Иванишевић**, **Драган Шолак**, **Драгиша Благојевић**, **Милан Драшко**, **Драган Косић** и **Марко Кривокапић**, а на клупи интермајстори **Ђорђе Контвић** и **Предраг Никач**, био је неприкосновен на турниру у црногорској престоници. Наиме, „струјашима“, који су од првог до последњег кола, изгарали у свакој партији, прво мјесто, нарочито послије меча са највећим ривалом - подгоричком Будућношћу, није долазило у питање.

Уз сав респект према осталим играчима, најуспјешнији такмичар ипак је био будући велемајстор **Марко Кривокапић** са фантастичних 6,5 поена из седам партија, шест је ријешило у своју корист док је само једну

ремизирао. Управо он је донио превагу у пресудном мечу против Подгоричана, побједом над искусним Радојицом Дабетићем, док су остали дуели на пет табли завршени мирољубиво, због чега се може и назвати јунаком турнира.

У ШК „Електропривреда“ Никшић не крију задовољство не само због освојених трофеја у клупском државном првенству, него и због чињенице да су, како кажу, успјели формирати екипу која је спремна и за многе веће домете и подвиге. Што су на једном мјесту окупили младост и искуство највеће заслуге припадају предсједнику Одбора директора Електропривреде Црне Горе **Срђану Ковачевићу** и секретару **Клуба Жељку Мијановићу** који су имали добру процјену око избора првотимаца. Сви су се придржавали договора и за таблом и мимо ње, а овај резултат, како се истиче, само је логичка последица тимског рада, велике озбиљности и одговорности према клубу.

ШК „Електропривреда“ - са побједничким пехаром и медаљама

Шахистима „Електропривреде“ у наредном периоду предстоји још доста обавеза и наступа како у појединачној тако и у екипној конкуренцији, гдје треба оправдати стечени реноме, прије свега у Купу шампиона, европском такмичењу.

У Клубу ипак истичу да их овај успјех неће успавати, јер титула државног првака представља мотив више за нове изазове. То им уједно улива наду и утврђује увјерење да тек долази њихово вријеме и повратка на велика врата древне игре у град под Требјесом, који је својевремено словио за главни шаховски центар Црне Горе.

Да ли ће ангажовати још једно познато име са врха FIDE листе, одлучиће након детаљне анализе минулих наступа у земљи и иностранству,

И.З.

МЕЂУНАРОДНИ ШАХОВСКИ ТУРНИР ЕПЦГ 2009.

Побједник Игор Миладиновић

На Међународном шаховском турниру који Електропривреда Црне Горе традиционално организује као саставни дио прославе

Словеније, као и из Бугарске и Швајцарске, који су се, 18. и 19. августа, у Мотелу „Глава Зете“, надметали за најбољи пласман.

Атмосфера са турнира на Глави Зете

Дана Друштва, учествовало је 70 такмичара из Црне Горе, Србије, Босне и Херцеговине,

директора за Дирекцију Друштва, који је отворио турнир, између осталог је рекао да је Елек-

тропривреда као компанија одређена да доприноси врхунским спортским резултатима навикла да буде у друштву врхунских спортиста. Поред успјеха са националним ватерполо тимом, једна је од ријетких компанија која се може похвалити да има шаховски клуб својевремено и државног првака, екипу састављену од врхунских мајстора и виртуоза древне игре.

Честитајући побједницима, у име Електропривреде, као организатора, и града Никшића као домаћина, он се на затварању турнира захвалио и осталим учесницима на фер и витешком надметању као и челницима Шаховског клуба „Електропривреда“, те организатору турнира и Мотелу „Глава Зете“.

- Електропривреда Црне Горе је поносна што је њен дан у Никшићу, као сједишту Компаније, увеличала оваква спортска манифестација, која је постала традиционална и још примамљивија за такмичаре и поклонице ове древне игре, рекао је Мркић закључујући ову успјелу спортску манифестацију.

И.З.

ИЗЛОЖБА СЛИКА У НИКШИЋУ

„Добра енергија“ за љубитеље умјетности

■ Изложено 17 радова великих мајстора кичице, из збирке Електропривреде, која представљају трајну вриједност и незаобилазан сегмент у каталогу црногорске културне баштине

У Галерији „Никола Први“ у Дворцу краља Николе у Никшићу 14. септембра 2009. године отворена је изложба слика под називом „Добра енергија“. Поставка коју су чинили сликарски радови познатих умјетника са наших простора, представљала је избор из богате збирке Електропривреде Црне Горе.

Представљајући никшићким љубитељима умјетности дјела из респективне збирке умјетнина у власништву националне електроенергетске компаније, **Ранко Војиновић**, извршни директор Електропривреде Црне Горе, на отварању изложбе, под слоганом „Покренимо добру енергију“, казао је да експонати на посјетиоце са посебно израженим осјећајем за естетику и праве вриједности зраче позитивном енергијом.

- Ова платна настала су испод кичице великих мајстора попут Воја Станића, Николе Гвозденовића - Гвозда, Бранка Филиповића – Фиља и других чији ликовни израз, сасвим сигурно, представља трајну вриједност и незаобилазан сегмент у каталогу црногорске културне баштине, нагласио је Војиновић објаснивши да је у сарадњи са Центром за културу Никшић одабрано 17 радова из умјетничке збирке Електропривреде.

- Изложба је само почетак сарадње са овом културном установом и наш мали допринос манифестацији „Септембарски дани“. Уз то, у искреној жељи да културној јавности причинимо још задовољства ускоро би требало очекивати поставку скулптура у власништву црно-

Ранко Војиновић је отворио изложбу

горске Електропривреде, рекао је Војиновић, а затим и најавио израду новог каталога умјетничких дјела из фонду Електропривреде.

Изложба која је обогатила културни живот Никшића била је отворена до 30. септембра.

И.З.

ХЕ „ПИВА“ – ИЗЛОЖБА РАДОВА ЗА АРХИТЕКТОНСКО-УРБАНИСТИЧКО РЈЕШЕЊЕ КОМПЛЕКСА БРАНЕ „МРАТИЊЕ“

Мултифункционални пројекат одрживог развоја

Министарство за уређење простора и заштиту животне средине, у сарадњи са Електропривредом и Савезом архитеката Црне Горе, расписало је међународни Анкетно-програмски конкурс за архитектонско-урбанистичко уређење комплекса бране Мратиње, који је

Б. Гвозденовић: За нову димензију простора око бране ХЕ „Пива“

трајао од 13. јуна до 27. јула 2009. године.

Прву награду освојио је рад загребачких аутора **Крунослава Иванишина** и **Љуљзима Кабашија**, а другу пројекат **Срђана Тадића** и **Небојше Ацића** из Београда.

Изложбу радова пристиглих на поменути конкурс, за који је владало велико интересовање, отворио је 9. октобра у Перјаничком дому у Подгорици **Бранимир Гвозденовић**, министар за уређење простора и заштиту животне средине

По његовим ријечима, у исказивању потребе за вредновањем простора било је неопходно тражити нова архитектонско-урбанистичка рјешења која ће ићи у правцу одрживог развоја, а као посебан изазов у том смислу је објекат који производи струју.

- Сматрали смо да управо таквом објекту кроз посебна амбијентал-

на рјешења треба дати неку нову димензију која ће омогућити да дође до мултифункционалног пројекта који није усмјерен само у правцу производње електричне енергије већ и простора који треба да постане нова туристичка атракција. То је добра порука за планере који пројектују нове индустријске објекте који треба што више да буду усмјерени у правцу одрживог развоја, нагласио је Гвозденовић.

Како је истакао **Драган Чизмовић**, директор ХЕ „Пива“, уређење бране на Мратињу изазвало је велико интересовање стручне јавности, а своје радове на конкурс црногорског Министарства уређења простора и заштиту животне средине доставила су заиста позната и еминентна имена из свијета архитектуре. То довољно говори да је Хидроелектрана „Пива“, поред огромног енергетског значаја, изузетно интересантна и са становишта туристичке валоризације. И заиста, инфраструктура и карактеристике овог енергетског објекта који, као што је познато, дуже од три деценије стабилно ради и производи најквалитетнију електричну енергију, већ на први поглед, упућују на оправданост овакве констатације. Треба ли подсећати на сву љепоту језера дугог четрдесетак километара у два крака, дивљу љепоту којом Пива обилује и атрактивну брану, која је међу шест највећих на „старом континенту“ и сасвим сигурно без премца на Балкану.

- У том смислу су и настојања да се на модеран начин примјерен 21. вијеку те захтјевима и изазовима времена чији смо савременици, ХЕ „Пива“ на прави начин приближи оку туристе и знатижељницима који ће, поред уживања у несвакидашњем амбијенту, након реализације пројекта уређења, имати и прилику да уживају у квалитетним архитектонским рјешењима и додатним садржајима, рекао је Чизмовић, изразивши потом наду да ће до остварења брзо доћи и да ће се награђени радови до краја прилагодити техничким карактеристикама хидроенергетског објекта на Пивском језеру.

- Мотивисани жељом да уз помоћ струке каналишемо неку своју енергију, покушали смо унаприједити фантастичан предидио, кратко су коментарисали првонаграђени архитекти из Загреба.

Министар Гвозденовић је ауторима награђених пројеката уручио пакете.

И.З.

Лист Електропривреде Црне Горе АД Никшић

Електропривреда

ГОДИНА: XXXI

БРОЈ 319

НИКШИЋ

27. НОВЕМБАР 2009.

ISSN 1805136

**СЛУЖБЕНИ
ПРИЛОГ (1)**

ОДЛУКЕ СА VII ВАНРЕДНЕ СКУПШТИНЕ АКЦИОНАРА ЕПЦГ ОД 28.09.2009.

На основу чл. 25. и 44а став 2. тачка 4. Закона о хартијама од вриједности („Сл. лист РЦГ“, бр. 59/00, 10/01 и 28/06), члана 4. Правилника о садржини скраћеног проспекта и о начину и поступку евидентирања затворених понуда властичких и дугорочних дужничких хартија од вриједности („Сл. лист РЦГ“ бр. 34/07) и члана 23. став 4. Статута Електропривреде Црне Горе АД Никшић, VII ванредна Скупштина акционара Електропривреде Црне Горе АД Никшић 28.09.2009. године, донијела је

ОДЛУКУ О ЕМИСИЈИ АКЦИЈА ЗАТВОРЕНОМ ПОНУДОМ УПУЋЕНОМ УНАПРИЈЕД ОДРЕЂЕНИМ ЛИЦИМА

Члан 1.

Електропривреда Црне Горе АД Никшић (у даљем тексту: Друштво), уписана у Регистар емитената код Комисије за хартије од вриједности под ред.бр. 283 издаје трећу емисију акција, серија Д, затвореном понудом која се упућује унапријед одређеним лицима.

Члан 2.

Укупни акцијски капитал Друштва на дан доношења ове одлуке износи 871.037.903,32 € и подијељен је на 113.887.961 акцију појединачне номиналне вриједности 7,6482 €.

Члан 3.

Обим емисије из тачке 1. ове одлуке износи 87.628.157,8074 € и подијељен је на 11.457.357 акција појединачне номиналне вриједности 7,6482 €.

Члан 4.

На упис и уплату акција у укупном обиму ове емисије обавезала се Компанија А2А С.п.А – Италија као прворангирана на тендеру од 14. 02. 2009. године, по Одлуци Савјета за приватизацију бр. 01-340 од 06. 08. 2009. године.

Члан 5.

Купопродајна цијена треће емисије акција из члана 3. ове одлуке износи 8,40 € по акцији.

Члан 6.

Купац из члана 4. ове одлуке ће се о условима емисије обавијестити достављањем скраћеног проспекта за затворену понуду упућену унапријед одређеном лицу.

Члан 7.

Продаја акција ове емисије врши се ванберзански.

Члан 8.

Уплата купопродајне цијене акција из члана 5. ове одлуке врши се у новцу на посебан рачун које Друштво отвори за ову намјену.

Члан 9.

Друштво ће у року од три дана од дана доношења ове одлуке поднијети Комисији за хартије од вриједности захтјев за евидентирање скраћеног проспекта за затворену понуду и евидентирање емисија акција.

Члан 10.

Упис акција из члана 3. ове одлуке почиње наредног дана од дана пријема рјешења Комисије за хартије од вриједности о евидентирању скраћеног проспекта за затворену понуду.

Упис акција из става 1. вршиће се 15 дана од дана почетка уписа.

Члан 11.

Емисија акција затвореном понудом сматраће се успјешном ако унапријед одређено лице у року из члана 10. став 2. ове одлуке упише и уплати све емитоване и понуђене акције.

Друштво задржава право на прекид рока из чл. 10. став 2. ове одлуке уколико прије његовог истека прода све емитоване и понуђене акције.

У случају да емисија акција не успије Друштво ће извршити повраћај уплаћених средстава најкасније у року од 8 дана од дана истека рока из чл. 10. став 2. ове одлуке.

Члан 12.

Средства у износу од 8.613.641,00 € остварена као разлика номиналне вриједности емитованих акција из члана 3. и купопродајне цијене из члана 5. ове одлуке не улазе у састав акцијског капи-

тала Друштва, већ ће се књиговодствено водити као емисиона премија.

И средства из става 1. овог члана користиће се намјенски за инвестирање утврђено скраћеним проспектом затворене понуде.

Члан 13.

Акције издате овом емисијом су обичне акције са правом гласа и купцу као власнику дају следећа права:

- право на управљање,
- право на дивиденду,
- право на учешће у расподјели имовине Друштва у случају стечаја и ликвидације,
- право прече куповине акција у случају повећања капитала Друштва новчаним улозима и
- друга права утврђена законом и Статутом Друштва.

Члан 14.

Друштво ће у складу са прописима и одредбама ове одлуке, након потврде успјешности емисије извршити потребне промјене у Централном регистру Централне депозитарне агенције.

Члан 15.

Лице овлашћено за спровођење активности у вези емисије акција из ове одлуке је Миљивоје Вујачић, ЈМБ 1009955260016, секретар Друштва.

Члан 16.

Ова одлука ступа на снагу даном пријема рјешења Комисије за хартије од вриједности о евидентирању емисије акција за затворену понуду ове емисије.

Број: 10-00-11644

ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋИ,
Никшић, 28.09.2009. год. Ранко Војиновић, дипл.ел.инж, с.р.

На основу чл. 35. став 2. тачка 12. и 53. став 9. Закона о привредним друштвима („Сл. лист РЦГ“ бр. 6/02 и „Сл. лист ЦГ“ бр. 17/07 и 80/08) и чл. 32. став. 2. алинеја 12. Статута Електропривреде Црне Горе АД Никшић, VII ванредна Скупштина акционара Електропривреде Црне Горе АД Никшић, 28.09.2009. године донијела је

ОДЛУКУ О УКИДАЊУ ПРАВА ПРЕЧЕ КУПОВИНЕ АКЦИЈА

Члан 1.

Укида се право прече куповине акција треће емисије Електропривреде Црне Горе АД Никшић (у даљем тексту: Друштво) емитованих Одлуком VII ванредне Скупштине акционара од 28. 09. 2009. године о емисији акција затвореном понудом упућеној унапријед одређеним лицима, постојећим акционарима Друштва.

Члан 2.

Постојећим акционарима из члана 1. сматрају се само они акционари Друштва који су имали тај статус на дан одржавања VII ванредне Скупштине акционара Друштва и доношења Одлуке о емисији акција затвореном понудом упућеном унапријед одређеним лицима бр. 10-00-11644 од 28. 09. 2009. године.

Члан 3.

Ова одлука ступа на снагу даном доношења, а објавиће се у информативном листу Друштва.

Број: 10-00-11647

Никшић, 28.09.2009. год.

ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋИ,
Ранко Војиновић, дипл.ел.инж, с.р.

На основу члана 35. став 6. и 57. став 5. Закона о привредним друштвима („Сл.лист РЦГ“ бр.6/02 и „Сл.лист ЦГ“бр.17/07 и 80/08) и члана 23. став 4. и 32. став 2. алинеја 7. Статута Електропривреде Црне Горе АД Никшић, VII ванредна Скупштина акционара Електропривреде Црне Горе АД Никшић 28.09.2009.године, д о н и ј е л а ј е

ОДЛУКУ О ПОВЕЋАЊУ АКЦИЈСКОГ КАПИТАЛА

1. Повећава се акцијски капитал Електропривреде Црне Горе АД Никшић за износ од 87.628.157,8074€, тако да исти износи 958.666.061,1274 € и подијелен је на 125.345.318 акција појединачне номиналне вриједности од 7,6482 €.

2. Повећање акцијског каптала из тачке 1. ове одлуке врши се на основу успјешно реализоване емисије акција затвореном понудом упућеној унапријед познатим лицима Одлуком VII ванредне Скупштине акционара број 10-00-11644 од 28.09.2009.године.

3. Ова Одлука ступа на снагу даном регистрације Измјена и допуна Статута Друштва и ове Одлуке код ЦРПС.

Број: 10-00-11648

Никшић, 28.09.2009. год.

ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋИ,
Ранко Војиновић, дипл.ел.инж, с.р.

Na osnovu člana 19. Zakona o privrednim društvima ("Službeni list RCG", br. 6/2002 i Službeni list Crne Gore", br. 17/2007, 80/2008) (u daljem tekstu "**Zakon o privrednim društvima**"), Skupština akcionara Elektroprivrede Crne Gore AD Nikšić je dana 28. septembra 2009. godine, donijela

Pursuant to Article 19 of the Companies' Act ("Official Gazette RCG", no. 6/2002 and "Official Gazette of Montenegro", no. 17/2007, 80/2008) (hereinafter the "**Companies' Act**"), the Shareholders' Meeting of Elektroprivreda Crne Gore AD Nikšić has on 28. September 2009, passed

STATUT ELEKTROPRIVREDE CRNE GORE AD NIKŠIĆ

THE STATUTE OF ELEKTROPRIVREDA CRNE GORE AD NIKŠIĆ

Član 1.

Ovim statutom ("**Statut**") se regulišu pitanja od značaja za poslovanje i organizaciju Elektroprivrede Crne Gore AD, Nikšić (u daljem tekstu: "**Društvo**"), a posebno:

- (i) pitanja za koje je Zakonom o privrednim društvima određeno da se regulišu Statutom; i
- (ii) pitanja koja su od zajedničkog interesa za Društvo i njegove akcionare.

I DEFINICIJE

Član 2

U ovom Statutu, osim ukoliko drugačija namjera nije očigledna, sledeći izrazi će u daljem tekstu imati značenje koje je navedeno pored svakog takvog izraza (jednina uključuje množinu i množina uključuje jedninu osim ukoliko kontekst jasno ne ukazuje na suprotno).

Djelatnosti ima značenje koje je tom izrazu dato u Članu 13 ovog Statuta.

Agencija znači Regulatorna Agencija za Energetiku Crne Gore.

CDA znači Centralna depozitarna agencija Crne Gore.

CRPS znači crnogorski Centralni Registar Privrednog suda u Podgorici.

Article 1

This statute (the "**Statute**") regulates the issues which are of importance for the business activities and the organization of Elektroprivreda Crne Gore AD Nikšić (hereinafter the "**Company**"), in particular:

- (i) matters which are according to the Companies' Act regulated by the Statute; and
- (ii) matters which are of joint interest for the Company and its shareholders.

I DEFINITIONS

Article 2

In this Statute, unless the contrary intention is evident, hereinafter the following terms will have the meanings set opposite of each such term (the singular includes the plural and the plural includes the singular unless the context clearly indicates the contrary).

Activities have the meaning ascribed to such term in Article 13 of this Statute.

Agency means the Montenegrin Regulatory Energy Agency.

CDA means the Montenegrin Central Depository Agency.

CRPS means the Montenegrin Central Registry of the Commercial Court in Podgorica.

Direkcija znači organizaciona cjelina Društva koja obavlja kontrolne, stručno-administrativne i druge poslove za potrebe Društva kao cjeline i drugih cjelina Društva.

Elektrogradnja znači organizaciona cjelina Društva koja obavlja poslove izgradnje i održavanja elektroenergetskih objekata i postrojenja Društva.

Izvršni direktor znači izvršni direktor Društva u smislu relevantnih odredaba Zakona o privrednim društvima.

Izvršni rukovodioci znači 5 rukovodioca koji se nalaze na čelu Funkcionalnih cjelina i Organizacionih cjelina, koji su zaduženi da upravljaju poslovanjem Funkcionalnih cjelina i Organizacionih cjelina u skladu sa zakonom i Statutom.

Funkcionalne cjeline znači 3 funkcionalne cjeline Društva: Proizvodnja, Distribucija i Snabdjevanje.

Izveštaj znači godišnji izvještaj pripremljen od strane Izvršnog direktora i Izvršnih rukovodioca koji se podnosi Odboru direktora na usvajanje i koji sadrži sledeće komponente: (i) akcioni plan vezan za poslovanje Društva za predstojeći period od godinu dana, i (ii) pregled rezultata akcionog plana vezanog za poslovanje Društva za poslednji period od godinu dana.

Odbor direktora znači odbor direktora Društva u smislu relevantnih odredbi Zakona o privrednim društvima.

Organizacione cjeline znači Direkcija Društva i Elektrogradnja.

Revizor znači revizor Društva u smislu relevantnih odredaba Zakona o privrednim društvima.

Sekretar znači sekretar Društva u smislu relevantnih odredaba Zakona o privrednim društvima.

Skupština akcionara znači skupština akcionara Društva u smislu relevantnih odredaba Zakona o privrednim društvima.

II OPŠTE ODREDBE

Član 3.

Društvo je osnovano odlukom o transformaciji JEP "Elektroprivreda Crne Gore" Nikšić, br. 1001-2772/1 od 16.10.1998. godine.

Društvo je osnovano radi obavljanja privredne djelatnosti, odnosno proizvodnje, distribucije i snabdjevanje električnom energijom.

Član 4.

Društvo je osnovano na neodređeno vrijeme.

Directorate means the organizational unit of the Company performing supervisory, expert-administrative and other services to the Company as a whole and other units of the Company.

Elektrogradnja means the organizational unit of the Company performing tasks of construction and maintenance of electric energy objects and facilities of the Company.

Executive Director means the executive director of the Company within the meaning of the relevant provisions of the Companies' Act.

Executive Managers means 5 managers heading the Functional Units and the Operational Units, which are in charge of managing the respective Functional and Operational Units in accordance with the law and the Statute.

Functional Units means 3 functional units of the Company: Generation, Distribution and Supply.

Report means an annual report prepared by the Executive Director and the Executive Managers which is submitted for adoption by the Board of Directors and contains the following: (i) action plan in respect of the business of the Company for the upcoming period of one year and (ii) review of results of the action plan in respect of the business of the Company for the preceding period of one year.

Board of Directors means the board of directors of the Company within the meaning of the relevant provisions of the Companies' Act.

Organizational Units means the Directorate of the Company and Elektrogradnja.

Auditor means the auditor of the Company within the meaning of the relevant provisions of the Companies' Act.

Secretary means the secretary of the Company within the meaning of the relevant provisions of the Companies' Act.

Shareholders' Meeting means the shareholders' meeting of the Company within the meaning of the relevant provisions of the Companies' Act.

II GENERAL PROVISIONS

Article 3.

The Company was established by the decision on the transformation of JEP "Elektroprivreda Crne Gore" Nikšić, no.1001-2772/1 as of 16 October 1998.

The Company was established to carry out economic activities, respectively the generation, distribution and supply of electricity.

Article 4

The Company is founded for an indefinite period of time.

Član 5.

Društvo kao svoj dan slavi 19. avgust, dan kada je 1910. godine na Cetinju puštena u rad prva električna centrala.

Način i obilježavanje dana Društva se bliže utvrđuje odlukom Odbora direktora.

Član 6.

Društvo ima pečat, koji je okruglog oblika, i koji sadrži puni naziv Društva i njegovo sjedište.

Odbor direktora posebnim aktom uređuje sadržinu i izgled pečata. Aktom iz ovog stava utvrđuju se lica zadužena za pečate, broj primjeraka pečata, način njihove upotrebe, čuvanje i uništavanje pečata kao i dr.

Član 7.

Društvo ima štambilj, koji je pravougaonog oblika u koji je upisan skraćeni naziv Društva, sa prostorima za upisivanje broja akta i datuma.

Odbor direktora posebnim aktom uređuje način upotrebe, čuvanja i uništavanja štambilja.

Član 8.

Društvo ima svoj amblem koji simbolizuje djelatnost Društva čiji izgled i način korišćenja utvrđuje Odbor direktora.

Član 9.

Društvo ima svoj memorandum, koji u zaglavlju sadrži naziv, sjedište, zaštitni znak, telefon, telefaks, žiro račun i druge podatke utvrđene odlukom Odbora direktora.

Član 10

Društvo u poslovnim pismima i drugim poslovnim dokumentima navodi: (i) naziv pod kojim je Društvo registrovano u CRPS-a; (ii) broj pod kojim je Društvo zavedeno u CRPS-a; (iii) oznaku da je Društvo akcionarsko društvo; (iv) naziv Društva; (v) sjedište Društva; (vi) napomenu da je Društvo u likvidaciji, ako je takav slučaj u pitanju; i (vii) druge podatke utvrđene odlukom Odbora direktora.

III NAZIV DRUŠTVA

Član 11.

Društvo posluje pod nazivom: “Elektroprivreda Crne Gore, akcionarsko društvo za proizvodnju, distribuciju i snabdijevanje električnom energijom“

Skraćeni nazivi Društva su:
“Elektroprivreda Crne Gore AD Nikšić“ i
„EPCG“

Article 5

The Company celebrates 19 August as the Company’s day, which is the day when the first power plant in Cetinje was put into operation.

The manner and marking of the Company’s day is further determined by a decision of the Board of Directors.

Article 6

The Company has a stamp which is circular in shape, and contains the full name of the Company and its seat.

The Board of Directors, by a special act regulates the content and appearance of the stamp. This special act determines the persons responsible for the stamps, the number of copies of the stamp, method of their use, storage and destruction of stamps, etc.

Article 7

The Company has a seal, which is rectangular in shape and in which the abbreviated name of the Company is imprinted, with spaces for entering the number of act and date.

The Board of Directors by special act regulates the use, storage and destruction of the seal.

Article 8

The Company has its own emblem that symbolizes the Company’s activity, the appearance and use of which are determined by the Board of Directors.

Article 9

The Company has a letterhead, which in the header contains the name, headquarters, logo, phone, fax, account and other information established by a decision of the Board of Directors.

Article 10

The Company states the following content in its letters and other business documents: (i) name under which the Company is registered with the CRPS; (ii) the number under which the Company is registered with the CRPS; (iii) an indication that the Company is a joint stock company; (iv) the Company’s name; (v) the Company’s seat; (vi) an indication that the Company is in the process of liquidation, as the case may be; and (vii) other information determined by a decision of the Board of Directors.

III COMPANY’S NAME

Article 11

The Company operates under the name of:
“Elektroprivreda Crne Gore, akcionarsko društvo za proizvodnju, distribuciju i snabdijevanje električnom energijom“

The abbreviated names of the Company are: “Elektroprivreda Crne Gore AD Nikšić“ and
„EPCG“

IV SJEDIŠTE DRUŠTVA

Član 12.

Sjedište Društva je u Nikšiću, Ul. Vuka Karadžića br. 2, Nikšić.

V DJELATNOST DRUŠTVA

Član 13.

Društvo obavlja elektroenergetske djelatnosti propisane Zakonom o energetici, licencama u energetske sektoru i ovim Statutom i to:

- (i) proizvodnja električne energije;
- (ii) distribucija električne energije;
- (iii) snabdijevanje električnom energijom;
- (iv) kupoprodaja električne energije;
- (v) operator distributivne mreže;
- (vi) izgradnja i održavanje elektroenergetskih objekata;
- (vii) projektovanje i nadzor; i
- (viii) druge djelatnosti propisane ovim statutom.

(zajedno u daljem tekstu "Djelatnosti").

Djelatnosti se obavljaju pod šifrom 40101 u unutrašnjem i međunarodnom prometu.

U skladu sa zakonom Društvo preuzima sve poslove, aktivnosti i radnje kojima se ostvaruju i unapređuju Djelatnosti, uključujući i osnivanje drugih društava, sticanja učešća u drugim društvima i ulaganja sopstvenih sredstava u druga društva.

Društvo obavlja i druge djelatnosti koje se uobičajeno obavljaju uz Djelatnosti.

Promjena Djelatnosti reguliše se Statutom Društva, u skladu sa zakonom.

Član 14.

Djelatnost Društva iz člana 13 stav (i) do (v) su djelatnosti od javnog interesa.

Društvo obavlja Djelatnosti na način kojim obezbjeđuje stabilnost poslovanja, uredno i kvalitetno zadovoljavanje potreba potrošača električne energije, efikasnost upravljanja i ostvarivanja poslovnih odnosa sa svim partnerima.

Za obavljanje Djelatnosti, Društvo će pribaviti odgovarajuća odobrenja i licence.

VI ORGANIZACIJA DRUŠTVA

Član 15.

Društvo se organizaciono sastoji od tri Funkcionalne cjeline i dvije Organizacione cjeline.

Funkcionalne cjeline su: Proizvodnja, Distribucija i Snabdijevanje. Organizacione cjeline su Direkcija Društva i Elektrogradnja.

IV COMPANY'S SEAT

Article 12

The seat of the Company is located in Nikšić, Vuk Karadžić Street, no. 2, Nikšić.

V COMPANY'S ACTIVITY

Article 13

The Company performs electric power activities prescribed by the Energy Law, licenses in the energy sector and by this Statute as follows

- (i) generation of electricity;
- (ii) distribution of electricity;
- (iii) supply of electricity;
- (iv) sale and purchase of electricity;
- (v) distribution network operator;
- (vi) construction and maintenance of power facilities;
- (vii) design and supervision; and
- (viii) other activities prescribed by this Statute.

(jointly hereinafter the "Activities").

The Activities are carried out under code 40101 in the internal and international market.

In accordance with the law, the Company undertakes all tasks, activities and actions that realize and promote the Activities, including establishing other companies, acquiring stakes in other companies and investing its own assets into other companies.

The Company performs other activities that are usually performed with the Activities.

A change of the Activities shall be regulated by the Statute, in accordance with the law.

Article 14

Activities of the Company stated in Article 13, Sub-clauses (i) to (v) are activities of public interest.

The Company performs the Activities in a manner which ensures the stability of its business, that the needs of electricity consumers are met regularly and with adequate quality, the efficient management and realization of business relationships with all partners.

The Activities shall be performed on the basis of the appropriate licenses and approvals obtained by the Company.

VI ORGANIZATION OF COMPANY

Article 15

In respect of organization of the Company, the Company consists of three Functional Units and two Operational Units.

The Functional Units are: Generation, Distribution and Supply. The Operational Units are the Directorate of the Company and Elektrogradnja.

Član 16.

Direkcija kao Organizaciona jedinica Društva, se organizuje za obavljanje zajedničkih poslova u Društvu

Elektrogradnja kao Organizaciona cjelina se organizuje za obavljanje djelatnosti izgradnje i održavanja elektroenergetskih objekata.

Član 17.

Organizacija Društva, se bliže uređuje opštim aktom o organizaciji Društva.

Član 18.

Za obavljanje kontrolnih poslova u Društvu formira se tim za internu reviziju.

Radom tima za internu reviziju neposredno koordinira Odbor direktora Društva.

VII ZASTUPANJE DRUŠTVA

Član 19.

Zastupnici

Društvo zastupaju Predsjednik Odbora Direktora i Izvršni direktor u granicama svojih ovlaštenja utvrđenih ovim Statutom i odlukama Odbora direktora.

Odbor direktora, na prijedlog Izvršnog direktora, može kroz usvajanje Izvještaja dati generalno ovlaštenje Izvršnom direktoru, sekretaru Društva i Izvršnom rukovodiocu za zastupanje u pogledu određene vrste odnosno određenog broja poslova Društva.

Član 20.

Punomoćnici

Izvršni direktor i Izvršni rukovodioci u granicama svojih ovlaštenja, mogu dati punomoć zaposlenima u Društvu, kao i licima van Društva da zastupaju Društvo.

Ovlaštenje punomoćnika može biti opšte ili ograničeno na određeni posao ili vrstu posla.

Član 21.

Potpisivanja

Društvo potpisuje zastupnik odnosno punomoćnik potpisom odgovarajućeg akta.

VIII ISTUPANJE I ODGOVORNOST DRUŠTVA U PRAVNOM PROMETU

Član 22.

Društvo je pravno lice sa pravima, obavezama i odgovornostima utvrđenim zakonom i ovim Statutom.

Društvo u okviru Djelatnosti, istupa u pravnom prometu, zaključuje ugovore i obavlja druge pravne radnje.

Article 16

The Directorate as an Organizational Unit of the Company organizes the performance of common tasks in the Company.

Elektrogradnja as an Organizational Unit organizes activities of construction and maintenance of the electric power facilities.

Article 17

The Organization of the Company is regulated in detail by a general act on the organization of the Company.

Article 18

A team for internal audit is formed to perform supervisory tasks in the Company.

The Board of Directors of the Company directly coordinates the team for internal audit.

VII REPRESENTATION OF THE COMPANY

Article 19

Company's Representatives

The Company is represented by the President of the Board of Directors and the Executive Director each within the limits of his/her competence determined by this Statute and the decisions of the Board of Directors.

The Board of Directors, at the proposal of the Executive Director, may, through adoption of Reports, grant general representation authorizations relating to certain tasks under its authority to the Executive Director, Secretary of the Company, and Executive Managers for a particular type and/or number of business activities of the Company.

Article 20

Proxies

The Executive Director and the Executive Managers, within the limits of their competences, may give power of attorney to employees in the Company, and persons outside the Company to represent the Company.

Authorization of the proxy may be general or limited to a specific job or type of activity.

Article 21

Signing

The authorized representative places a signature in the name of the Company on the respective document.

VIII REPRESENTATION AND RESPONSIBILITIES OF THE COMPANY IN LEGAL TRANSACTIONS

Article 22

The Company is a legal person with rights, obligations and responsibilities established by law and this Statute.

The Company, within the limits of the Activities, participates in legal transactions, concludes agreements and performs other legal actions.

Funkcionalne i Organizacione cjeline Društva nemaju svojstvo pravnog lica i u pravnom prometu istupaju u ime i za račun Društva.

Član 23.

Društvo je pravno lice koje je svojom imovinom i obavezama odvojeno od imovine akcionara, osim njihovih akcija u Društvu.

Društvo odgovara za svoje obaveze svojom cjelokupnom imovinom.

Odgovornost akcionara Društva je ograničena do visine vrijednosti njihovih akcija.

IX OSNOVNI KAPITAL

Član 24.

Osnovni kapital Društva iznosi EUR 958.666.061,1274.

Član 25.

Osnovni kapital Društva je podijeljen na 125.345.318 akciju.

Nominalna vrijednost jedne akcije iznosi EUR 7,6482

Sve akcije Društva su obične akcije u dematerijalizovanom obliku.

Član 26.

Akcija predstavlja vlasnički udeo u Društvu, koji se sastoji od upravljačkih prava, prava učešća u raspodjeli profita i drugih prava utvrđenih zakonom i ovim Statutom.

Knjiga akcija Društva se vodi u dematerijalizovanom obliku kod CDA u skladu sa članom 3. Zakona o hartijama od vrijednosti.

X PROMJENA OSNOVNOG KAPITALA

Član 27.

Povećanje osnovnog kapitala

Društvo može povećati akcionarski kapital saglasno Zakonu o privrednim društvima, a u zavisnosti od rezultata poslovanja, dodatnim ulozima svojih akcionara, ili drugih lica kojima izdaje nove akcije.

Akcije nastale povećanjem kapitala novčanim ulozima moraju biti ponuđene, po osnovu prava preče kupovine, postojećim akcionarima srazmjerno broju akcija koje posjeduju, osim ako se to pravo ne ukine u skladu sa Zakonom o privrednim društvima.

Ukoliko je Društvo izdalo zamjenjive obveznice, kapital se može uvećati izdavanjem novih akcija, za koje vlasnici obveznica mogu zamijeniti svoje obveznice.

The Functional and Organizational units of the Company do not qualify at legal entities and they participate in legal transactions in the name and on behalf of the Company.

Article 23

The Company is a legal entity which is, in respect to its property and liabilities, separated from the property of shareholders, except for their shares in the Company.

The Company is liable for its obligations with all of its assets.

The liability of the Company's shareholders is limited to the value of their shares.

IX SHARE CAPITAL

Article 24

The Company's share capital is EUR 958.666.061,1274.

Article 25

The Company's share capital of is divided into 125.345.318 shares.

The nominal value per share is EUR 7,6482.

All of the Company's shares are ordinary shares in dematerialized form.

Article 26

A share represents an interest in the Company, which consists of rights to participate in the Company's management, participate in the distribution of profits and other rights established by law and this Statute.

The Company's Book of shares is kept in a dematerialized form at the CDA in accordance with Article 3 of the Law on Securities.

X CHANGE OF THE SHARE CAPITAL

Article 27

Share Capital Increase

The Company may increase the share capital, in accordance with the Companies' Act and depending on the results of its business activities, by additional contributions from its shareholders or other persons to whom the new shares are issued.

Shares resulting from a share capital increase by monetary contributions must be offered, based on the preemptive rights, to the existing shareholders proportional to the number of shares owned, unless such a right is canceled in accordance with the Companies' Act.

If the Company has issued convertible bonds, the capital may be increased by the issuance of new shares, which can be issued against the convertible bonds.

Odluku o povećanju osnovnog kapitala donosi Skupština akcionara sa najmanje dvotrećinskom većinom (2/3) glasova prisutnih ili zastupanih akcionara u skladu sa Zakonom o privrednim društvima.

Odluka o povećanju akcionarskog kapitala objavljuje se u "Službenom listu RCG", a izmjene Statuta dostavljaju se CRPS.

Član 28.

Smanjenje osnovnog kapitala

Akcionarski kapital može se umanjiti na osnovu odluke Skupštine akcionara, za koju su glasali akcionari koji posjeduju najmanje dvije trećine (2/3) ukupnog broja akcija, a koji su prisutni ili zastupani na Skupštini preko punomoćnika ili putem glasačkih listića.

Obavještenje o sazivanju Skupštine sadrži razloge smanjenja kapitala, kao i način na koji će se smanjiti kapital. Odluka Skupštine akcionara o smanjenju kapitala dostavlja se CRPS-a, koji je podnosi Službenom listu Crne Gore na objavljivanje.

Društvo ne može izvršiti smanjenje kapitala ako ne ponudi dodatne garancije za svoje obaveze svakom povjeriocu koji to zahtijeva, a čija su potraživanja pravovaljana prije dana objavljivanja odluke o smanjenju kapitala. Svaki povjerilac se mora obavijestiti pismenim putem o odluci o smanjenju kapitala.

Društvo ne može dati dodatne garancije u sledećim slučajevima:

- (i) ako ukupna potraživanja povjerilaca, nakon smanjenja kapitala, prelaze vrijednost neto imovine koja je procijenjena;
- (ii) ako su potraživanja već u potpunosti i na pouzdan način obezbijeđena; i
- (iii) ako je svrha smanjivanja kapitala pokriće gubitka.

Prilikom smanjenja kapitala Društvo može poništiti srazmjern broj akcija. Broj svih akcija koje posjeduju akcionari srazmjerno se smanjuje broju akcija koje posjeduje svaki akcionar pojedinačno.

Kapital se smatra umanjnim kada se izmjene Statuta registruju u CRPS-a i objave u Službenom listu CG.

Društvo može, potpuno ili djelimično, izvršiti akcionarima povraćaj njihovih uloga, u skladu sa Zakonom o privrednim društvima.

The decision to increase share capital is made by the Shareholders' Meeting with at least two-third (2/3) majority present or represented in accordance with the Companies' Act.

The decision to increase the share capital shall be published in the "Official Gazette of RCG", and amendments to the Statute shall be submitted to the CRPS.

Article 28

Share Capital Decrease

The share capital may be decreased based on a decision of the Shareholders' Meeting, where shareholders who have at least two-thirds (2/3) of the total number of shares voted, and were present or represented at the Shareholders' Meeting through a representative or through ballots.

The notice of convening the Shareholder' Meeting contains the reasons for decreasing the capital, as well as the manner of decreasing the capital. The decision of the Shareholders' Meeting on decreasing the capital is delivered to the CRPS, which then submits it to the Official Gazette of Montenegro for publication.

The Company may not carry out the decrease of capital if additional guarantees are not offered for its obligations to each creditor that requires it, and whose claims are valid prior to the date of publication of the decision on capital decrease. Each creditor must be informed in writing about the decision on decrease of the capital.

The Company may not provide additional guarantees in the following cases:

- (i) if the total creditor claims, after the decrease of the capital, exceed the value of the estimated net assets;
- (ii) if the claims are already fully and in a reliable way secured; and
- (iii) if the purpose of decrease of the capital is to cover the loss.

While decreasing the capital, the Company may annul a proportionate number of shares. The total number of shares that shareholders have must be proportionally decreased to the number of shares which each shareholder individually owns.

Capital is considered to be decreased when the amendments to the Statute are registered within the CRPS and published in the Official Gazette of CG.

The Company can, fully or in part, return to the shareholders their shares, in accordance with the Companies' Act.

Član 29.

Sticanje sopstvenih akcija

Društvo može kupovati sopstvene akcije odlukom Odbora direktora, na osnovu odobrenja Skupštine akcionara, pri čemu Skupština određuje maksimalan broj akcija koje se mogu kupiti, kao i maksimalnu cijenu koja se može platiti za te akcije.

Rok za kupovinu sopstvenih akcija ne može biti duži od 12 mjeseci od dana donošenja te odluke, a nakon isteka tog roka, akcije se mogu kupiti samo uz novo odobrenje.

Ukupna vrijednost ovako stečenih akcija ne može biti veća od 10% akcionarskog kapitala Društva osim ako su akcije stečene:

- (i) izvršenjem odluke o smanjenju kapitala;
- (ii) prenosom imovine prilikom restrukturiranja; i
- (iii) izvršavanjem zakonskih obaveza ili izvršavanjem sudskih odluka, koja nalaže otkup akcija od manjinskih akcionara u cilju njihovog obeštećenja.

Sopstvene akcije Društva će se poništiti ili deponovati kao sopstvene akcije koje ne daju pravo glasa i pravo na dividendu.

Sopstvene akcije Društvo mora otuđiti u roku od 12 mjeseci od njihovog sticanja. Ako Društvo ne otuđi akcije u tom roku one se poništavaju. Društvo je dužno da registruje broj kupljenih akcija kod CRPS-a.

Društvo neće davati zajmove ili obezbjeđivati drugu vrstu finansijske podrške licu koje namjerava da kupi akcije Društva.

Član 30.

Promjena vlasništva

Društvo će Agenciji prijaviti svaku promjenu vlasništva koja pojedinačno ili zbirno, u odnosu na prethodnu prijavu, prelazi iznos utvrđen aktima Agencije u skladu sa zakonom.

XI PRAVA I OBAVEZE AKCIONARA

Član 31.

Akcionarom u smislu ovog Statuta, smatra se svako fizičko i/ili pravno lice koje je vlasnik najmanje jedne akcije koju je Društvo emitovalo i koje o tome ima odgovarajuću potvrdu, odnosno, ispravu izdatu i ovjerenu od strane Društva, odnosno odgovarajuću ispravu o vlasništvu izdatu od strane nadležnog organa.

Član 32.

Svaki akcionar snosi rizik poslovanja Društva do visine vrijednosti akcija koje posjeduje.

Article 29

Acquisition of Own Shares

The Company may purchase its own shares pursuant to a decision by the Board of Directors, based on the approval of the Shareholders' Meeting, where the maximum number of shares that can be purchased, as well as the maximum price that can be paid for these shares is determined by the Shareholders' Meeting.

The deadline for purchasing own shares can not exceed 12 months from the date of adoption of the decision, and upon expiry of the deadline, the shares may only be bought with a new approval.

The total value of shares acquired in the said manner may not exceed 10% of the Company's share capital unless the shares are acquired by:

- (i) executing the decision on decrease of capital;
- (ii) transferring assets in the process of restructuring; and
- (iii) executing legal obligations or executing court decisions, which requires the purchase of shares from minority shareholders for indemnification purposes.

The Company's own shares shall be either annulled or deposited as own shares which do not bear voting rights and the rights to dividend.

The Company's own shares must be disaffected within 12 months of their acquisition. If the Company does not disaffect shares in the set term, they are voided. The Company is obligated to register the number of shares purchased with the CRPS.

The Company shall not give loans or provide other financial support to a person who intends to purchase the Company's shares.

Article 30

Change of ownership

The Company shall report any change in ownership to the Agency, which individually or cumulatively, in comparison to the previous application, exceeds the amount established by the Agency's acts in accordance with the law.

XI RIGHTS AND OBLIGATIONS OF SHAREHOLDERS

Article 31

A shareholder in terms of this Statute, is every natural and/or legal person which owns at least one share issued by the Company and has the appropriate certificate, i.e. a document issued and certified by the Company or the appropriate document of ownership issued by the competent authority.

Article 32

Each shareholder bears the risk of the Company's business to the amount of the value of shares owned.

Akcionar učestvuje u upravljanju Društvom srazmjerno broju akcija sa pravom upravljanja, direktno ili preko punomoćnika.

Član 33.

Akcionar ima pravo na dividendu, u fiksnom iznosu, srazmjerno vrsti i vrijednosti akcija koje posjeduje.

Dividende se mogu isplaćivati jedino u slučaju postojanja akumulisanog neto profita. U tom slučaju dividende će biti isplaćene svake godine u iznosu koji nije manji od 60% od neto profita.

Ostala prava i obaveze imaoća akcija, utvrđena su zakonom i odlukom Društva o izdavanju akcija i Statutom.

Član 34.

Izvod iz registra koji vodi CDA je dovoljan dokaz o postojanju spiska akcionara ili spiska vlasnika obveznica koje je emitovalo Društvo.

Član 35.

Po osnovu vlasništva akcija, akcionari imaju sledeća prava:

Imovinska prava:

- (i) pravo na profit Društva u obliku dividende u skladu sa Statutom;
- (ii) pravo na srazmjeran dio imovine u slučaju likvidacije Društva;
- (iii) pravo na dobijanje besplatnih akcija, za slučaj povećanja kapitala iz sredstava Društva;
- (iv) prioritarno pravo u sticanju nove emisije akcija i zamjenjivih obveznica, uz ograničenja određena Zakonom o privrednim društvima; i
- (v) druga imovinska prava u skladu sa zakonom i ovim Statutom.

Neimovinska prava:

- (i) pravo da prisustvuju svim Skupštinama akcionara i da glasaju o svim pitanjima osim o pitanjima gdje postoji mogućnost konflikta interesa;
- (ii) pravo da dobiju na lični zahtev, bez naknade, kopiju finansijskih izvještaja, izvještaja Odbora direktora ili izvještaja Revizora;
- (iii) pravo uvida u sjedištima Funkcionalnih i Organizacionih cjelina, najkasnije 30 dana prije održavanja Skupštine kao i na samoj Skupštini akcionara, u kopije finansijskih izvještaja uključujući izvještaj revizora;
- (iv) pravo da da punomoćje drugom licu da glasa na Skupštini akcionara kao njegov punomoćnik ili da obavlja druge pravne radnje. Punomoćje mora biti ovjereno na odgovarajući način, u skladu sa zakonom;
- (v) kao i druga prava u skladu sa zakonom i ovim Statutom.

A Shareholder participates in the management of the Company proportionate to the number of shares with managerial rights, either directly or through a proxy.

Article 33

A shareholder is entitled to a dividend, in a fixed amount, proportional to the type and value of shares owned.

Dividends shall only be paid out in the case of existence of accumulated net profit. In that event the dividends shall be paid every year in the amount not less than 60% of the net profit.

Other rights and obligations of a shareholder are determined by law and a decision of the Company on issuing of shares, and the Statute.

Article 34

An excerpt from the register kept by the CDA is sufficient proof of the existence of the list of shareholders or the list of owners of bonds which were issued by the Company.

Article 35

On the basis of ownership of shares, shareholders have the following rights:

Ownership rights:

- (i) the right to profit of the Company in the form of dividends in accordance with the Statute;
- (ii) the right to a proportionate part of the assets in the event of the Company is liquidated;
- (iii) the right to obtain free shares, in case of a capital increase from Company's funds;
- (iv) preemptive rights in acquiring new shares and replaceable bonds, with limits determined by the Companies' Act; and
- (v) other property rights in accordance with the law and this Statute.

Other rights:

- (i) the right to attend all Shareholders' Meetings and to vote on all issues except on issues where there is a possibility that a conflict of interest exists;
- (ii) the right to receive, upon personal request, free of charge, a copy of financial statements, statements of the Board of Directors and Auditor's reports;
- (iii) the right to inspect at the seats of Functional and Organizational units, at least 30 days before the Shareholder's Meeting as well as on the Shareholder's Meeting, copies of financial statements including the Auditor's report;
- (iv) the right to give power of attorney to another person to vote at the Shareholders' Meeting as its representative or to perform other legal actions. The power of attorney must be certified in an appropriate way, in accordance with the law;
- (v) as well as other rights in accordance with the law and this Statute.

XII ORGANI, ADMINISTRACIJA I REVIZIJA

Član 36.

Organi Društva su:

- (i) Skupština akcionara,
- (ii) Odbor direktora,
- (iii) Izvršni direktor,
- (iv) Sekretar Društva,
- (v) Izvršni rukovodioci, i
- (vi) Revizor.

Član 37.

Skupština akcionara

Skupština akcionara je najviši organ Društva.

Isključivo pravo Skupština akcionara je da:

- (i) donosi izmjene i dopune statuta Društva;
- (ii) bira i razrješava članove Odbora direktora;
- (iii) bira i razrješava Revizora;
- (iv) bira i razrješava likvidatora;
- (v) donosi odluku o raspolaganju imovinom društva (kupovini, prodaji, zakupu, zamjeni, sticanju ili na drugi način raspolaganju) čija je vrijednost veća od 10% knjigovodstvene vrijednosti imovine Društva (imovina velike vrijednosti);
- (vi) donosi odluku o izdavanju obveznica, opcija ili drugih hartije od vrijednosti odnosno instrumenata koji omogućavaju pravo upisa i/ili pravo vlasništva na akcijama u Društvu ili bilo kom licu koje ono kontroliše, odnosno o dodeljivanju prava na sticanje akcija u Društvu ili bilo kom licu koje ono kontroliše;
- (vii) donosi odluku o raspodjeli dobiti i pokriću gubitaka;
- (viii) donosi odluku o povećanju odnosno smanjenju osnivačkog kapitala Društva i zameni akcija jedne klase akcijama druge klase;
- (ix) usvaja godišnje finansijske iskaze i izvještaje o poslovanju Društva, ne uključujući Izvještaje;
- (x) donosi odluku o osnivanju novih privrednih društava čiji je osnivački ulog veći od 1% upisanog kapitala Društva;
- (xi) donosi odluku o dobrovoljnoj likvidaciji Društva, restrukturiranju ili podnošenju predloga za pokretanje stečajnog postupka;
- (xii) odlučuje o politici naknada i o naknadama članova Odbora direktora;

XII CORPORATE BODIES, ADMINISTRATION AND AUDITING

Article 36

The Company's corporate bodies are:

- (i) the Shareholders' Meeting,
- (ii) the Board of Directors,
- (iii) the Executive Director,
- (iv) the Company's Secretary,
- (v) the Executive Managers, and
- (vi) the Auditor.

Article 37

Shareholders' Meeting

The Shareholders' Meeting is the ultimate authority of the Company.

The exclusive right of the Shareholder's Meeting is to:

- (i) adopt amendments and supplements to the statute of the Company;
- (ii) elect and dismiss members of the Board of Directors;
- (iii) elect and dismiss the Auditor;
- (iv) elect and dismiss the liquidator;
- (v) make a decision on the disposal of the Company's assets (purchase, sale, lease, exchange, acquisition or other disposal) the value of which is greater than 10% of the book value of the Company's assets (large value assets);
- (vi) make a decision on issuance of bonds, options or other securities or instruments that allow the right to registration and/or the right of ownership to the shares in the Company or any person controlled by it, or granting the right to acquire shares in the Company or any person controlled by it;
- (vii) make decisions about the distribution of profit and cover of losses;
- (viii) make decisions on the increase or decrease of the the Company's share capital and replacing shares of one class with shares of another class;
- (ix) adopt annual financial statements and reports about the Company's business, save the Reports;
- (x) make a decision on the establishment of new companies whose joint share is more than 1% of the Company's subscribed share capital;
- (xi) make a decision on voluntary liquidation of the Company restructuring or submitting proposals to initiate bankruptcy proceedings;
- (xii) decide on the compensation policy and remuneration of the members of the Board of Directors;

(xiii) odlučuje o ograničavanju ili ukidanju prava akcionara da upišu akcije ili steknu zamjenjive obveznice, uz saglasnost dvotrećinske većine glasova akcionara na koje se ta odluka odnosi; (xiv) odobrava zaključenje ugovora u vezi sa kupovinom imovine od osnivača ili većinskog akcionara Društva, u svim slučajevima kada isplata prevazilazi jednu desetinu kapitala Društva utvrđenog statutom; (xv) raspoláže poslovanjem Društva ili bilo kojim delom poslovanja Društva ili na bilo koji drugi način raspoláže bilo kojim delom Društva ili uspostavlja obezbeđenja nad bilo kojim delom imovine Društva, koji premašuje 10% imovine Društva ili bilo kog lica koje Društvo kontroliše kao što je prikazano u aktuelnom bilansu stanja Društva odnosno lica koje Društvo kontroliše, potvrđenom od strane Revizora (kao što može biti slučaj); (xvi) donosi investicione odluke vrijednosti preko jedne desetine upisanog kapitala Društva; (xvii) odobrava sve sporazume o partnerstvu i zajedničkim ulaganjima; (xviii) odlučuje o pravnom odvajanju funkcionalnih / organizacionih delova Društva, kako je predviđeno trenutno važećim Zakonom o energetici ili njegovim budućim izmenama; (xix) na zahtjev Odbora direktora razmatra pitanja iz njegove nadležnosti koja se odnose na poslovanje Društva; (xx) donosi Poslovnik o svom radu; (xxi) odlučuje o drugim pitanjima utvrđenim Zakonom i ovim Statutom.	(xiii) decide on restricting or eliminating the priority rights of the shareholders to subscribe to shares or acquire replaceable bonds, with the consent of two third majority vote of shareholders to which the decision applies; (xiv) approve conclusion of contracts regarding the purchase of assets from the founders of the Company or the majority shareholder, in all cases where the payment exceeds one tenth of the Company's capital determined by the Statute; (xv) dispose with the Company's business or any business of the Company or in any other way of any of the Company's business activities or establish guarantees against any property of the Company, which exceeds 10% of the Company's property of or any person who is controlled by the Company as shown in the balance of the current state of the Company or a person who is controlled by the Company, confirmed by the Auditor (as the case may be); (xvi) make investment decisions having a value greater than one tenth of the Company's subscribed share capital; (xvii) approve all partnership agreements and joint ventures; (xviii) decide on any legal separation of the functional / organizational units of the Company, as provided under the Energy Law which is in force or its prospective amendments; (xix) discuss, at the request of the Board of Directors, the issues of its competences relating to the Company's operations; (xx) adopt the Rules on its work; (xxi) decide on other matters determined by law and this Statute.

Svi akcionari Društva imaju pravo da prisustvuju Skupštini akcionara. Predsjednik Odbora direktora, Izvršni direktor, Izvršni rukovodioci i Sekretar Društva obavezno prisustvuju Skupštinama akcionara, osim ukoliko nijesu u mogućnosti zbog okolnosti koje su izvan njihove kontrole. Članovi Odbora direktora mogu da prisustvuju Skupštinama akcionara.

Član 38.

Redovna Skupština

Redovna Skupština akcionara je skupština koja se održava jednom godišnje, najkasnije u roku od tri mjeseca nakon završetka svake finansijske godine.

Član 39.

Sazivanje redovne Skupštine

Redovnu godišnju Skupštinu akcionara saziva Odbor direktora.

Po nalogu Odbora direktora, Sekretar Društva organizuje Skupštinu akcionara.

All shareholders of the Company are entitled to attend the Shareholders' Meeting. The Chairman of the Board of Directors, the Executive Director, the Board of Directors and the Secretary of the Company, attend the Shareholder's Meeting, unless unable to do so because of circumstances that are beyond their control. Members of the Board of Directors may attend the Shareholders' Meeting.

Article 38

Annual Shareholders' Meeting

The Annual Shareholders' Meeting of the Company is a meeting held once a year, not later than three months after the end of each financial year.

Article 39

Convening the Annual Shareholders' Meeting

The Annual Shareholders' Meeting is convened by the Board of Directors.

At the request of the Board of Directors, the Secretary of the Company organizes the Shareholders' Meeting.

Ukoliko Odbor direktora ne sazove redovnu godišnju Skupštinu u predviđenom roku, pravo sazivanja Skupštine imaju akcionari čije akcije predstavljaju najmanje 5% akcionarskog kapitala.

Odbor direktora je dužan da obavještenje o sazivanju Skupštine objavi dva puta u najmanje jednom dnevnom listu koji se izdaje u Crnoj Gori.

Obavještenje o sazivanju Skupštine akcionara sadrži:

- (i) mjesto održavanja Skupštine akcionara;
- (ii) datum i vrijeme održavanja Skupštine akcionara; i
- (iii) dnevni red Skupštine akcionara sa obavještenjem gdje akcionari mogu dobiti dodatne informacije o dnevnom redu i o prijedlogu odluka i akata koji će se razmatrati na Skupštini akcionara.

Obavještenje o sazivanju Skupštine akcionara se dostavlja i Komisiji za hartije od vrijednosti najkasnije 30 dana prije održavanja Skupštine akcionara.

Materijali sa prijedlozima odluka koje treba da se razmotre na Skupštini akcionara, izlažu se na uvid akcionarima u sjedištu Društva i upravnim zgradama elektrodistribucija i njihovih poslovnica najmanje 20 dana prije održavanja Skupštine akcionara, ako nije drugačije određeno zakonom i ovim Statutom.

Član 40

Dnevni red redovne Skupštine

Dnevni red Skupštine akcionara utvrđuje Odbor direktora.

Akcionari koji posjeduju najmanje 5% akcionarskog kapitala imaju pravo da zahtijevaju od Odbora direktora proširenje dnevnog reda Skupštine akcionara najkasnije 15 dana prije dana održavanja sjednice, uz prezentiranje predloga odluka koje treba donijeti. Odbor direktora je dužan da proširi dnevni red.

O eventualnim izmjenama dnevnog reda akcionari se obavještavaju na isti način na koji se obavještavaju o održavanju Skupštine i to najkasnije 10 dana prije dana održavanja sjednice.

Skupština akcionara ne može donositi odluke o pitanjima koja nijesu na dnevnom redu.

Ako se Skupština akcionara ne održi, ponovna Skupština akcionara se može održati samo po istom dnevnom redu koji je bio predviđen za Skupštinu koja nije održana.

Član 41.

Postupanje na Skupštini akcionara

Skupštinom akcionara predsjedava Izvršni direktor, ukoliko drugačije ne odluči većina prisutnih ili zastupanih akcionara.

Sekretar sjednice Skupštine akcionara je Sekretar Društva.

Prisustvo akcionara ili njegovog punomoćnika na Skupštini, dokazuje se potpisivanjem liste prisutnih uz prethodnu identifikaciju putem ličnih isprava. Na listi prisutnih iskazuje se i broj glasova koje posjeduje svaki akcionar.

If the Board of Directors does not convey the Annual Shareholders' Meeting within the set term, the shareholders whose shares represent at least 5% of the share capital shall have the right to convey the Annual Shareholders' Meeting.

Board of Directors is obliged to publish the notification about the convening of the Shareholders' Meeting twice, in at least one daily newspaper that is published in Montenegro.

Notice of convening the Shareholders' Meeting includes:

- (i) place of the Shareholders' Meeting;
- (ii) the date and time of the Shareholders' Meeting; and
- (iii) the agenda of the Shareholders' Meeting with information where shareholders can obtain further information about the agenda and the proposed decisions and acts which will be considered at the Shareholders' Meeting.

Notification of convening the Shareholders' Meeting is also provided to the Securities' Commission no later than 30 days before the Shareholders' Meeting.

Materials with decisions proposals that need to be discussed at the Shareholders' Meeting are given to the shareholders in the Company's headquarters and administrative buildings of power distribution and its offices at least 20 days before the Shareholders' Meeting, if not otherwise determined by law and this Statute.

Article 40

The Agenda of the Annual Shareholders' Meeting

The Board of Directors determines the agenda for the Shareholders' Meeting.

Shareholders who have at least 5% of the share capital have the right to demand from the Board of Directors at extension of the agenda of the Meeting no later than 15 days prior to the session being held, with the presentation of the decisions proposals to be adopted. The Board of Directors is obliged to extend the agenda.

In case of possible changes to the agenda shareholders shall be notified in the same way in which they are notified of the Meeting and no later than 10 days prior to the session being held.

The Shareholders' Meeting can not make decisions on issues which are not on the agenda.

If the Shareholders' Meeting is not held, another meeting can be held with the same agenda that was intended for the Meeting, which is not held.

Article 41

Shareholders' Meeting procedures

The Chairman of the Shareholders' Meeting is the Executive Director, unless otherwise decided by the majority of the shareholders present or represented.

The Secretary of the Shareholders' Meeting is the Secretary of the Company.

The presence of a shareholder or his representative at the Shareholders' Meeting is evidenced by signing the list of attendees with the previous identification through personal documents. In the list of attendees the number of votes that each shareholder has is expressed.

Zapisnik sa Skupštine akcionara i listu prisutnih potpisuju predsjedavajući Skupštine, Sekretar Društva i najmanje dva akcionara koje ovlasti Skupština akcionara akcionara.

Uz zapisnik sa sjednice Skupštine akcionara se prilažu: lista prisutnih, kopije punomoćja i glasački listići kojima su se akcionari izjasnili unaprijed ili na Skupštini akcionara Društva.

Zapisnik sa Skupštine akcionara sačinjava se u roku od 15 dana od dana održavanja sjednice i obavezno sadrži: datum, mjesto i vrijeme održavanja Skupštine akcionara, ime predsjedavajućeg, sekretara Skupštine, lica koja ovjeravaju zapisnik, članova radnih tijela Skupštine ako su bila formirana, kvorum, dnevni red, podatke o načinu i rezultatima glasanja i usvojene odluke na Skupštini akcionara.

Član 42.

Kvorum redovne Skupštine

Kvorum redovne Skupštine akcionara čine akcionari koji posjeduju najmanje 51% od ukupnog broja akcija sa pravom glasa, a koji su lično prisutni, ili zastupani preko punomoćnika osim u slučajevima za koje se Zakonom o privrednim društvima ili ovim Statutom zahtjeva drugi kvorum.

Ako se na Skupštini ne postigne potreban kvorum, Skupština akcionara se ponovo saziva najkasnije u roku od 30 dana, od dana sazivanja prethodne, na kojoj kvorum čine akcionari koji posjeduju najmanje 33 % od ukupnog broja akcija sa pravom glasa, a koji su prisutni ili su zastupljeni preko punomoćnika, ili su glasali putem glasačkih listića.

Ako se na Skupštini iz stava 2 ovog člana ne postigne potreban kvorum, treća Skupština akcionara se može sazvati najkasnije u roku od 30 dana od dana sazivanja ponovljene Skupštine, kada se ne zahtijeva postojanje kvoruma, a Skupština akcionara donosi odluke o svim pitanjima koja su na dnevnom redu, nezavisno od broja akcija koje su zastupljene na Skupštini.

Član 43.

Odlučivanje na Skupštini

Za svaku akciju koju poseduje akcionar ima po jedan glas.

Glasanje na Skupštini akcionara se vrši izjašnjavanjem prisutnih akcionara odnosno njihovih punomoćnika usmeno ili pismeno putem glasačkih listića „za” i „protiv” predloga.

Glasanje putem glasačkih listića vrši se na način utvrđen Zakonom o privrednim društvima.

Glasanje putem glasačkih listića je obavezno kada se biraju članovi Odbora direktora i ako to zahtijevaju akcionari ili njihovi punomoćnici koji poseduju najmanje 5 % glasačkih prava na Skupštini akcionara.

Nakon objavljivanja dnevnog reda, akcionari sa pravom glasa, mogu obavijestiti Skupštinu pismeno o svojim glasovima „za” ili „protiv” u vezi sa svakom pojedinačnom odlukom, najkasnije 24 sata prije održavanja Skupštine, ili mogu dati nalog svom punomoćniku pismenim putem u skladu sa članom 41 ovog Statuta.

The minutes of the Shareholders' Meeting and a list of attendees are signed by the Chairman of the Meeting, the Secretary of the Company and at least two shareholders which are empowered by the Shareholders' Meeting.

Enclosed, with the minutes of the Shareholders' Meeting, are: a list of attendees, copies of proxy and ballot papers of the shareholders that have been declared in advance or at the Shareholders' Meeting.

The minutes of the Shareholders' Meeting shall be written up within 15 days of the session and include: the date, place and time of the Meeting, name of Chairman, Secretary of the Meeting, the persons who authenticated the minutes, members of the Meeting, members of the working body if it was formed, a quorum, agenda, and information on the results of voting and the decisions adopted at the Shareholders' Meeting.

Article 42

Quorum of the Annual Shareholders' Meeting

The quorum of the annual Shareholders' Meeting consists of shareholders who have at least 51% of the total number of shares with voting rights, and who are present or represented *via* proxy except in cases where other quorum requirements are determined by the Companies' Act or this Statute.

If at the Shareholders' Meeting the required quorum is not achieved, the Shareholders' Meeting shall re-convene no later than 30 days from the date of convening of the previous one, where a quorum shall consist of shareholders who have at least 33% of the total number of shares with voting rights, which are present or represented through the representative, or have voted by ballot.

If the Meeting mentioned in paragraph 2 of this Article does not achieve a quorum, the third Meeting may be convened no later than 30 days from the date of convening the repeated Meeting, when the existence of a quorum is not required and the Meeting shall make decisions on all issues on the agenda, regardless of the number of shares that are represented in the Meeting.

Article 43

Decision-making of the Shareholders' Meeting

A shareholder has one vote for each share of the Company that is owns.

Voting at the Shareholders' Meeting shall be done by the present shareholders or their representatives declaring, orally or in writing through the ballots "for" and "against" the proposal.

Voting by ballot is carried out in the the manner determined by the Companies' Act.

Voting by ballot is required when the members of the Board of Directors are being elected and if requested by the shareholders or their representatives that have at least 5% of the voting rights at the Shareholders' Meeting.

After publication of the agenda, the shareholders with voting rights can inform the Meeting in writing of their votes "for" or "against" in relation to each decision, at least 24 hours before the session or give instructions to their representative in writing in accordance with Article 41 of this Statute.

Skupština akcionara donosi odluku većinom glasova akcija akcionara prisutnih ili zastupanih preko punomoćnika ili glasačkih listića na sjednici Skupštine, osim u slučajevima kada se za donošenje odluke Zakonom o privrednim društvima i ovim Statutom izričito zahtijeva druga većina.

Član 44.

Vanredna Skupština

Vanredna Skupština akcionara je svaka skupština, osim redovne godišnje Skupštine akcionara.

Član 45.

Sazivanje Vanredne Skupštine

Vanrednu skupštinu akcionara saziva Odbor direktora u slučaju ako:

- (i) akcionari koji imaju najmanje 5% glasačkih prava dostave pisani zahtjev za održavanje Skupštine akcionara;
- (ii) Odbor direktora predlaže da se:
  - mijenja djelatnost Društva;
  - mijenja akcionarski kapital Društva;
  - prije isteka ugovorenog roka mijenja Revizora;
  - mijenja član Odbora direktora prije isteka njegovog mandata;
- (iii) je potrebno razmotriti ozbiljne gubitke Društva ili dati odobrenje Društvu da kupi sopstvene akcije;
- (iv) se odobrava reorganizacija ili prestrukturiranja Društva;
- (v) je nastao paran broj članova Odbora direktora ili je broj članova Odbora direktora pao ispod zakonom utvrđenog minimuma zbog podnošenja ostavke člana prije isteka mandata;
- (vi) to zahtjeva Revizor koji je podnio ostavku;
- (vii) Odbor direktora smatra da određeno pitanje treba razmotriti na vanrednoj Skupštini.

Po nalogu Odbora direktora Sekretar Društva organizuje vanrednu Skupštinu akcionara.

Obavještenje o sazivanju Vanredne Skupštine akcionara objavljuje se u skladu sa postupkom utvrđenim članom 39. ovoga Statuta za redovnu Skupštinu.

Ako se Skupština akcionara ponovo saziva, akcionari moraju biti o tome obaviješteni najmanje 10 dana prije dana održavanja Skupštine akcionara.

Skupština akcionara može biti sazvana bez pridržavanja navedenih rokova, uz uslov da se svi akcionari sa pravom glasa ili njihovi punomoćnici saglase sa tim što će biti priloženo uz zapisnik sa Skupštine.

Akcionarima se mora omogućiti uvid u predloge odluka koje će se razmatrati na Skupštini, najkasnije 20 dana prije dana održavanja sjednice.

The resolution of the Shareholders' Meeting shall be adopted by a simple majority vote of the shares of the shareholders present or represented by a proxy or by ballot, with the exception of cases where resolutions require a higher percentage vote according to the Companies' Act and this Statute.

Article 44

Extraordinary Shareholders' Meeting

An Extraordinary Shareholders' Meeting is any meeting other than the annual Shareholders' Meeting.

Article 45

Extraordinary Shareholders' Meeting

An Extraordinary Shareholders' Meeting is convened by the Board of Directors if:

- (i) the shareholders holding more than 5% of the voting rights, submit a written request for a Shareholders' Meeting;
- (ii) the Board of Directors proposes to:
  - alter the activity of the Company;
  - alter the Company's share capital;
  - remove the Auditor before his/her term of office expires;
  - remove a member of the Board of Directors before his/her term of office expires;
- (iii) such a meeting is required to deal with a serious loss of capital or is required to authorize the Company to purchase its own shares;
- (iv) for approval of the reorganization or restructuring of the Company;
- (v) a director has resigned before his/her term of office has expired causing the number of members of the Board of Directors to fall below the minimum number required or creates an even number of remaining directors; or
- (vi) it is requested by an Auditor who has resigned;
- (vii) the Board of Directors is of the opinion that a matter has arisen which should be dealt with at an Extraordinary Shareholders' Meeting.

Upon request of the Board of Directors, the Secretary of the Company organizes the Extraordinary Shareholders' Meeting.

Notice of convening the Extraordinary Shareholders' Meeting shall be published in accordance with the procedure established by Article 39 of this Statute for Annual Shareholders' Meeting.

If the Shareholders' Meeting is convened again, the shareholders must be informed about it at least 10 days before the day of the Shareholders' Meeting.

The Shareholders' Meeting may be convened without compliance with the deadlines that are listed above, provided that all shareholders with voting rights or their representatives give their consent which shall be added to the minutes of the Meeting.

The shareholders must be provided with proposals of decisions that will be examined in the Meeting, no later than 20 days prior to the date of session.

Član 46.

Dnevni red Vanredne Skupštine

Dnevni red Vanredne Skupštine akcionara utvrđuje Odbor direktora, izuzev u slučajevima kada Privredni sud saziva Skupštinu akcionara.

Odredbe ovog Statuta u vezi sa dnevnim redom, postupanjem, kvorumom i odlučivanjem redovne Skupštine akcionara shodno se primjenjuju i na vanrednu Skupštinu akcionara ukoliko nije eksplicitno drugačije regulisano u pogledu Vanredne Skupštine akcionara.

Član 47.

Ništavost odluka Skupštine akcionara

Privredni sud može poništiti odluku Skupštine akcionara na osnovu tužbe akcionara, članova Odbora direktora ili Izvršnog direktora, ako:

- (i) pitanje o kojem je donijeta odluka nije bilo uvršteno u dnevni red u skladu sa odredbama ovog Statuta i Zakona o privrednim društvima;
- (ii) akti ili odluke koji se obavezno registruju kod CRPS nijesu registrovani u roku koji je utvrđen Zakonom o privrednim društvima;
- (iii) nijesu poštovane odredbe ovoga Statuta i Zakona o privrednim društvima, o sazivanju i održavanju Skupštine akcionara; ili
- (iv) donijeta odluka nije u saglasnosti sa ovim Statutom, Zakonom o privrednim društvima i drugim propisima Crne Gore.

Protiv odluke Skupštine akcionara može se podnijeti tužba Privrednom sudu u roku od 30 dana od dana kada je lice koje podnosi tužbu saznalo za navedenu odluku, a najkasnije u roku od tri mjeseci od dana donošenja odluke.

Član 48.

Odbor Direktora

Odbor direktora, kao organ upravljanja i rukovođenja Društva, je kolektivno tijelo koje bira Skupština akcionara, a čije odluke izvršavaju Izvršni direktor, Sekretar Društva i Izvršni rukovodioci.

Odbor direktora ima 7 članova i njime rukovodi predsjednik Odbora direktora.

Član 49.

Za člana Odbora direktora može biti izabrano samo poslovno sposobno lice koje ima VII stepen stručne spreme ili ekvivalentni stepen obrazovanja, i adekvatna stručno-upravljačka umijeća.

Član Odbora direktora ne može biti:

Article 46

The Agenda of the Extraordinary Meeting

The agenda of the Extraordinary Shareholders' Meeting is determined by the Board of Directors, except in cases when the Commercial Court convenes the Shareholders' Meeting.

The provisions of this Statute in connection with the agenda, procedure, quorum and decision-making of the annual Shareholders' Meeting are accordingly applicable to the Extraordinary Shareholders' Meeting unless explicitly set out otherwise in respect of the Extraordinary Shareholders' Meeting.

Article 47

Nullity of Resolutions of a Shareholders' Meeting

The resolutions of a Shareholders' meeting may be declared null and void by the Commercial Court based on an action of taken by the shareholders, members of the Board of Directors or Executive director, if:

- (i) the issue on which the resolution is adopted has not been included in the agenda in accordance with the procedure established by the Companies' Act;
- (ii) any documents or resolutions which must be registered with the CRPS have not been registered within the time frame prescribed by the Companies' Act;
- (iii) the procedures set down in this Statute and the Companies' Act concerning the convening and holding of the Shareholders' Meeting have not been complied with; or
- (iv) the resolution is not in compliance with this Statute, the Companies' Act or other applicable laws of the Republic of Montenegro.

Any legal challenge to a resolution of the Shareholders' Meeting may be lodged with the Commercial Court no later than 30 days from the day when the person who lodges the appeal learned of its adoption and no later than three months after the adoption of the resolution.

Article 48

Board of Directors

The Board of Directors, as the governing and management authority of the Company, is the collective body elected by the Shareholders' Meeting, whose decisions are implemented by the Executive Director, the Company's Secretary and the Executive Managers.

The Board of Directors has 7 members and is headed by the Chairman of the Board of Directors.

Article 49

Only a person with a business capacity who has VII level of qualification or the equivalent level of qualification, and adequate professional and management skills may be selected as a member of the Board of Directors.

The following persons may not be appointed or elected as members of the Board of Directors:

- (i) lice kome je na osnovu sudske odluke zabranjeno da bude birano za člana Odbora direktora;
- (ii) Revizor Društva;
- (iii) Izvršni direktor;
- (iv) Izvršni rukovodilac; i
- (v) Sekretar Društva.

Član 50

Članove Odbora direktora bira Skupština akcionara. Mandat izabranih članova Odbora direktora ističe na prvoj narednoj redovnoj godišnjoj Skupštini akcionara.

Prilikom izbora Odbora direktora, svaka akcija sa pravom glasa daje broj glasova jednak broju članova Odbora direktora. Kandidati koji osvoje najveći broj glasova, izabrani su za članove Odbora direktora od strane Skupštine akcionara. Akcionar ima pravo da sve svoje glasove da jednom kandidatu ili da ih rasporedi na više kandidata.

Broj mandata za članove Odbora direktora nije ograničen.

Član 51.

Član Odbora direktora može Skupštini akcionara podnijeti ostavku i prije isteka mandata, o čemu je dužan pismenim putem obavijestiti Odbor direktora, unaprijed u roku od 14 dana.

U slučaju podnošenja ostavke člana Odbora direktora ili na drugi način prestanka funkcije člana Odbora direktora, Skupština akcionara na kojoj će biti izvršen izbor novog člana Odbora direktora će biti sazvana što je prije moguće.

Član 52

Član Odbora direktora može zasnovati radni odnos sa Društvom.

Ukoliko član Odbora direktora nije zasnovao radni odnos sa Društvom, članu Odbora direktora može se odrediti naknada za rad, odlukom Skupštine akcionara.

Ako član Odbora direktora zaključi ugovor sa Društvom o naknadi za njegov rad u Odboru direktora, ili je u radnom odnosu sa Društvom, sve bitne odredbe takvih ugovora moraju se pokazati u godišnjem finansijskom izvještaju Društva.

Član 53.

Odbor direktora upravlja Društvom, donosi odluke i preuzima aktivnosti koje smatra korisnim za poslovanje i implementaciju svrhe i predmeta poslovanja Društva, osim (i) odluka i/ili poslova koji su izričito u nadležnosti Skupštine akcionara i (ii) odluka i/ili poslova koji su u nadležnosti Izvršnog Direktora ili Izvršnih rukovodilaca, koje će biti direktno preduzimate od strane ovih organa društva.

U skladu sa sadržajem prvog stava ovog Člana, Odbor direktora:

- (i) a person who, by virtue of a disqualification court order may not be elected as a Director;
- (ii) the Auditor of the Company.
- (iii) the Executive Director;
- (iv) the Executive Managers; and
- (v) the Secretary of the Company.

Article 50

Members of the Board of Directors are elected by the Shareholders' Meeting. The mandate of an elected member of the Board of Directors expires on the subsequent ordinary annual Shareholders' Meeting.

When electing the Board of Directors, each share with voting rights gives the number of votes equal to the number of members of the Board of Directors. Candidates, who receive the highest number of votes, shall be elected for the members of the Board of Directors by the Shareholders' Meeting. A shareholder has the right to give all of his votes to one candidate or to assort its votes to more candidates.

The number of mandates for members of the Board of Directors is not limited.

Article 51

A member of the Board of Directors may submit his/her resignation before the expiry of the mandate to the Shareholders' Meeting and is obliged to notify the Board of Directors in writing, 14 days in advance.

In the event of a member of the Board of Directors submitting his/her resignation or otherwise terminating their membership of the Board of Directors, the Shareholders' Meeting at which the election of a new member of the Board of Directors will take place will be convened as soon as possible.

Article 52

A member of the Board of Directors may become an employee of the Company.

If the member of the Board of Directors does not become an employee of the Company, the remuneration of the member of the Board of Directors may be determined by a decision of the Shareholders' Meeting.

If a member of the Board of Directors concludes a contract with the Company regarding the remuneration for his/her work on the Board of Directors, or is employed with the Company, all relevant provisions of such agreement must be shown in the Company's annual financial report.

Article 53

The Board of Directors manages the Company, makes decisions and takes actions considered useful for business purposes and the implementation of business activities of the Company, except for (i) decisions and/or activities that are explicitly within the competence of the Shareholders' Meeting and (ii) decisions and / or activities in the competences of the Executive Director or Executive Managers, which shall be directly dealt with by those respective corporate bodies.

As per the provisions of the first paragraph of this Article, the Board of Directors:

<ul style="list-style-type: none"> (i) usvaja Izvještaje; (ii) saziva redovnu i vanrednu Skupštinu akcionara; (iii) utvrđuje poslovnu politiku; (iv) usvaja konsolidovani poslovni plan Društva, biznis planove Funkcionalnih i Organizacionih cjelina i daje smjernice za ostvarivanje istih; (v) utvrđuje unutrašnju organizaciju i sistematizaciju Društva; (vi) priprema predlog strategije razvoja Društva; (vii) utvrđuje strukturu i sastav menadžmenta i administracije Društva; (viii) usvaja, periodični i utvrđuje godišnji finansijski izvještaj Društva; (ix) usvaja godišnji i periodični izvještaj o sprovođenju poslovne politike; (x) predlaže raspodjelu dobiti i pokriće gubitaka; (xi) stara se i odgovara za zakonitost rada Društva; (xii) donosi opšta akta koja ne donosi Skupština akcionara; (xiii) bira predsjednika Odbora direktora iz svojih redova; (xiv) imenuje i razrješava Izvršnog direktora, Sekretara Društva, Izvršne rukovodioce i članove menadžmenta; (xv) imenuje članove tima za internu reviziju; (xvi) usvaja elaborat o rezultatima obavljenog popisa imovine i obaveza Društva; (xvii) predlaže osnivanje novih privrednih društava čiji je osnivački kapital manji od 1% kapitala Društva; (xviii) imenuje predstavnike u organima Društava čiji je osnivač i daje im smjernice i uputstva kojih se obavezno pridržavaju. (xix) razmatra izvještaje o poslovanju Društva; (xx) odlučuje o poslovnoj saradnji i povezivanju sa drugim društvima; (xxi) donosi Poslovnik o svom radu; (xxii) upravlja i rukovodi Društvom i organizuje i vodi poslove Društva u pogledu odluka i radnje osim onih koje su u nadležnosti drugih organa (xxiii) odobrava ugovore u pogledu pojedinačnih investicija vrijednosti veće od EUR 2.000.000; (xxiv) odobrava ugovore u pogledu investicija vrijednosti veće od EUR 10.000.000 tokom kalendarske godine; (xxv) donosi odluke o prodaji i/ili opterećenju imovine vrijednosti veće od EUR 2.000.000; 	<ul style="list-style-type: none"> (i) adopts the Reports; (ii) convenes the Annual, and Extraordinary Shareholders' Meeting; (iii) determines business policies; (iv) adopts the Company's consolidated business plan, business plans for the Functional and Organizational units and provides guidelines for the implementation of the same; (v) determines the internal organization and systematization of the Company; (vi) prepares a proposal strategy for development of the Company; (vii) determines the structure and composition of management and administration of the Company; (viii) adopts, periodical and annual financial report of the Company; (ix) adopts the annual and periodic report on the implementation of business policy; (x) proposes the distribution of profit and cover of losses; (xi) takes care of and is responsible for the legality of the Company's work; (xii) adopts general acts which are not adopted by the Shareholders' Meeting; (xiii) elects the Chairman of the Board of Directors; (xiv) appoints and dismisses the Executive Director, Secretary of the Company, Executive Managers and members of the management (xv) appoints the internal audit team members; (xvi) adopts an analysis of the results of the inventory of the Company's assets and liabilities; (xvii) proposes the establishment of new companies whose founding capital is less than 1% of the capital the Company; (xviii) nominates representatives to the Company's corporate bodies and gives them guidelines and instructions that are mandatory; (xix) considers reports about the Company's business; (xx) decides on business cooperation and networking with other companies; (xxi) enacts the Rules of Procedure on their work; (xxii) controls and manages the Company and organizes and manages the Company's activities in respect of decisions and actions, except for those which are under authority of other bodies; (xxiii) approves agreements in respect of individual investments in excess of EUR 2,000,000; (xxiv) approves agreements in respect of investments jointly in excess of EUR 10,000,000 during a calendar year; (xxv) decides on sale and/or encumbrance of assets in excess of EUR 2,000,000;
--	--

(xxvi) odlučuje o kupovini ili prodaji električne energije u vrijednosti većoj od EUR 5.000.000; (xxvii) bez uticaja na tačku (xxvii) gore, odlučuje o sprovođenju javne nabavke i utvrđuje kriterijume za javne nabavke u vrijednosti preko EUR 1.000.000; (xxviii) odlučuje o uzimanju i/ili davanju zajmova pojedinačne vrijednosti veće EUR 2.000.000; (xxix) odlučuje o uzimanju i/ili davanju zajmova vrijednosti veće od EUR 10.000.000 u toku jedne kalendarske godine; (xxx) odobrava ugovore sa i/ili prihvata obaveze u korist Povezanih lica, uključujući ali se ne ograničavajući na ugovore o zajmu i ugovore o pružanju konsultantskih usluga; (xxxi) odlučuje o otvaranju računa Društva u inostranstvu; (xxxii) odobrava zaključenje poravnania u vrijednosti preko EUR 500.000; (xxxiii) odlučuje o osnivanju zavisnih društava, čiji je osnivački kapital do 1% kapitala Društva; (xxxiv) obavlja i druge poslove utvrđene Zakonom o privrednim društvima i ovim Statutom.	(xxvi) decides on purchase or sale of electricity in excess of EUR 5,000,000; (xxvii) without prejudice to point (xxvii) above, decides on conducting public procurements and determine the criteria thereof in excess of EUR 1,000,000; (xxviii) decides on taking and/or giving loans in excess of EUR 2,000,000 separately; (xxix) decides on taking and/or giving loans jointly in excess of EUR 10,000,000 during a calendar year; (xxx) approves agreements with and/or undertake obligations in favor of Affiliates, including but not limited to, loan agreements and agreements on provision of consultancy services; (xxxi) decides on opening of Company bank accounts abroad; (xxxii) approves settlements in excess of EUR 500,000; (xxxiii) decides on establishing subsidiaries, whose founding capital amounts up to 1% of the share capital of the Company; (xxxiv) performs other tasks determined by the Companies' Act and this Statute.

Predsjednik i članovi Odbora direktora obavezno prisustvuju sjednicama Skupštine akcionara na kojima su dužni da odgovore na postavljena pitanja od strane akcionara u vezi sa materijalom i predloženim tačkama dnevnog reda.

The Chairman and members of the Board of Directors shall attend the sessions of the Shareholders' Meeting at which they are obliged to respond to questions from shareholders in connection with the material and the proposed agenda items.

Član 54.

Obaveze Odbora direktora

Obaveze Odbora direktora su:

- (i) da postupaju savjesno i rade u korist Društva;
- (ii) da postupaju sa pažnjom dobrog privrednika i uz primjenu pravila struke prilikom odlučivanja;
- (iii) da obezbijede primjenu odgovarajućih mjera radi kontrole poslovanja i preuzimanja obaveza od strane Društva;
- (iv) da učestvuje u razmatranju svakog pitanja o kojem Odbor direktora odlučuje;
- (v) da koristi ovlašćenja u korist Društva;
- (vi) da prijave Skupštini akcionara svaku korist ili privilegiju koju imaju u Društvu pored nadoknade za rad.

Član Odbora direktora upravlja poslovanjem Društva sa pažnjom dobrog privrednika, u razumnom uvjerenju da djeluje u najboljem interesu Društva. On ne odgovara Društvu za štetu prilikom donošenja uobičajenih poslovnih odluka, ukoliko je postupao sa pažnjom dobrog privrednika i poštovao pravila struke, u razumnom uvjerenju da djeluje u najboljem interesu Društva.

Article 54

The Duties of the Board of Directors

The duties of the Board of Directors shall be:

- (i) to act in good faith for the benefit of the Company as a whole;
- (ii) to exercise due diligence and skill when making decisions;
- (iii) to assure that appropriate measures are taken to adequately oversee the Company's activity and account for all material transactions;
- (iv) to give adequate consideration to matters to be decided by the Board of Directors;
- (v) to use its powers for the benefit of the Company;
- (vi) to disclose to the Shareholders' Meeting any benefits that have been granted to them by the Company in addition to their fee.

A member of the Board of Directors must use the care of a prudent businessman, in reasonable belief that he/she is acting for the benefit of the Company. He/she is not liable to the Company for damage in making ordinary business decisions provided that he/she acted with due care and skill in the reasonable belief that he/she was acting in the best interest of the Company.

Ako se prava akcionara, utvrđena Zakonom o privrednim društvima i ovim Statutom Društva, ostvaruju u sudskom postupku, članovi Odbora direktora zajednički će nadoknaditi troškove postupka i štetu koju su pretrpjeli akcionari zbog nepoštovanja njihovih prava. Za štetu i troškove postupka neće odgovarati član Odbora direktora koji je svoju nesaglasnost sa odlukom po osnovu koje je akcionar pretrpio štetu unio u zapisnik, kao i član Odbora direktora koji nije prisustvovao sjednici Odbora direktora, a svoje neslaganje sa odlukom je izrazio pismenim putem Odboru direktora odmah nakon saznanja o donesenoj odluci.

Članovi Odbora direktora imaju jednako pravo glasa.

Član Odbora direktora nema pravo glasa, kada Odbor direktora odlučuje o pitanju njegove materijalne odgovornosti ili njegovog rada u Društvu.

Članovi Odbora direktora su dužni da čuvaju poslovne tajne Društva.

Član 55.

Predsjednik Odbora direktora

Odbor direktora između svojih članova bira predsjednika Odbora.

Predsjednik Odbora direktora:

- (i) saziva i predsjedava sjednicama Odbora direktora,
- (ii) prati i osigurava implementaciju odluka Odbora direktora,
- (iii) vrši i druge poslove u skladu sa ovim Statutom i zakonom.

U odsutnosti predsjednika zamjenjuje ga član Odbora direktora koga predsjednik Odbora direktora odredi ("**Zamenik predsjednika**").

Član 56.

Skupština akcionara će razriješiti dužnosti člana Odbora direktora ukoliko on :

- (i) ne zadovoljava predviđene uslove za njegovo imenovanje na datu funkciju; ili
- (ii) materijalno ne uspe da postigne predviđene rezultate za datu funkciju; ili
- (iii) suštinski djeluje u suprotnosti sa bilo kojim zakonom, propisom ili Statutom Društva.

Član 57.

U svrhu upravljanja Društvom u cilju sticanja profita Odbor direktora će dodijeliti određene zadatke i ovlašćenja Izvršnom direktoru i Izvršnim rukovodiocima, ukoliko takva ovlašćenja nisu Zakonom o privrednim društvima ili ovim Statutom Društva predviđena da su u isključivoj nadležnosti Odbora direktora ili Skupštine akcionara Društva.

If the rights of the shareholders provided for in the Companies' Act and in this Statute have been enforced by shareholders through legal proceedings, the members of the Board of Directors shall jointly refund the legal expenses and compensate the damages incurred by the shareholders because of the disregard of their rights. A member of the Board of Directors shall not be held responsible for damages and expenses if her/his disagreement with the decision on the basis of which the shareholder suffered damage was recorded in the minutes, as well as a member of the Board of Directors who did not attend the session of the Board of Directors, and their disagreement with the decision is expressed in writing to the Board of Directors immediately after receiving information about the enacted decision.

The members of the Board of Directors have equal voting rights.

A member of the Board of Directors has no right to vote, when the Board of Directors decides on the issue of its material responsibilities or his work in the Company.

The members of the Board of Directors are obliged to keep business secrets of the Company.

Article 55

Chairman of Board of Directors

The Board of Directors among its members elects the chairman of the Board of Directors.

The chairman of the Board of Directors:

- (i) convenes and chairs the sessions of the Board of Directors,
- (ii) monitors and ensures the implementation of decisions of the Board of Directors,
- (iii) performs other tasks in accordance with this Statute and the law.

In the absence of the chairman the member of the Board of Directors appointed by the chairmen acts as his/her replacement ("**Deputy chairman**").

Article 56

The Shareholders' Meeting shall relieve a member of the Board of Directors from his/her duties if he/she:

- (i) fails to meet the criteria set down for his/her appointment to the given office; or
- (ii) fails materially to meet the performance requirements of the given office; or
- (iii) acts in violation in any material respect of any law or regulation or the Company's statute..

Article 57

For the running of the Company as a going concern the Board of Directors shall assign specific tasks and transfer specific powers to the Executive Director and the Executive Managers, provided such tasks and powers are not in the exclusive competence of the Board of Directors or the Shareholders' Meeting of the Company as set out by the Companies' Act.

Član 58.

Pravo da sazove sjednicu Odbora direktora ima predsjednik Odbora direktora, a u njegovom odsustvu Zamjenik predsjednika. Sjednicu Odbora direktora mogu zakazati i drugi članovi Odbora, pod uslovom, da se sa tim saglasilo više od polovine članova. Sazivanje sjednice Odbora direktora može tražiti Izvršni direktor i na njegov zahtjev, predsjednik Odbora direktora, odnosno njegov zamjenik je dužan sazvati sjednicu Odbora direktora, u roku od 5 dana nakon dobijenog zahtjeva Izvršnog direktora.

Sjednica Odbora direktora može se održati ako je prisutna većina članova Odbora direktora, a odluke se donose ako najmanje polovina prisutnih članova Odbora direktora glasa za njih.

U slučaju jednakog broja glasova, glas predsjednika Odbora direktora je odlučujući.

Član Odbora direktora nema pravo glasa kada Odbor odlučuje o pitanju njegove materijalne odgovornosti ili njegovog rada u Društvu.

Član 59.

Ostala pitanja vezana za rad Odbora direktora bliže se uređuju Poslovnikom o radu odbora Direktora.

Član 60.

Izvršni direktor

Tekućim poslovanjem Društva rukovodi Izvršni direktor koji takođe kontroliše sprovođenje tekućeg poslovanja. Pored opštih uslova za imenovanje predviđenih zakonom, Izvršni direktor mora ispunjavati uslove koji važe za izbor članova Odbora direktora u skladu ovim Statutom.

Mandat Izvršnog direktora traje 4 godine i može biti ponovo imenovan.

Izvršnog direktora imenuje i razrješava Odbor direktora, koji sa Izvršnim direktorom zaključuje poseban ugovor kojim se utvrđuju njegova prava, obaveze i odgovornosti.

Član 61.

Izvršni direktor može biti razriješen i prije isteka vremena na koje je imenovan kad to odluči Odbor direktora.

Odbor direktora će obavezno donijeti odluku o razrješnju Izvršnog direktora prije isteka mandata ako postoji bilo koji od sledećih uslova:

- (i) ako postoji lični zahtjev za razrješnje;
- (ii) ako ne ispunjava predviđene uslove za imenovanje na datu funkciju;
- (iii) faktički ne postigne očekivane rezultate za datu funkciju;
- (iv) suštinski deluje u suprotnosti sa bilo kojim relevantnim zakonom, propisom ili Statutom.

Article 58

The right to call a meeting of the Board of Directors shall be vested in the chairman of the Board of Directors and, in her/his absence, the Deputy chairman. Other members may call a meeting of the Board of Directors provided that more than half of the members approve thereof. Convening a meeting of the Board of Directors may be requested by the Executive Director and at his/her request, the chairman, or the Deputy chairman shall call a session of the Board of Directors, within 5 days after receiving such request from the Executive Director.

A meeting of the Board of Directors shall be valid if attended by more than half of the members and a decision shall be valid if at least half of the Board members present vote in favor of it.

In the event of a tie, the chairman of the Board of Directors shall have the casting vote.

A member of the Board of Directors shall have no right to vote when the Board of Directors is deciding on issues pertaining to his/her material responsibility or his/her personal work in the Company.

Article 59

Other issues related to the work of the Board of Directors are regulated in more detail by the Rules of Procedure of the Board of Directors.

Article 60

The Executive Director

The day-to-day business of the Company is under the management and supervision of the Executive Director. In addition to general conditions for the appointment envisaged under Montenegrin law, the Executive Director must meet the conditions that apply for the selection of members of the Board of Directors in accordance with this Statute.

The mandate of the Executive Director is for 4 years and may be re-appointed.

The Executive Director is appointed and dismissed by the Board of Directors, who with the Executive Director concludes a separate contract to determine its rights, obligations and responsibilities.

Article 61

The Executive Director may be dismissed before expiration of the term for which he was appointed if so decided by the Board of Directors.

The Board of Directors shall be required to pass a decision on the dismissal of the Executive Director before expiration of the mandate if there are any of the following conditions:

- (i) if there is a personal request for dismissal;
- (ii) if requirements for appointment to the office are not met;
- (iii) expected results for the function are not met;
- (iv) essentially acts in conflict with any relevant law, regulation or the Statute.

Član 62.

U slučaju podnošenja ostavke Izvršnog direktora ili na drugi način prestanka funkcije, sjednica Odbora direktora na kojoj će biti izvršen izbor novog Izvršnog direktora će biti sazvana što je prije moguće.

Član 63.

U skladu sa odlukama Odbora direktora, Izvršni direktor obavlja poslove vezane za tekuće poslovanje Društva, uključujući ali se ne ograničavajući na slijedeće :

- (i) odgovoran je za sastavljanje Izvještaja i podnosi ih Odboru direktora na usvajanje;
- (ii) sprovodi Izvještaje koji su usvojeni od strane Odbora direktora;
- (iii) sprovodi odluke Odbora direktora iz nadležnosti Odbora direktora;
- (iv) zaključuje ugovore;
- (v) otvara račune u bankama u skladu sa ovim Statutom;
- (vi) odlučuje o zapošljavanju i prestanku radnog odnosa u Društvu;
- (vii) izdaje naloge i uputstva koji su obavezni za sve zaposlene u Društvu; i
- (viii) izvršava druge obaveze koje su neophodne za dobrobit Društva, u okviru ovlašćenja Izvršnog direktora.

Član 64.

Sekretar Društva izvršava stručno-administrativne radnje oko pripremanja, sazivanja i održavanja sjednica Skupština akcionara, odgovoran je za arhiviranje zapisnika i materijala za sjednice Skupština, stara se za izvršavanje obaveza Društva prema akcionarima i prema državnim organima nadležnim za hartije od vrijednosti i evidencije prometa akcija Društva i ima druga ovlašćenja u skladu sa zakonom.

Član 65.

Sekretar Društva je odgovoran za dostavljanje dokumenata i podataka za upis kod CDA i CRPS-a.

Član 66.

Izvršni rukovodioci

Tekuće poslovanje Funkcionalnih cjelina i Organizacionih cjelina je u nadležnosti Izvršnih rukovodioca koji takođe kontrolišu sprovođenje tekućeg poslovanja u okviru ovlašćenja utvrđenih ovim Statutom, po nalogu Izvršnog direktora, i uključuje, bez ograničenja, sledeća ovlašćenja svakog od Izvršnih rukovodioca da:

- (i) organizuje proces rada Funkcionalne cjeline odnosno Organizacione cjeline i njom rukovodi;

Article 62

In the event that the Executive Director submits his/her resignation or otherwise relinquishes his/her function, a session of the Board of Directors shall be convened at which the election of a new Executive Director will take place as soon as possible..

Article 63

In accordance with the decisions of the Board of Directors, the Executive Director performs day-to-day management duties in respect of the Company, including but not limited to the following:

- (i) is responsible for the completion of the Reports and their submission to the Board of Directors for adoption;
- (ii) implements the Reports which have been adopted by the Board of Directors;
- (iii) implements the decisions of the Board of Directors which are in the competence of the Board of Directors;
- (iv) concludes contracts;
- (v) opens bank-accounts in accordance with this Statute;
- (vi) decides on recruitment and termination of labour contracts in the Company;
- (vii) issues orders and instructions that are mandatory for all employees in the Company; and
- (viii) carries out other obligations that are necessary for the benefit of the Company, within the competences determined for the Executive Director.

Article 64

The Secretary of the Company performs professional-administrative activities related to preparing and convening sessions of the Shareholders' Meeting, is responsible for archiving of minutes and materials for the Shareholders' Meeting, takes care of performance of obligations of the Company towards shareholders and to state authorities responsible for securities transactions, and recording the trade of the Company's shares of the Company and has other competences in accordance with law.

Article 65

The Secretary of the Company is responsible for the submission of documents and data for registration with the CDA and CRPS.

Article 66

Executive Managers

The day-to-day business of the Functional Units and Organizational Units is under the management and supervision of the Executive Managers as per the competences established by this Statute, in accordance with the instructions of the Executive Director, and includes without limitation the following duties performed by each of the Executive Managers:

- (i) organizes and manages the working process of the Functional Unit or the Organizational Unit, as applicable;

(ii) se stara o i odgovara za zakonitost rada Funkcionalne cjeline odnosno Organizacione cjeline i sprovođenja odnosnih licenci; (iii) priprema i predlaže Izvršnom direktoru unutrašnju organizaciju i sistematizaciju radnih mjesta Funkcionalne cjeline odnosno Organizacione cjeline; (iv) priprema i predlaže poslovni plan i planove razvoja Funkcionalne cjeline odnosno Organizacione cjeline; (v) priprema zahtjeve za izdavanje licenci i predlaže ih Izvršnom direktoru; (vi) sačinjava prijedloge kodeksa i drugih akata koji se odnose na rad Funkcionalne odnosno Organizacione cjeline i dostavlja ih Izvršnom direktoru; (vii) priprema periodični i godišnji izvještaj o radu i poslovanju Funkcionalne cjeline odnosno Organizacione cjeline sa finansijskim iskazima; (viii) priprema i predlaže pravila i propise neophodne za rad Funkcionalne cjeline odnosno Organizacione cjeline koje donosi Odbor direktora ili Agencija; (ix) rukovodi radom direkcije Funkcionalne cjeline odnosno Organizacione cjeline usvajajući odluke koje su obavezujuće za direkciju; (x) predlaže raspored zaposlenih u Funkcionalnoj cjelini odnosno Organizacionoj cjelini; (xi) odlučuje o disciplinskoj odgovornosti zaposlenih u Funkcionalnoj cjelini odnosno Organizacionoj cjelini; (xii) odlučuje o rasporedu i preraspodijeli radnog vremena Funkcionalne cjeline odnosno Organizacione cjeline; (xiii) vrši i druge poslove utvrđene Zakonom o privrednim društvima, ovim Statutom i opštim aktima.	(ii) takes care of and is responsible for the legality of activities of the Functional Unit or the Organizational Unit and the implementation of respective licenses; (iii) prepares and proposes to the Executive Director the internal organization and classification of jobs of the Functional Unit or the Organizational Unit; (iv) prepares and proposes the business plan and development plans of the Functional Unit or the Organizational Unit; (v) prepares requests for issuing licenses and proposes them to the Executive Director; (vi) makes proposals for the code of conduct and other acts which relate to the functioning of Functional Unit and Organizational Unit and submits them to the Executive Director; (vii) prepares a periodic and annual report on business activities of the Functional Unit or the Organizational Unit with financial statements; (viii) prepares and proposes rules and regulations necessary for the work of the Functional Unit or the Organizational Unit which are enacted by the Board of Directors or the Agency; (ix) manages the directorate of the Functional Unit or the Organizational Unit by adopting decisions mandatory for the directorate; (x) proposes the allocation of employees in the Functional Unit or the Organizational Unit; (xi) decides on issues regarding the discipline of employees in the Functional Unit or the Organizational Unit; (xii) decides on the schedule and rostering of working hours in the Functional Unit or the Organizational Unit; (xiii) performs other duties determined by the Companies' Act, the Statute and general acts.

Član 67.

Izbor Izvršnih rukovodioca

Odbor direktora imenuje i razriješava Izvršne rukovodioce na predlog Izvršnog direktora Društva.

Izvršni rukovodioci se imenuju na period od godinu dana uz mogućnost reizbora.

Za Izvršnog rukovodioca može biti imenovano lice koje ispunjava sledeće uslove:

- (i) da ima završen VII stepen stručne spreme tehničke, ekonomske ili pravne struke;
- (ii) da ne postoje zakonske smetnje za njegovo imenovanje;
- (iii) da ima najmanje 3 godine radnog iskustva u struci.

Article 67

Selection of the Executive Managers

The Board of Directors appoints and dismisses Executive Managers on the proposal of the Executive Director of the Company.

Executive Managers are appointed for a period of one year with the possibility of re-election.

A person meeting the following criteria may be nominated for the position of Executive Manager:

- (i) has completed level VII of qualification of technical, economic or legal profession;
- (ii) that there is no legal impediment to his/her appointment;
- (iii) to have at least 3 years of relevant professional experience.

Član 68.

Revizor

Revizora Društva bira Skupština akcionara na predlog Odbora direktora, za period koji ne može biti kraći od tri mjeseca niti duži od godinu dana.

Odluku o izboru Revizora Skupština donosi većinom glasova prisutnih akcionara.

Pravo predlaganja kandidata za Revizora Društva imaju i akcionari koji imaju najmanje 5% akcija u Društvu.

Odbor direktora, na osnovu odluke Skupštine, zaključuje ugovor sa Revizorom.

Revizor je dužan da izvrši reviziju godišnjih finansijskih izvještaja Funkcionalnih i Organizacionih cjelina i konsolidovanog finansijskog izvještaja Društva, a u skladu sa međunarodnim računovodstvenim standardima i Zakonom o računovodstvu i reviziji i da o toj reviziji podnese izvještaj Skupštini akcionara.

Odbor direktora, Izvršni direktor i Izvršni rukovodioci ne smiju uticati na rad Revizora na bilo koji način, niti ograničavati njegova ovlaštenja.

XIII FINANSIJE I RASPODJELA PROFITA

Član 69.

Finansijsko izvještavanje

Finansijska godina je kalendarska godina.

Društvo priprema, usvaja i dostavlja CRPS, konsolidovani finansijski izvještaj za prethodnu godinu, najkasnije do 30. juna tekuće godine.

Funkcionalne cjeline u obavezi su da vode računovodstvo i pripremaju godišnje (ili ako Agencija i poslovodstvo odredi i druge) finansijske iskaze u skladu sa odredbama Zakona o računovodstvu i reviziji i Međunarodnim računovodstvenim standardima.

Odnosi između Funkcionalnih cjelina regulišu se putem sporazuma na bazi regulatornog prihoda utvrđenog od strane Regulatorne agencije za energetiku i objektivnih troškova.

Član 70.

Dividenda

Dividenda je isplata dijela profita Društva njegovim akcionarima.

Odluku o isplati dividende donosi Skupština akcionara na prijedlog Odbora direktora.

Dividende se mogu isplaćivati jedino u slučaju postojanja akumulisanog neto profita u skladu sa zakonom i ovim Statutom.

Dividende se, po pravilu, isplaćuju u novcu. Dividende se mogu isplaćivati i u obliku akcija Društva ili drugih hartija od vrijednosti o čemu odluku donosi Skupština akcionara.

Article 68

Auditor

An Auditor is appointed by the Shareholders' Meeting on the proposal of the Board of Directors, for a period that can not be less than three months or longer than a year.

A Decision on the appointment of Auditors is passed by a majority of votes of shareholders present at the Shareholders' Meeting.

Shareholders who possess at least 5% of the Company's shares are entitled to nominate candidates for the position of Auditor of the Company.

The Board of Directors, on the basis of decision of the Shareholders' Meeting, concludes a contract with the Auditor.

The Auditor is required to complete the audit of annual financial statements of the Functional and Organizational Units and the consolidated financial statements of the Company, in accordance with international accounting standards and the Law on Accounting and Auditing and to submit a report to the Shareholders' Meeting regarding the audit.

The Board of Directors, the Executive Director and Executive Managers shall be prohibited from restricting the auditor's powers or from interfering with its work in any way.

XIII FINANCES AND DISTRIBUTION OF PROFIT

Article 69

Financial reporting

The financial year is a calendar year.

The Company prepares, approves and submits a consolidated financial report for the previous year to the CRPS by 30 June of the current year.

The Functional Units are obligated to keep accounting records and prepare annual financial reports (or if the Agency or the management determine also other) in accordance with the Law on Accounting and Auditing and International Accounting Standards.

Relations between the Functional Units are regulated by internal agreements on the basis of regulatory revenues determined by the Regulatory Energy Agency and objective costs.

Article 70

Dividends

A dividend is a payment of part of the Company's profit to the shareholders.

The decision on dividend payment is made by the Shareholders' Meeting on the proposal of the Board of Directors.

Dividends shall only be paid out in case of existence of accumulated net profit in accordance with the law and this Statute.

It shall be the normal practice for the Company to pay dividends in cash. The dividends may also be paid in the form of the Company's shares or other securities on which decisions are enacted by the Shareholders' Meeting.

Član 71.

Raspodjela profita

Iznos namijenjen za raspodjelu akcionarima ne može prelaziti iznos profita ostvaren na kraju posljednje finansijske godine, uvećan za prenijeti profit iz prethodne godine i raspoloživi iznos rezervi, umanjnjen za gubitke koji su prenijeti iz prethodne godine i za iznose određene za rezerve u skladu sa zakonom i Statutom.

Ukoliko je raspodjela profita izvršena suprotno stavu 1. ovog člana, akcionari će izvršiti povraćaj primljenog profita.

Kada na posljednji dan posljednje finansijske godine neto imovina Društva, prema godišnjem izvještaju, iznosi ili bi nakon raspodjele profita akcionarima iznosila manje od vrijednosti kapitala Društva zajedno sa rezervama koje se ne mogu raspodjeljivati prema Zakonu o privrednim društvima ili Statutu Društva, Društvo ne može vršiti raspodjelu profita akcionarima, osim kada je donijeta odluka o povraćaju smanjenog kapitala u skladu sa članom 28. ovog Statuta.

Član 72.

Fondovi i rezerve

Društvo formira fondove i rezerve u skladu sa zakonom i potrebama poslovanja i razvoja Društva.

Skupština akcionara odlučuje o obrazovanju fondova i rezervi koje nijesu obavezne po zakonu.

XIV STATUSNE PROMJENE DRUŠTVA

Član 73.

Društvo se može restrukturirati, u skladu sa Zakonom o privrednim društvima, podjelom na dva ili više posebnih društava, spajanjem sa drugim društvom, odvajanjem uz osnivanje novog društva, kao i promjenom organizacionog oblika.

Odluku iz stava 1. ovog člana donosi Skupština akcionara.

Osnivačku skupštinu privrednog društva koje nastaje postupkom restrukturiranja Društva saziva Odbor direktora Društva.

XV ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

Član 74.

Pitanje zaštite životne sredine uređuje se posebnim aktom koji donosi Odbor direktora.

Odbor direktora utvrđuje sredstva kojima se obezbjeđuje zaštita životne sredine.

XVI JAVNOST RADA I POSLOVNA TAJNA

Član 75.

Javnost rada

Rad Društva je javan u skladu sa zakonom.

Način ostvarivanja javnosti rada Društva uređuje se posebnim aktom koji donosi Odbor direktora.

Article 71

Distribution of profit

The amount to be distributed to the shareholders may not exceed the amount of the profits at the end of the last fiscal year plus any profits brought forward from the previous year and sums drawn from reserves available for this purpose, less any losses brought forward from a previous year and sums placed in reserves in accordance with law and the Statute.

Any distribution of profit made contrary to paragraph 1 of this Article, must be returned by the shareholders who received it.

When on the last date of the last financial year the net assets of the Company, according to the annual report, is or would after the allocation of profit to shareholders become lower than the amount of the capital of the Company plus those reserves that may not be distributed according to the Companies' Act or the Company's Statute, the Company can not distribute profit to the shareholders, except when a decision is made about the return of a capital decrease in accordance with Article 28 of this Statute.

Article 72

Funds and reserves

The Company forms funds and reserves in accordance with law and the the Company's business and development requirements.

The Shareholder's Meeting decides on creation of funds and reserves that are not required by law.

XIV STATUS CHANGES OF THE COMPANY

Article 73

The Company may be restructured in accordance with the Companies' Act, by division into two or more separate companies, merging with another company, spin-off, as well as change in organizational form.

The decision from paragraph 1 of this Article is passed by the Shareholders' Meeting.

The Founding Shareholders' Meeting of the new company which was created by restructuring of the Company is convened by the Board of Directors of the Company.

XV ENVIRONMENTAL PROTECTION

Article 74

The issue of environmental protection is regulated by a separate document adopted by the Board of Directors.

The Board of Directors determinates the funds for environmental protection. .

XVI TRANSPARENCY AND CORPORATE SECRET

Article 75

Transparency

The business of the Company is public in accordance with the law.

The method of achieving transparency of the Company's business is regulated by a separate document passed by the Board of Directors.

Akcionari i zaposleni u Društvu imaju pravo da budu informisani u vezi sa poslovanjem i radom Društva u skladu sa zakonom.

Komercijalno osjetljive informacije o poslovanju trećih lica koje su dostupne u jednoj djelatnosti se ne razmjenjuju sa ostalim dijelovima Društva.

Društvo internim kodeksom ponašanja obezbjeđuje povjerljivost komercijalno osjetljivih informacija.

Član 76.

Poslovna tajna

Poslovnom tajnom smatraju se ona dokumenta i podaci čije bi saopštavanje neovlašćenim licima zbog njihovog značenja i prirode, bilo protivno interesima Društva.

Akcionari, članovi organa Društva, zaposleni, kao i lica izvan Društva obavezni su da čuvaju isprave i podatke koji se smatraju poslovnom tajnom Društva.

Odbor direktora posebnim aktom propisuje koja se dokumenta i informacije smatraju poslovnom tajnom i na koji način se obezbjeđuje čuvanje poslovne tajne.

XVII IZMJENE I DOPUNE STATUTA DRUŠTVA

Član 77.

Statut je najviši akt Društva.

Predlog za izmjene i dopune Statuta mogu Skupštini društva podnijeti Odbor direktora i akcionari koji raspolažu sa najmanje 5% kapitala Društva.

Ako su prijedlog izmjena i dopuna Statuta podnijeli akcionari, prijedlog se prethodno dostavlja Odboru direktora, kako bi Odbor direktora dao svoje mišljenje Skupštini akcionara o datom prijedlogu.

Skupština akcionara usvaja izmjene i dopune Statuta dvo-trećinskom većinom (2/3) od kvoruma koji čini dvije trećine (2/3) akcija koje daju pravo glasa i čiji su vlasnici lično prisutni ili preko punomoćnika, odnosno koji su glasali putem glasačkih listića.

XVIII OPŠTA AKTA DRUŠTVA

Član 78.

Opšta akta Društva (pravilnici, poslovnici, odluke i dr.) moraju biti u skladu sa Statutom. Izmjene i dopune opštih akata Društva čine sastavni deo Izvještaja.

Opštim aktima Društva se regulišu slijedeća pitanja:

- (i) unutrašnja organizacija i sistematizacija radnih mjesta;
- (ii) finansijsko i računovodstveno poslovanje;
- (iii) regulisanje i planiranje novčanih tokova planiranju;
- (iv) stambeni odnosi;

Shareholders and employees of the Company have the right to be informed in relation to the business and the work of the Company in accordance with the law.

Commercially sensitive information about third parties which are available in one activity is not to be exchanged with other parts of the Company.

The Company's internal code of conduct ensures the confidentiality of commercially sensitive information.

Article 76

Corporate Secret

Corporate secret means the documents and information the publication of which, to unauthorized persons because of their meaning and nature, would be contrary to the interests of the Company.

Shareholders, persons in the Company's corporate bodies, employees, and persons outside the Company are obliged to keep documents and information that are considered as corporate secrets of the Company.

The Board of Directors determines *via* a separate document which documents and information are considered as corporate secrets and how to ensure the protection of the corporate secrets.

XVII AMENDMENTS TO THE STATUTE OF THE COMPANY

Article 77

The Statute is the highest act of the Company.

A proposal for amendments to the Statute shall be submitted to the Shareholders' Meeting by the Board of Directors or those shareholders having at least 5% of the Company's capital.

If the proposed amendments to the Statute have been submitted by the shareholders, the proposal has to be previously submitted to the Board of Directors, in order for the Board of Directors to give its opinion to the Shareholder's Meeting about the proposal.

The Shareholder's Meeting adopts amendments to the Statute by a majority (2/3) of the quorum, which amounts to two-thirds (2/3) of shares bearing voting rights and whose owners were present in person or by proxy, or who voted by ballot.

XVIII GENERAL ACTS OF THE COMPANY

Article 78

General acts of the Company (regulations, rules, decisions, etc.) must be in accordance with the Statute. Amendments and supplements to the general acts of the Company form an integral part of the Reports.

General acts of the Company regulate the following matters:

- (i) internal organization and classification of jobs;
- (ii) financial and accounting operations;
- (iii) regulation and planning of cash flows;
- (iv) housing relations;

- (v) zaštita na radu i zaštita životne sredine;
- (vi) rad elektroenergetskog sistema;
- (vii) [namjerno izostavljeno]
- (viii) obrazovanje i stručno usavršavanje zaposlenih u Društvu; - O javnosti rada Društva;
- (ix) poslovnih tajni;
- (x) inovacijama, racionalizacijama i drugim oblicima tehničkih unapređenja;
- (xi) razdvajanju informacija (interni kodeks).

Odbor direktora donosi ili predlaže Agenciji na donošenje ili davanje saglasnosti za druga opšta akta ukoliko obaveza njihovog donošenja proizilazi iz zakona ili ukoliko ocijeni da pojedina oblast poslovnih odnosa u Društvu treba urediti opštim aktom.

Opšta akta Društva iz Stava 2. ovog Člana donosi Odbor Direktora na svoju inicijativu ili na inicijativu Izvršnog direktora i Izvršnih rukovodioca kako je to predviđeno ovim Statutom.

Opšti akti Društva stupaju na snagu u roku od 8 dana od dana njihovog objavljivanja na oglasnoj tabli uprave Društva, odnosno u informativnom listu Društva.

Izuzetno od opredjeljenja iz stava 5. ovog Člana, ako postoje opravdani razlozi, Odbor direktora može odlučiti da doneseni akt stupa na snagu danom njegovog objavljivanja, odnosno danom njegovog donošenja.

XIX PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 79.

Danom stupanja na snagu ovog Statuta, prestaje da važi statut Elektroprivrede Crne Gore AD Nikšić, broj 1001-17809/2 od 27.12.2004. godine sa naknadnim izmjenama i dopunama.

Ovaj Statut stupa na snagu danom registracije kod CDA novoemitovanih akcija prema odluci donešenoj na skupštini Društva 28. septembra 2009. godine u skladu sa procesom privatizacije i dokapitalizacije Društva.

Svi postojeći opšti akti, koji nijesu u suprotnosti sa zakonom i ovim Statutom primjenjivaće se do donošenja novih opštih akata. Postojeći opšti akti Društva koji su u suprotnosti sa ovim Statutom će biti usklađeni u roku od 6 meseci od dana stupanja na snagu Statuta.

U slučaju neslaganja verzije na engleskom i crnogorskom jeziku, verzija Statuta na crnogorskom jeziku će biti mjerodavna.

PREDSJEDAVALJUĆI
SKUPŠTINE AKCIONARA

Ranko Vojinović

Broj:10-00-11945

Nikšić, 28. septembar 2009. godine

- (v) safety in the work place and environmental protection;
- (vi) the power system operation;
- (vii) [*intentionally omitted*];
- (viii) education and professional development of employees in the Company – About the transparency of the Company's business;
- (ix) corporate secrets;
- (x) innovations, rationalizations and other forms of technical improvements;
- (xi) separation of information (internal code).

The Board of Directors enacts or proposes to the Agency to adopt or give consent to other general acts if the obligations to enact them arise under the law, or if it assesses that certain areas of business relations of the Company need to be regulated by a general act.

General acts of the Company from Paragraph 2 of this Article are enacted by the Board of Directors on its own initiative or on the initiative of the Executive Director or Executive Managers as provided by the Statute.

General acts of the Company come into force on the eighth day from their publication on the Company notice board of or in the informative paper of the Company.

Notwithstanding the determination in paragraph 5 this Article, if there are justifiable reasons, the Board of Directors may decide that the act shall enter into force on the date of its publication or on the day of its adoption.

XIX TRANSITIONAL AND FINAL PROVISIONS

Article 79

On the date of entry into force of this Statute, the statute of Elektroprivreda Crne Gore AD Nikšić, number 1001-17809/2 dated 27.12.2004. with subsequent amendments and supplements, shall no longer be in force.

This Statute shall enter into force at the date of registration with CDA of the newly issued shares according to the decision made by the shareholders' meeting of the Company held on 28. September 2009 in accordance with the privatization and capital increase process of the Company.

All existing general acts, which are not in conflict with the law and this Statute shall be applicable until the adoption of new general acts. Existing general acts of the Company which are contrary to this Statute will be harmonized with this Statute within 6 months from the entry into force of this Statute.

In the event of discrepancies between the Montenegrin and English language versions, the Montenegrin version of this Statute shall prevail.

CHAIRMAN OF THE SHAREHOLDERS' MEETING

Ranko Vojinović

No:10-00-11945

Nikšić, 28. September 2009.

